Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

AULUM OG OMEGNS LANDBOFORENING

1884 - 1984

AULUM OG OMEGNS
LANDBOFORENING

Træk af foreningens
historie gennem 100 år

1884 - 1984

AULUM BOGTRYK & OFFSET

Indholdsfortegnelse

Forord 5
Træk fra foreningens tilblivelse og historie 7
Altid på vej 59
En idealist: Konsulent Søren Nørlund 73
De byggede riget 75
Landmandskonen 81
En ny tids bonde 83
Den tekniske vejledning 1959-84 91
Det regnskabsmæssige og driftsøkonomiske rådgivningsarbejde 95
Planteavlsarbejdet 1984 99
Svineproduktionsarbejdet i 1984 107
Kvægbrugsarbejdet i 1984 113
Organiseringen af det faglige vejledningsarbejde 117

Forord

Udgivelsen af dette jubilæumsskrift er et historisk tilbageblik over den egn, hvor Aulum og Omegns Landboforening i de sidste hundrede år har haft sit virke.

Udgivelsen har kunnet lade sig gøre, fordi nogle mennesker har været villige til at bruge tid på at granske hukommelse og gamle skrifter - for nogles vedkommende langt tilbage i historien.

Det er et værdifuldt stykke arbejde, der på en alsidig og forskellig måde meget levende fortæller om bønder, landbokultur og egnskultur, om store forandringer i vort samfund og i landbruget. Om en kultur og om mennesker, der forstod værdien af det, der lå bagved, og som kun bevægede sig til noget nyt og mere ukendt efter meget nøje overvejelse. Men som alligevel ikke var i tvivl om, hvilket mål, de styrede efter.

Gid danske bønder omkring århundredskiftet også måtte have et fast mål at styre efter, såvel driftsmæssigt som kulturelt.

Der skal her lyde en stor tak til de personer, virksomheder og institutioner, der økonomisk og på anden måde har støttet udgivelsen af dette jubilæumsskrift. En fortegnelse over bidragyderne er opført bagest i jubilæumsskriftet.

Harald Andersen

Træk fra foreningens tilblivelse og historie

Af Jørgen Nielsen, Aulum.

»Der er Sønder, og der er Na'r, men hvor er mi Tejn? (madkasse). Det er et gammelt ord, og det påstås, at det er enhver ægte jydes første reaktion og udtryk, hvorend i verden han kastes hen, og en hvilken som helst situation, han stilles i.

Jeg må da vist være *ægte* jyde, for når jeg skal skrive lidt til dette festskrift, var min første tanke: »Hvor i tiden befinder vi os?« (realiteterne: Sønder og Na'r); og »hvordan gør vi det nyttigt?« (hvor er mi Tejn?).

Intet kan gro uden en rod, og nutiden har sin rod i fortiden. Hvad fædrene og mødrene slægter såede og så spire frem, det må sætte blomst og frugt hos efterslægten. Det er absolut nyttigt, at vi besinder os på dette. Men hvad ved vi om disse slægter? Hvordan var de? Hvordan levede de? Hvordan så Aulum ud for 100 år, 200 år eller 300 år siden? Jeg vil forsøge at fortælle lidt, men det er meget begrænset, hvad man kan få med her af hensyn til plads. Jeg har mange af mine kilder fra Lokalhistorisk Arkiv i Aulum, og der er der god lejlighed til at få mere at vide for dem, der er mere interesserede. Andre kilder er Landsarkivet, H. P. Hansen, Salomon Frifeldt, Dansk Folkeliv, avisudklip m.m. Foreningens ældste protokol er desværre borte, så der har der ikke kunnet hentes oplysninger fra før 1917, men heldigvis har Anders Chr. Jensen i jubilæumsskrift til 75

års dagen givet et meget godt uddrag af denne gamle protokol, hvorfor vi gentager, hvad han dengang skrev. Jeg citerer også, hvad konsulent Niels Mølgaard, Lemvig, har fortalt om oplevelser på Yllebjerggaard i hans barn- og ungdom i 80 og 90'erne, da han boede der som søn af daværende folketingsmand for Holstebrokredsen Mads Mølgaard Nielsen, der havde gården fra 1887 til 1905, da han flyttede til Aulum gl. Kro.

Anton Birkkjær fortæller om Hodsager vandingskanal, og jeg plukker af, hvad Svend Larsen har fortalt, især med hensyn til plantningssagen.

Ved at se tilbage på disse hengangne slægter får man en vældig respekt og beundring for den indsats, de præsterede trods ufattelige små og fattige kår, og med en stor social overmagt imod sig. Et særligt kendetegn for dem var: *De gav ikke op.* Mange skuffelser og tilbageslag fik de, både på det sociale og det opdyrkningsmæssige område, men de tørrede sveden af og fortsatte: »Endnu et bette nøk« - og Danmark blev et andet ved »disse bette nøk«!

Vi kan ikke andet end ære og hædre disse menneskers indsats og lade deres minde inspirere os til at yde vort for nuværende og kommende slægter.

Min fader var bonde, og bonde er jeg,
mon sønnerne bliver det siden?
Jeg spørger mig selv, men aner det ej,
forandringer fryder jo tiden;
den stadige rytme i slægternes kår,
den savner vi nu, hvor kulturen forgår
i rodløses trang til forandring.

Jeg traskede bagved den svedige hest,
bag ploven og harven og tromlen,
erindrer vel knap, hvem der pustede mest,
men glemmer dog aldrig dens gumlen
af skeldigets tørre og støvede busk.
Jeg håber, jeg var en forstående kusk
for fædrenes trofaste slider.

Jeg elsker naturen - det levende liv,
i marken, i stalden, i stuen.
At sidde og drømme i syngende siv
ved kanten af bækken - på tuen.
Se fiskene svømme i hurtige ryk,
se høgen bedømme, men fejle sit dyk
i småfuglejagt over engen.

Ja, lad os dog værne den bondekultur,
du skabte - du bøjede slider,
mod tidens forfald, at din skønne figur
os aldrig af syne glider.
Og nu - vore døre er åbnet til fest,
da skal du og være vor fornemme gæst
og hædres med rang mellem helte.

VH.

Jeg ved ikke, hvorfra navnet Aulum - eller som vi møder det først, Auflum - stammer, og hvoraf det er afledt, men i »Ribe Oldemor« anno 1317 i en oversigt over bispegodset, nævnes Auflum kirke, så allerede på dette tidspunkt var der altså et sogn af dette navn.

Denne kirke var indviet til Jomfru Maria, som dermed var dets værnehelgen. Den har haft en omtumlet tilværelse, idet den i katolsk tid var bispegods, senere blev den kongegods. En tid hørte den under Tvis Kloster, som imidlertid mistede ejerretten ved en retssag og måtte opgive de indtægter, der fulgte kirken (kirketiende og offer). Snart kom den i privat eje - den første (vist nok) - var Niels Ibsen, Holstebro, der købte kirken i 1724, efter at der i årene forud var holdt 3 forgæves auktioner; ingen bød. Samme Ibsen havde iøvrigt i 1710 købt Hodsager kirke. Så havde den forskellige private ejere, sidst P. Lundsgaard, Lergrav, men i 1812 ses det, at der var valgt kirkeværge, altså nu i sognets eje. Hodsager kirke er fra 1340, men var da en kampestenskirke uden tårn, og først i 1903 byggedes den nuværende kirke. Den førte en lignende tilværelse, og en af dens private ejere var Lars Dalgaard, der købte den for 2.350 kr. - iøvrigt penge, han allesammen lånte, da han lige var gået fallit på Dalgaard i Hods-

ager. Han var en stridbar natur og nåede de 8 år, han havde kirken, at ulejlige myndighederne nogle og fyrre gange og være genstand for 14 retssager. Han måtte iøvrigt afstå kirke, beboelseshus og alt indbo ved tvangsauktion.

I året 1500 nævnes gården Lergrav første gang. Den ejedes da af Erik Eskildsen og i 1525 af broderen Jacob Eskildsen Høg. Denne var gift med Johanne Krumpen, en søster til den berømmelige biskop Stygge Krumpen, Børglum.

Historien om Lergrav som sørøverborg holder ikke stik. Kun så meget er sandt, at en senere ejer, Jacob Rostrup, blev henrettet for sørøveri i 1597, men han var mange år forinden rejst fra Lergrav. Lergrav blev hovedgård i Aulum og ejede så godt som hele Aulum sogn, lidt i Ørre og noget i Vinding. Undtaget var dog enkelte gårde under Lundenæs og Tvis Kloster, Hougård og Sindinggård samt præstegård, degneboel og strøgods.

Bønderne boede så på gårdene og betalte afgifter til Lergrav og gjorde hoveriarbejde der. Trods stavnsbåndsløsning og bondefrigørelse i 1788 var der stadig hoveri, men bønderne blev sig selv mere og mere bevidst. I 1790 samlede de sig i protest mod for meget hoveri på Lergrav. De støttedes af deres præst Chr. Morsing og vandt tildels retssagen, idet de fik hoveriet nedsat. Præsten attesterer »deres nød og armod og undertrykte elendighed«. Klagen er underskrevet af 7 bønder, og mon ikke vi her har navnene på *nogle* af de mænd, der senere kom til at præge sognet.

Deres navne var: Jens Jensen, Vestergård, Lundby, Anders Svenningsen, Nørgård, Varhede, Jeppe Pedersen, Skjærk, Brix Sørensen, Tved, Morten Jensen, Solgård, Laust Andersen, Ljørring, og Niels Christensen, Lundby.

Allerede da var der sket store fremskridt. Lyngen måtte vige, og der kom brød på bordet, men de blev også flere om at dele. Den første officielle folketælling i Danmark fandt sted i 1787 - altså tiden vi nu taler om. Den viser et folketal for Aulum sogn på 367 personer, mens den 150 år før angives til 224; altså næsten en fordobling. I 1860 er den 1065, og så går det stærkt - i 1890 er der 1504 personer og i 1961 3437 og nu 3786. Dengang var vel 95% af befolkningen her i sognet beskæftiget ved landbruget; nu vel 15%.

En anden ting, man skal erindre sig, når man ser på Aulum sogns fortid og fremgang, er skolen. På et meget tidligt tidspunkt fik Aulum

en skole; meget tyder på, det var den første skole i Hammerum Herred. - Det første vi finder desangående, er et dokument fra Kong Frederik II, dateret 1575, der er et gavebrev på en degneboel i Aulum - ikke ringere end præstegårdens tilliggende. Det betød en ejendom, der var fri for skat, og som degnen så kunne leve af at drive. Gavebrevet var sendt til præsten og skulle formidles af denne. Desværre var der ikke nogen til at se efter, om det skete. Det ser ud til, at præsten nok sørgede for en degneboel, men at han selv drev den, mod at han svarede en vis afgift til degnen; når han så ingen degn ansatte, var sagen jo ikke så indviklet. Kunne det ikke gå hele tiden, var den tid, den var tom, da altid vundet.

I 1641 oprettede salig fru Berthe Friis af Lergrav et legat på 240 rigsdaler med et afkast på 12 rigsdaler årligt til at oprette og drive en skole for almuefolks børn. Denne skole startede Sankt Mikkelsdag (29. september) 1641 og var i virkeligheden Aulums første skole. Men også denne skole kom i vanskeligheder. Berthe Friis døde nogle år senere, og arvingerne ville ikke anerkende testamentet. Men nu var præsten på sin post. Der blev ført retssag, og boet måtte udbetale pengene. De blev så indsat i institut, og skolen kunne køre. Bønderne betalte dog offer til degnen, som de var vant til det hos præsten. Efterhånden som dette vanskeligt slog til, tvang de ved at klage til lensmanden præsten til igen at udskille degneboelet til sit egentlige formål. De byggede endog i 1732 af egne midler et salshus til degnen at bo udi, i stedet for før een liden stue. Altså de tog sagen i deres egen hånd. Bonden var vågnet. Friheden stod for.

Hvor må man beundre disse bønder, at de havde overskud i sig til denne fremdrift, for hvor var de ydre kår dog fattige. Man skulle tro, at alle deres kræfter måtte bruges bare for at skaffe føden og de daglige nødvendigheder, men der blev kræfter også til kamp for oplysning og frihed.

Hvordan så der ud i Aulum dengang, og hvordan var vilkårene, de måtte friste? - Vi har en præsteindberetning fra 1638 om bispegodsets tilstand. Den er god at få forstand af.

Præsteindberetning 1638 over Aulum Sogn.
(Trykt i Danske Samlinger - Bogstaveringen er *lempet* til nutidig).
Aulum sogn nordvest i herredet. Kirken er viet Vor Frue, næst midt i sognet. Præstegården op til kirken vester. Norden noget lidet Leir-

graff - en herregård. Østen kirken er Tuæd, 2 gårde. Norden for dem er Skiærch, en by, 4½ gårde. Nordøst derfor er Skiærbech, en liden mølle med et lidet værksted hos. Norden derfor er Stofbech 1½ gård. Derfra nord og lidet i vester en gård Rottevig. Derfra vester og lidet ad sydvest en gård Høggilld. Derfra sydøst en liden halvgård Grønkiær. Mellem den og Leirgraff Varnhede, en liden by. Vesten derfra en liden bolig Varn. Sønden derfra stod en by, som sognet er kaldet af, ved navn gammel Auflum, lagt øde under Leirgraff. Vesten for præstegården og kirken en gård Lundgård, derfra vester noget i nør Lundbye 2½ gårde og vesten for en liden gård Dallgård. Sønden Lundby en ½ gård Langboe. Derfra øster men sønden kirken Jersild 2 gårde. Derfra øster for Liørring 2 gårde. Udi samme omrum øster er Soelgård. Østen derfra noget lidet er en Åbye, 1 gård. Norden herfra er Kiærgård - midt imellem Tuæd og Åbye. Sønden for Jersild er Vråe. Østen derfra Sandgård i samme omrum. Øster bedre Troulstrup 2 gårde. Sønder og noget i øster Askbechhede ½ gård. Derfra vester en liden halvgård Gabst. Vesten derfra en liden halvgård Spegbjerg med et lidet hus Neb. Norden derfra Offuerkiellde en liden halvgård; straks hos norden 1 gård Nederkiellde. Vesten derfra en liden halvgård Holldte. - Og var alt sognet i ufredstiden regnet af plyndring omsider ikkun for 10 gårde.

Haver næst østen Ørred, sønden Wilberg sogn, vesten Winding sogn, sydøst Sinding; norden Hodzagger, nordvest er Thuis sogn og ligger vesten ud ved den Store Å, som løber igennem Thuis og Holstebro og så vester til havet, hvis første begyndelse er i Gjellerup sogn, så igennem Herning sogn, Gjødstrup Sø, Tiørring sogn, Sinding sogn, Ørred sogn etc.

Skove er her nu slet intet, ej heller runebogstaver eller antikviteter uden en grønhøj i østen for Lundgård udi en liden trind dal udi samme sted så vel som på et speege udyrket mark kaldet Smyrne(?) siges tvende høvdinger for mange år siden at have boet og bygget; den enes navn skulle være Thord Iversen, dog så langt at ingen, som nu lever ved deraf at sige, uden at den ene skal have myrdet den anden og der skulle være gjort en vise derom. - Men norden for Åby og norden for Soelgård vester på findes disse efterskrevne høje: Storhøj, Mummehøj, Kirchhøj, Jenshøj, Kaphøj, Varmehøj, Herchhøj, Steenhøj; fra Skiærch østen på mod Ørred er

Ørredhøj, Tuehøj, Wibechmueshøj, Korishøj, Trindmoeshøj, Qualmuosbjerg og høj; sydvest for Liergraff nogle høje, kaldes Baunehøje. Sønden Ljørring et bjerg kaldet Flosbierg; østen Troelstrup en stor høj uden navn, østen Grønkiær et bjerg Hingibierg og hos en del Hingibjerg sloge.

Som man ser, en barsk fremstilling, men nok realistisk. Præsten var i ældre tid sognets talerør - både opad til kongen og myndighederne og nedad, når han skulle vejlede eller tale »dunder« til sine sognebørn. Vi lægger godt mærke til »præstens ord« og springer 130 år frem til 1768 og møder så igen en indberetning, denne gang af pastor Chr. Johannes Morsing; (han var nordmand, hvad man også forstår af hans udtryk; han kunne måske også derfor se frisk og uhildet på tingene). Han skriver:

Indberetning af præsten C. Morsing i Aulum til biskop Bloch i Ribe 30. maj 1768 (Ribe bispearkiv).
(Bogstaveringen er lempet efter nutidens sprog).
Navnet Aulum eller som andre skriver Auflum, da det skal have sin derivation af Avling.
Åerne. *1. Skerk Å, 2. Løring Å, 3. Høgild Å, der ej har uden en smal gangbro, og den første en liden skrøbelig kørebro; deres udløb falder i den Store Å ved Varn og Holstebro.*
Byernes navne, *gårde og beboernes antal og hartkorn: Ingen uden en liden bondeby Skerk, hvis beboere er 4 gårdmænd og 5 her såkaldte småmænd, der har en ½ part mindre i jord og hartkorn end de første. Jordbrugende gårdes antal overalt her i sognet er ellers 25, beboernes 42 og sognets hartkorn overalt i henseende til bøndergodset 239 td. 3 skp. 1 fdk. 1 alb. Dog må herved mærkes, at bøndergodset er alt for højt ansat i hartkorn, så at mange af beboerne ej formår at udrede deres årlige kontingenter af samme.*
Torper og enlige steder *er her ikke uden 3 husmandspladser, som hører under Lergrav og 2 pladser kaldet Aulum-Huse på præstegårdens mark. 1 ditto ¼ mil norden for kirken kaldet Kronborg, hvis etymologi vides ikke, uden at een af Lergravs ejere har så for lysts skyld kaldet det. Præsten har kun årlig en høstdag af samme, som her beregnes for 4 skilling. Hører her til Lergrav. 1 mølleplads, Skærbæk skylder 2 tdr. 6 skp. 2 alb., ligeså under*

Lergrav, er i slet stand og såre liden. Præsten har årlig af samme i penge 2 mark.
Sognets bedste næring *er rugsæden. Eng er her overalt såre lidet og slet, tørt og mavert, fuld af lyngheder og sand; - kan iblandt sælges, af en del, nogle kvæghøveder efter proprietærens tilladelse.*
Her sås *lidt byg og boghvede, mindst havre, mest rug, som her af alt og bedst vokser.*
Sælges, *på nogle steder, lidt af rugavlingen, føres gementlig til Holstebro, en købstad 2 mil herfra, men kan bedst med fordel afsættes i Viborg, 6 mil herfra.*
Jorden *som her i sognet overalt består af tørre sandagtige lyngheder, kan bruges i 7 år til udsæd; når den først er bleven om høsten ompløjet - som her kaldes »fællet«, derpå om våren vel gødet (måget), derpå igen ompløjet; så sås første år byg, andet år 1. kærv rug, her kaldet godrug som den bedste; tredje år andet kærv rug, fjerde år tredje kærv rug, femte år boghvede, hvorved jorden renses for sener (sener er et langt strågræs) og videre forfriskes - (her er et hul i papiret) - derpå fjerde kærv rug og syvende år femte kærv rug, som her kaldes udslæbningsrug, altsammen bemeldte første års gødsel. Udlægges derpå til hvile i 7-8-10-12 år og derover, ligesom hver kan have vidtløftig omkreds til, så da gives i de første år lidet stridt græs, hvorpå kvæget tyres om sommeren, men efter nogle års forløb vender om igen, til sin første natur; Lyng og sandagtig ufrugtbar meterie.*

Avlingen *kan her ej forbedres anderledes end ved mængden af staldgødsel og tørveaske; thi her i sognet findes ej det her såkaldte lim* som i Vorgod og Sindinggård og flere steder i stiftet, der giver en mængde havre af sig, men tilsidst rent udtærer al kraft af jorden, så at her siges for et ordsprog: Det gør en rig fader, men en fattig søn.*
Her i sognet *gives ej andre næringsmidler end nævnt er.*
Ingen skov eller træfang; *her graves alene tørvebrændsel overalt i moser og hederne, dog ej videre end knap til fornødenhed.*
Søer *er ej her i sognet ej heller nogen slags.*
Fiskeri - *beklageligt for os norske, at vi her mangler de gode trævarer og den kære ferske fisk. Det nærmeste er 6 stive mil herfra til*

* *Mergel.*

Vesterhavet, hvorfra vi undertiden i Holstebro Sct. Hans Marked kan få lidt tør havfisk af hyse, sketer og lidt torsk samt tør sild, der alt må betales dyre.
Vilde dyr *er der fornemmelig harer, ræve og en del ulve, der render undertiden hist og her i sognet.*
Fjedervildt *er en del ur og agerhøns, viber og en temmelig stor mængde giægler, der i Norge kaldes agerloe.*
Ingen slags håndværk *p.t. ej heller fabrikker.*
Bygningerne *er overalt hos bønderne af ler med lidt træbindingsværk, der årlig hvert forår må tilklines, er ellers så lave, at man krybende på de fleste steder må have sin ind og udgang. Tagene er overalt af halm og lyng sammenblandet.*
Mineraler vides intet af her i sognet.
Personers antal *over 12 år er 226.*
Dødes og fødtes antal *kan årlig være mellem 10 og 20 af begge køn.*
De fattiges antal *som nyder sognets almisse, er 12. Almissen som den årlig qvartaliske af sognet tildeles er 10 tdr. 5 sk. 1 fdk. rug og 1 rdl. 5 mk. 14 skl. i penge. Dette til de mest elendige; ellers er det halve sogn udarmet og næsten betlefærdigt, da og betlernes antal årlig forøges; men sognefolkenes evne formår ej at yde mere, da desuden fremmede betlere snart daglig fra alle kanter af, stundom i flokketal, indfinder sig, der ikke lidet graverer tillige sognets indvånere.*
Skolens *første oprettelse her i Aulum sogn vides egentlig ikke, men 1641 har salig fru Birgitte Friis - afgangen hr. Albert Scheel til Fussingø hans efterladte enkefrue på Lergrav, legeret en kapital af 240 rigsdaler i gode danske kroner med renterne deraf til degnens og skoleholderens årlige løn, nemlig 12 rdl. hver Mikkelsaften at betale af alle Lergravs ejere, for samme første prioritet udstedt i Lergrav Hovedgård, som videre kan ses i et dokument dateret 6. maj 1734 i Stiftskisten, mesteret af hr. biskop Brorson.*
Herregård i sognet. *Her kan jeg kun give en såre liden underretning, siden den nuværende ejer Conrad Lundsgård er ikke at formå til at give nogen slags underretning fra sig til dette værk, og det såvel efter min skriftlige som mundtlige tjenstvillige anmodning herom i denne sag. Og da, så vidt jeg da har kunnet få andres underretning af sognets ældste, skal bemeldte herregård Lergrav - først være funderet af en sørøver Jacob Rostrup, der tilsidst med*

stor rigdom har nedsat sig der i sikkerhed og en slags rolighed og kaldet Lurgrav, hvilket navn den og egentlig haver udi landkortet. - Gården er complet og har 200 og nogle tdr. hartkorn. Bygningerne er grundmurede og gården rundt fortificeret med høje stærke volde og vandgrav, som nu alt er i mådelig tilstand. Hovedgårdens takst er 40 tdr. 4 skp. hartkorn. Dens bøndergods her i sognet er 157 tdr. 6 skp., det øvrige i Ørre og Vinding sogne. Såvidt jeg har kunnet spørge har en ejer været Berent Møller, negotient i Skive, dernæst Niels Jepsen, ditto Holstebro. Andreas Opitius, søndenfjelds fra Norge, hvis successer igen var hans søn Mads Opitz og derpå den nuværende ejer C. Lundsgård, en præstesøn fra Viborgegnen, som nu på 10-ende år er ejer af bemeldte sted.*
Drives af ejeren selv ved hovbønderne uden nogen forpagtning.

- - -

Vi ser, at noget særlig godt forhold mellem præst og herremand har der ikke været. Der kan kun være een konge i et land.

Her fortsætter Morsing med en meget udførlig beskrivelse af kirken og dens tilstand, men det skyder jeg over og fortsætter, hvor han kommer til kongetiende.

- - -

Kongetiende. *Herom kan jeg ej heller give en så fuldstændig underretning, som jeg gerne ønskede; thi samme bemeldte Lergravs ejer ejer tillige kirken og er forpagter af kongetiende. Hvad dens hartkorn er, kan jeg egentlig ej vide; thi sognets præstetiende har jeg hidtil ladet stå hen efter mine formænds kontrakt, ved det, at sognefolket yder noget i penge og noget i rug, uden at tælle dem med på ageren, og altså er uvidende om, hvor meget i rug dens beløb deraf kunne rettes, men bemeldte forpagter tæller både kirke og kongetiende på deres agre, ved trælbønderne udtærsker samme og ved dem bringer en del ud, gementlig til Viborg, som før meldt.* Præstegården *skal være afbrændt i hr. Niels Snestrups tid, der siden flyttede den til en liden plads på præstegårdens grund v. N. Aulum-Huse, da samme sted er kort efter i hans tid afbrændt, som det siges, ved hans hustrus uforsigtige omgang med ilden. Den her nuværende præstegård blev da siden så vidt igen anlagt og bygget*

**Hvad der her står om J. Rostrup og Lergravs oprindelse er ikke rigtig. Læs foran.*

af bemeldte hr. Snestrup, men bygningen fornemmelig fuldført af hans successore hr. Steenberg, nu sognepræst i Vorgod. - Dens hartkorn er 6 tdr. 5 skp. 1 alb. - Efter beretning skal have 100 agre og 8 engstykker, hvoraf avles kærhø og er mosebund; den kan i bedste år overalt give henved 20 læs hø og efter landsmålsbrevet kan ej græsses uden 2 bæster og 6 nød på agrene og ved ond græsning 6 høveder. På præstegårdens grund er førbemeldte Aulum Huse, der p.t. har 2 opsiddere, da den ene har 52 og den anden 21 agre. - Om noget af præstegården er frakommet - når og ved hvad anledning? - Et sted kaldet gammel Aulum, der skylder 20 tdr. hartkorn, ligger tvært over for præstegården, er nu taget under Lergrav mark, skal forhen have hørt under præstegården, men hvorledes frakommen, ved jeg ikke. - Et stykke jord straks ved præstegårdens hede, kaldet Tandrup jord: skyld 1 tdr. 6 skp. som efter sigende skal af Hans Ekselense hr. Albert Scheel være forlenet Aulum præster der (her er et hul i papiret) og har sin grund tildels af et usvækket tingsvidne dateret 1692 d. 16. januar om degnebolets jord her i præstens mark hvor det blandt andet således lyder: »Så og af det tingsvidne, som der er tilforn om det boels agerjord som præsten er forlenet med af velbyrdige hr. Albert Scheel, som vi nu havde alt her for os, efterdi degneboelets rette ejendomsbreve blev udi forgangen ufredstid meget fordærvet!« Degneboelets jord består af 29 agre, som i præstegårdens mark og agre ligger adspredt. Til præsten er henlagt en gård udi Sørvad i Vinding sogn, 3 rdl. 2 mk. til årlig landgilde, hvorom mig intet dokument er leveret. - Af en gård i Wahr i sognet årlig 14 mark at skulle svares af alle Lergravs ejere efter det allernådigste donationsbrev udstedt af salig Konge Christian 4, dateret 24. november 1633 og for hvilke 14 mark årlig præsten har 1. prioritet her i Aulum kirke efter seigneur Andreas Optiz, håndskrift dateret 2. april 1753 og 3 af Ikast kirketiende 21 rdl. årlig som benådningspenge for kaldets ringheds skyld, som med fulde ord kan ses i Frederik 4's reskript dateret 30. juni 1721. - Ellers har fra første tid Ikast kirkes hele tiende været givet og tillagt præsterne her i Aulum, men ved egen omgang af den tids kirkeejere og den tids værende præst her til sognet skal ved fraskrivelse blevet bragt alene til disse anmeldte 21 rdl. i stedet for den hele kirketiende, der beløber sig til noget anseligt.*

* *Ungstude.*

Selv en vildfremmed vil nu kende Aulum geografisk, men fatter vi rigtigt dens udseende? Næsten ingen træer udover enkelte popler ved våningerne. Husene små, lave og lyngtækkede; lyng, siv og pors overalt mellem de opdyrkede agre. Snoede veje og hjulspor. Meget få og enkle redskaber. Stude eller et par små heste som trækkraft. I stalden nogle få køer. I køkken og bryggers vandspand og nogle få jern-, træ- og hornredskaber. I stuen træbord og bænk, stole og alkovesenge. Gulvene var af ler med strøsand på; tit var de meget ujævne af årtiers slid; kun med meget lange mellemrum blev disse gulve reparerede. H. P. Hansen fortæller om et hjem i Hodsager, hvor hullerne var blevet så store, at man næsten kunne brække benene. En dag fik manden vældig travlt, gravede nogle finde hedetørv og fik gulvet repareret; han skulle skynde sig afsted efter jordemoderen. At hunden boede i stuen ved dem var ligetil, men også lidt småkræ som høns fik lov at nyde varmen; og hvor der er høns, var der også ilder. H. P. Hansen fortæller fra en gård i Sunds, at en nat var en ilder kommet ind til hønsene i stuen. Manden og konen i den ene alkove vågnede ved spektaklet og »støwsnågen« - som de jo lå efter den tids skik - sprang de op, fik en lygte tændt og jagtede stuen rundt, til de tilsidst fik røveren dræbt. Et sådant arbejde var en belønning værd; de gik i spisekammeret og fik sig en ordentlig slurk af »æ gråmand«. Men karlen, der sov i den anden alkove, vågnede jo også og kiggede ud. Han »bløw hel tawn«, da han så de to nøgne mennesker fare rundt på gulvet med tændt lygte. Han fik nu også en slurk, mens manden bemærkede til konen: »Do ku da osse godt ha tawn di særk o!« - Nå, det var vist et sidespring, men disse to sandfærdige beretninger gi'r os et tidsbillede, næsten så nøjagtig som et fotografi. Med et sådant billede af tiden spørger man igen sig selv: »Er der nogen fremtid?« Det ser ikke godt ud. Men der var en fremtid, for de *ville* frem.

Jeg citerer her konsulent N. Mølgaard, Lemvig:

»Stod man i midten af 1880'erne på Yllebjerg Bakke og så ud over det flade opland, bredte heden sig til alle sider næsten uden undtagelse. Så man mod nord, lå der en del mindre ejendomme (smågårde og huse), lave og lyngtækkede og kun med lidt dyrket jord om hvert hjem - vel omkring 10-12 hjem. Det var nybyggerhjem fra Yllebjerg-

gårdene, Over og Neder Yllebjerg. Oprindelig havde der nok hørt mere end 1000 tdr. ld. til hver af gårdene.

Efter midten af forrige århundrede er dette nybyggerliv begyndt, for enkelte lidt før. Peder Jørgensen købte, da han i 1844 blev gift, 30 tdr. ld. af O. Yllebjergs hede og bosatte sig der. Han byggede selv sit fremtidshjem, der kom til at bestå af et hus, der var 8 alen i bredde og lidt mere i længden. Murene af ubrændte lersten, tagværket var tynde granspær og huset tækket med lyng. Stuegulvet var stampet ler, i de andre rum den bare jord, hvor lyngen endnu stod, efter at huset var under tag. Lyngen dækkede også omgivelserne udenfor. Fire pæle blev rammet i jorden og brædder lagt over, og så var der et bord. En bænk langs væggen og en skammel foran, i baggrunden alkovesenge med lyng i bunden, ovenpå halm, derpå hjemmelavet sengetøj (dyner og puder), det var hele møblementet. Som værn mod ildsvåde blev pløjet nogle furer uden om huset.
Det første stykke jord blev indvundet ved at vende lyngskjoldet med spade. Som »gødning« anvendte man tørveaske. Der blev sået rug det første efterår i den lille stump indvundne jord. At udbyttet var kummerligt, forstår man. - For at tjene til udkommet gik Peder Jørgensen ud som daglejer, men da han forlangte en dagløn på 8 skilling (16 øre) ville ingen have ham. 4 skilling var den gængse løn. Gennem årene blev jorden efterhånden dyrket op, og da jeg kom til Yllebjerg i 1887, var der en særdeles veldreven gård med 14-16 kreaturer. - Således begyndte de fleste på Yllebjerg Hede.

Yllebjergdistriktet udgør den vestlige del af Hodsager sogn. Sognet har en længde af ca. 15 km og en bredde af 3-4 km, et meget langstrakt sogn og oprindelig udpræget hedesogn.

I forhold til vor tid var jordens dyrkningsforhold meget primitive. De opdyrkede arealer var udpinte, da besætningerne var små, og der fodredes sparsomt. Kraftfoder i form af oliekager kendte man ikke, heller ikke at bruge kunstgødning til jorden. Rug var den væsentligste kornafgrøde, lidt havre, så der kunne blive »skærefoder« til hestene. Endvidere dyrkedes en del boghvede, særlig som forfrugt for rug og spergel (»gjær«), især på de afgravede mosejorder.

Dertil kartoflerne. De blev lagt efter plov i hver tredie fure, og al den gødning, der blev anvendt her, var »fåremog« - fåregødning, der var muget ud fra fårefolden, når fårene havde gået her en hel vinter. Gødningslaget kunne da være mere end en alen tyk. Gødningen blev

hugget ud i store blokke, da den var stærk sammentrådt. Denne gødning blev kørt ud på kartoffelageren og lagt i store dynger. Det var børnenes arbejde at lægge kartoflerne i furen, og det var andenkarlens og pigens arbejde at udbringe gødningen. Det gik for sig på den måde, at de havde en opsprættet sæk bundet om sig som »forklæde«. Fra »mogdyngen« fyldte de »forklædet«, og så gik de bagefter børnene og lagde en håndfuld gødning ned til hver kartoffel. De plukkede gødningen i stykker med hænderne. Det var al den gødning, kartoflerne fik.

Jordbehandlingen bestod i et par harvninger med »danskharven«, før kartoflerne spirede frem. Det var al den jordbehandling og renholdelse, kartoflerne fik, men det kunne også knibe at finde kartoffeltoppene om efteråret. De måtte ledes frem mellem senegræs og ukrudtsplanter. At udbyttet var ringe, var en given sag. Den øvrige staldgødning blev kørt ud til rugen. Der var store arealer med rug, to eller tre afgrøder efter hinanden, eller som sidste afgrøde havre. Man vil også forstå, at udbyttet her var ringe. Det almindelige var nok 7-10 tavler (à 60 neg) af rug pr. td. ld., og kærneudbyttet 3-4 skæpper pr. trave, sjældent mere. Havreudbyttet var endnu ringere. Der kendtes ikke andre sorter end »grå havre«. Havren var desuden mere eller mindre ødelagt af »guldspidssyge« (kobbermangel), så kærneværdien var ringe.

Det var også småt med redskaber. Markredskaberne indskrænkede sig til en svingplov, en dansk harve og en svensk harve.

Som nævnt blev der dyrket en del spergel i de afgravede mosearealer. I Yllebjerg var der ret store arealer, hvor tørvene var afgravet, mens »mortørven« (det øverste lag), der bestod af løs humusjord, der regnedes for ringe som brændsel, var smidt tilbage. Herved var der et ret tykt lag tørvejord, og man havde erfaret, at det øverste lag kunne afbrændes, så der blev et lag aske, og i asken såede man så spergel, som kunne give et godt frøudbytte. Da spergel er olieholdig, kunne frøet sælges til gode priser. - Afbrændingen foregik på den måde, at man tændte ild i den tørre tørvesmuld i vindsiden i hele arealets længde eller bredde, og man tog så med en skovl det brændende tørvesmuld og smed det op mod vinden. På den måde kunne hele arealet afbrændes, således at der blev et lag aske overalt. Der skulle lidt øvelse til, for at det kunne blive gjort helt rigtigt. Herved var hele egnen ofte røgfyldt hele forsommeren.

I Over Yllebjerg fandtes et særdeles godt mergelleje ind i bakkeskråningen fra engen. Her var lavet en stor »køregrav«, hvor egnens folk hentede mergel. Når man havde fjernet afrømningsjorden, kunne man køre mergel bort fra en højde af 4-5 alen. Man fortsatte i dybden og »trugede« merglen op, oftest i to truges dybde à 3 alen. Det var hårdt arbejde at stå i bunden og grave mergelen løs med en tregrenet svær hjemmesmedet greb. En anden mand smed den løsgravede mergel i et »trug« (en vognbundfjæl med et bræt ud mod graven). Fra »truget« kastedes merglen ud i en stor dynge. Enten var det en ung knøs eller tjenestepigen eller en hjemmeværende voksen pige, der stod her.

Når jeg en sommermorgen ved 5-tiden var ude at flytte får, kunne jeg ofte træffe Niels Henriksen, der holdt ved vejen fra mergelgraven oppe på marken. Han havde da været i mergelgraven efter et læs mergel. Som andre havde han en reservedynge her, hvor han kunne læsse færdig for ikke at køre den lange vej med »en klat mergel«. Niels Henriksen boede ude i nordsiden af sognet ind til Hesselå Hede. Han havde for mange år siden begyndt på den nøgne hede, og han havde nu en veldreven ejendom med to stude, fire køer og et lignende antal ungkvæg og kalve. Han var vist nået så vidt uden at have ret megen gæld på ejendommen, men han udnyttede også enhver lejlighed til at opnå en ekstra indtjening. - Jeg skulle hen og have mig en lille sludder med min gode ven. Du har været tidligt oppe i dag, sagde jeg. Ja, A tøt, A ku' gjør den her bette tur, far A skuld' te Holstebrow mæ en læs tørv. Når A hår fåt en bej brø o en jenle dram, så spænder A æ stuer for o henter en læs mergel, inden A ska i æ mues o las tørv. Æ stuer hår gon o græs æ hiel næt, o så køre A kl. 3 hernier.

Det var en stor tørvevogn med to hold »sætfjæl«, han brugte. Her ved dyngen fyldte han vognen helt, gik af og til op i vognen og trådte merglen godt sammen. Han havde et par store langhornede stude, måske 4-5 års, som forspand. - Når han så kom hjem og fik merglen læsset af, kørte han i mosen og fik vognen godt tillæsset med tørv og kørte så de ca. 15 km til Holstebro, hvor han kunne få 15 kr. for et læs. Han nåede sikkert hjem igen før midnat. - Sådan gik de søgne dage. Når søndagen kom, trak han og familien i »kisteklæderne« og gik til Hodsager kirke - sikkert hver søndag såvel vinter som sommer. Et lignende liv førte de fleste beboere i Hodsager sogn.

Da vi i barneårene stod ude vest for gården, kunne vi se den store bondegård »Brejnholt« ligge på den flade mark oven for engen på sydsiden af Storåen i Tvis sogn. Der hørte nok 500 tdr. ld. til gården, størsteparten hede. Her boede Anders Brejnholt. Han var da en gammel mand. Han havde en stor flok sønner, hvoraf de yngste endnu hjalp til i den store bedrift. Der var lange, stråtækte bygninger. Efter kornhøsten stod mange kornstakke omkring gården. Anders Brejnholt var en af egnens dygtigste landmænd. Han havde opdyrket store hedearealer, og han havde forstået at frugtbargøre de brede engdrag langs Storåen ved overrisling af engdragene ved hjælp af »strømhjul«, der løftede vandet op i trærender, hvorfra det løb ud i et rendesystem over engen. Det store hjul lignede et vandhjul, som anvendtes tidligere som drivkraft ved vandmøller i åløbene. Strømhjulet havde brede skovle (trækasser), der, når de af strømmen blev drevet rundt, løftede vandet op og hældte det ned i en stor trærende, der var anbragt ud over åen. Der stod et sådant strømhjul i åen tæt neden for gården. Mangen aften før solnedgang stod vi og så vandet falde i renden som guld i strålerne fra den nedadgående sol. Til »Brejnholt« hørte to strømhjul, som kunne overrisle de store engstrækninger, der før kunne blive tørre om sommeren, men nu gav frugtbare afgrøder.

Omkring 1870 blev et af de første - og det største engafvandingsanlæg - gennemført. Det drejede sig om Skjernåkanalen, der blev anlagt ved opstemning af Skjernå i Skarrild sogn og ved anlæg af en stor kanal, der vandede 3-4000 tdr. ld. eng og agermark langs nordsiden af åen gennem Skarrild og Sdr. Felding sogne. Flere steder gik kanalen indtil en kvart mil fra åen gennem de lave, magre sandjorder og gjorde disse frugtbare. Kanalen havde en længde af 3 mil.

I årene 1872-73 blev der anlagt en lignende vandingskanal langs Storåen gennem Hodsager. Der var store og brede engdrag på begge sider af Storåen. Til Over Yllebjerg var der således ca. 35 tdr. ld. eng, men dette areal lå, før afvandingskanalen blev anlagt, hen som sandsure arealer og - især - som brede arealer bestående af et gråbrunligt muldlag, frugtbar jord, men om sommeren for tør, så den kun gav ringe græs- eller kornafgrøder. Efter vandingskanalens anlæg var der særdeles frugtbare jorder. Mere end halvdelen af engarealerne til Over Yllebjerg blev overrislet, og her avledes 60-70 læs

hø af særdeles god kvalitet, og efter høslet var der god græsning, indtil indbindingen af kreaturerne fandt sted ved novembertide. Kanalen havde en længde af 2 mil, og den frugtbargjorde jorden langs åen i hele sognets længde.

I 1884 oprettedes Hedelandboforeningen for Hodsager og omliggende sogne. Det var den dygtige og iderige gårdejer Niels Skovgaard, Sdr. Skovgaard i Mejrup (nær ind til Hodsager sogneskel), der tog initiativet til landboforeningens oprettelse. I 1888 blev gdr. Anders Hallundbæk, Øster Hallundbæk i Hodsager, formand for hedelandboforeningen, og han besad denne post i en lang årrække. Det første dyrskue holdtes i 1888 ved Hodsager kirke, ved hvilken dengang kun var ringe bebyggelse. Her fandtes kun kirken, »Kirkegaard«, en stor hedegård, samt en vejrmølle med beboelseshus til. Der var købmandshandel i en stue i østenden af stuehuset i »Kirkegaard«.

I mange år holdtes dyrskue med fremstilling af egnens bedste dyr, og skuet blev en tradition, som folk så hen til. Senere fremkom ønsker om at få dyrskuet flyttet til Feldborg hvert andet år. Dette bevirkede, at der oprettedes en landboforening for Feldborg og omegn, og også denne afholdt dyrskuer. Der var efterhånden kommet flere medlemmer i Aulum sogn. I det nordlige opland havde en del medlemmer indmeldt sig i Feldborg og Omegns Landboforening. Derfor krævede Aulumboerne at få dyrskuet afholdt i Aulum, og efter århundredskiftet har hedelandboforeningens dyrskue været her, og foreningen kaldes nu Aulum og Omegns Landboforening.

Da vi i 1887 kom til Over Yllebjerg brugtes det i landbohjemmene at håndskumme mælken, der stod i store flade fade i kælderen. Min far fik snart en håndcentrifuge anskaffet. Tiden var inde til oprettelse af andelsmejerierne, og da far blev klar over det store arbejde med behandling af mælken og smørkærningen i hjemmene, kom han frem med tanken om et andelsmejeri. Et udvalg blev nedsat, og i 1888 blev der bygget mejeri i Aamosegaard, det østligste i Hodsager. Der blev tilslutning fra omliggende sogne, og A. Hallundbæk blev formand for mejeriet. Skønt min far var stærkt interesseret i mejeriets oprettelse, kom beboerne i Yllebjergdistriktet ikke med; man kunne ikke enes om mælkeruten. I 1892 blev Skave Andelsmejeri i Borbjerg sogn bygget, og nu var beboerne i Yllebjergdistriktet »modne« til at være med som leverandører.

Såvidt det kan oplyses, er den første skole i Hodsager bygget i 1830. Den lå lidt vest for kirken. Den var i mange år sognets eneste skole, men i en del år havde der været vinterskole, dels i Hallundbæk i østsognet, dels i Yllebjerg i vestsognet.

Da vi kom til Over Yllebjerg, var her helårlig skoleundervisning. Skolelokalet var i en stor stue i vestenden af boelsmand Anders Christensens stuehus. Hvorledes der oprindeligt har været en så stor stue i et hedehjem, er ret uforståeligt. Muligvis er nogle skillerum blevet taget ned. Stuen var nok 8 alen på hver led. Der var to karm vinduer både mod nord, vest og syd, så her var ikke noget at kritisere. Der har vel også været stillet visse krav m.h.t. stuehøjden. Den havde nok ikke været »efter loven«, men det har sikkert været lettere at sænke gulvet end at hæve loftet, i hvert fald var der to trappetrin ned fra forgangen til skolestuen. I skolestuen stod tre lange, flade borde foran lærerpulten. Børnene sad på skamler uden rygstød. I lokalets baggrund stod en stor rund kakkelovn. Om vinteren fyredes ofte så stærkt i den, at den blev rødglødende. Den blev da også brugt en del til at stege mellemmader på i frikvartererne. Det var ikke altid, børnene kunne komme ud i frikvartererne om vinteren, og da vinduerne ikke kunne lukkes op, idet de var tilspigret, og der blev strøet hvidt sand på gulvet, kunne der opstå støvskyer, så børnene knap kunne se hverandre.

Læreren, Jens Povelsen, havde ikke seminarieuddannelse, men han var i besiddelse af gode evner. Foruden regning, skrivning og indenadlæsning havde vi bibelhistorie, danmarkshistorie og lidt geografi.

I 1892 kom en ny skoleordning. Der blev bygget to nye skoler i sognet. Hovedskolen vest for kirken blev flyttet ud på heden, et par kilometer øst for kirken ved vejen efter Aamosegaard og Simmelkjær. Yllebjerg skole blev flyttet hen til den nye landevej tæt ved det sted, hvor vejen drejede fra til Over Yllebjerg. Hvilken forandring at komme til at gå i skole i de store lyse lokaler, højt til loftet og store vinduer, der kunne lukkes op - og blev det i hvert frikvarter. De hvidkalkede vægge og de lyseblå døre og vinduer gjorde det hele festligt. Gulvene var ferniserede, og vi måtte ikke gå med træsko herinde, men havde skiftesko i tasken. Der blev ansat en seminarieuddannet lærer. Jeg kom kun til at gå i denne skole i to år, idet jeg da blev kon-

firmeret. Men de to år står for mig som dejlige år, for vi havde fået en lærer, alle børnene holdt af.

Indtil 1903 lå i Hodsager en gammel kampestenskirke uden tårn og med en træstabel ved indgangen til kirkegården, og her hang en lille kirkeklokke. Kirken var vist opført i det 15. århundrede. Der var kun siddepladser til ca. 100 mennesker, men oprindelig var der heller ikke ret mange beboere i det langstrakte sogn. I 1801 var der kun 99 indbyggere. Kirken var nu blevet alt for lille. Der havde i de senere år været et stærkt kristeligt røre gennem indre mission, og kirken var fyldt søndag efter søndag, så folk ikke blot stod tæt i midtergangen, men de trængte sig også ind i kirkestolene, så der var mange flere, end der kunne sidde ned. Man skiftedes derfor til at sidde ned. Kirken var ikke blot lille, men også brøstfærdig. Ved provstesyn blev det bestemt, at der skulle foretages en grundig istandsættelse og udvidelse, eller også skulle der bygges en ny kirke med siddepladser til 300, og stadig var kirken fyldt hver søndag.

Som nævnt var Hodsager et udpræget hedesogn. Fra Yllebjerg så man næsten udelukkende hedeflader til alle sider, slet ingen træer eller beplantning. Jo, mod syd på skråningen ned mod de brede engdrag lå Over Yllebjerg med en stor have - ca. 1 td. ld. - med høje træer. Storåen udgjorde skellet mod syd, og bagved var ret stejle skråninger bevokset med løvtræer, mest tjørn, hyld og hasselbuske (æ krat). Det var også omtrent de eneste træer, der fandtes på egnen. Udover de store træer i haven, mest poppeltræer, lå den hen med ugræs og et vildnis af buske. Min mor havde stor interesse for havearbejdet, og gennem årene fik hun den store have bragt i god kultur. Der blev plantet frugttræer og buske, anlagt store græsplæner og buskadser med blomster og sirbuske. Det blev egnens smukkeste have. I den nedre del af haven blev der indrettet en festplads under høje træer og med udsigt ud over engdragene. Mine forældre indbød her til sommermøder med gode foredragsholdere (grundtvigske præster og højskolemænd), og der blev sunget meget ved disse havefester. Der var altid god tilslutning - ofte 4-500 mennesker - og de fleste kom gående. Folk længere borte fra kom kørende, ofte i arbejdsvogne eller arbejdsfjedervogne. De holdt ind på den store gårdsplads, og hestene blev tøjret nedenfor på engen.

I 1909 forlod jeg egnen, og det er kun flygtigt, jeg siden har besøgt

den, men i 1952 fik jeg lyst til at besøge egnen igen. Hvilken forandring.

Vandingskanalen var nedlagt, og engene overrisledes ikke mere. Hodsager Kirkeby - ja, sådan kunne man næsten ikke kalde stedet i 1887, da her kun var den lille kampestenskirke og »Kirkegaard«. Nu ligger her en blomstrende landsby med en smuk kirke, mejeri, flere forretninger og villaagtige huse, for en del beboet af ældre, hvis børn har overtaget ejendommen i sognet, eller som har solgt til fremmede. Skolen, der i 1892 flyttedes ud på den nøgne hede, ligger nu gemt inde i en stor have.

Tæt ved krydset Aulum-Haderupvejen Hodsager-Simmelkjær-Sundsvejen. Den er nu under udbygning og vil i fremtiden som Aulum-Haderup-Skivevejen blive en stærkt trafikeret vej. Hjemmene ligger tæt i østsognet og er særdeles veldrevne. Var det her, vi i vinteren 1892 jagede ræve under klapjagt på de store hedeflader? Kommunen købte i sin tid et større areal af heden og tilplantede den, så her nu er en nåletræsskov i sund vækst, og som frem i tiden vil give både gavntræ og brænde til sognets beboere.

Jeg besøgte en af mine ungdomsvenner, Svend Larsen i Øster Hallundbæk. Gården regnedes nok for en af de magreste sandmarksgårde i sognet og var helt ude af dyrkning, da han og hans hustru for mange år siden overtog den. Svend Larsen har altid interesseret sig stærkt for plantningssagen. Han fik snart efter overtagelsen plantet omkring gården og fik efterhånden anlagt en stor have med frugttræer, der nu hvert år bugner af frugt. Han har gennem årene opmuntret og givet vejledning til haver og læplantningers anlæg, og dette har i høj grad præget egnen. Ægteparret blev for nogle år siden indstillet til Foreningen af jyske Landboforeningers sølvmedalje for landboflid. Som meddommer var jeg med til at tildele dem denne store udmærkelse. De havde i høj grad fortjent den.

Jeg fortsatte besøget gennem Feldborg og Haderup og kom vejen ind over Staulundhede, Neder Feldborg skole lå før århundredskiftet meget ensomt på kanten af heden. Nu ligger den ved den nybyggede Herning-Haderup-Skivevej, en vej, der er stærkt trafikeret af motorkøretøjer.

Haderup Kirkeby, som før århundredskiftet nok var en af de mest

øde hedelandsbyer i Jylland, er ved de nye vejanlægs gennemførelse ved at blive et trafikknudepunkt. Den er blevet en blomstrende landsby med ualmindelig smukke omgivelser, med »Købmand Jensens Anlæg« og med åen, der snor sig gennem grønne engdrag.

Såvidt N. Mølgaard, og lad os med det samme nævne *engvandingskanalen* fra Ørre gennem Hodsager til Yllebjerg. En hjælp til et meget større udbytte af Storåengene end førhen; en engvandingskanal, som blev anlagt mellem Bredvigbæk og Neder Yllebjerg af sognets beboere og med Hedeselskabets hjælp og støtte i årene 1872-73. Den er 1¾ mil lang. En af de bedste og ledende kræfter ved dette arbejde var sognets daværende lærer N. Kjerulf Henriksen. Anlægget kostede 20.000 kr.

Efter århundredskiftet, og særlig omkring midten, gik det stærkt. Skolerne blev bedre. Kirken blev folkets. Herremandens åg blev kastet af. Udbyttet af jorden steg. Man begyndte at mergle og gøde mere. Beboelserne blev bedre, og besætninger og hjælpemidler blev større.

I 1849 fik vi den nye grundlov og dermed frihed for borger og bonde med stemmeret for alle uanset hartkorn. Højskolen begyndte - den første i Rødding 1844 - og det var især folk af bondeblod, der fyldte disse frie skoler. Højskolen ville udvikle en folkelig kultur på bondesamfundets grund; den skulle nok være en læreskole i almene fag som dansk, regning og naturlære, men ingen eksamensskole. »For at blive en fædrelandssindet bonde og forstandig jordbruger behøves ingen eksamen!« sagde man.

Landboforeninger dukkede op. Hammerum Herreds Landboforening i 1846 og Holstebro og Omegns Landøkonomiske Forening (nu Hjerm Ginding Herreds Landboforening) allerede i 1828 (60 år før os). Senere kom også husmandsforeningerne.

Der oprettedes mergelforeninger - i løbet af nogle år endda med anlagte spor. Danmarks første mergelbane gik fra Damholt i Bording til Hodsager (oprettet i 1879 og først nedlagt 1917).

Brugen af kunstgødning blev almindelig og gav næsten en eksplosion i udbyttet, hvorved også besætningerne steg stærkt. Når der var mere avl og større besætninger, skulle der jo også byggeri til, og ved mere arbejde med marken skulle også bedre maskiner til. Nu var

Kreditforeningen startet, og her kunne pengene lånes, så gælden fulgte godt med.

Stuerne fik nye trægulve og pyntedes med indkøbte møbler, endog en chaiselong. Konerne og døtrene kunne ikke længere klare sig med det hjemmegjorte tøj. Kosten blev anderledes, og købmanden måtte besøges meget tiere.

Man gik fra naturalie - samfundet, hvor man selv fremstillede sine fornødenheder og betalte de fleste af sine udgifter med naturalier, såsom korn, kød, høns, æg osv.; Nu kom man i pengesamfundet, hvor det gjaldt om at producere, så der var noget at sælge. Det var en hel omstilling, der skulle til. De fleste og dygtigste gik med, men - historien gentager sig - nogle var »klogere«; det var kun »storhed og skidt; lånte fjer, som de nok skulle blive pillet for. Sådan flottenheimeri kunne aldrig gå godt. Nej, bliv ved det gamle«. Hvad var sandheden? Svaret kan ikke være entydigt. Var det blevet ved det gamle, ville det være gået rent galt. Alt andet i samfundet kørte jo »der ud ad«. Ingen del af befolkningen - heller ikke landbruget, selv om det var en stor del - kunne stå stille uden at blive sejlet agterud. Porten ud til verden udenom var slået op, og dens strømninger på ondt og godt nåede også os. Vi var handelspartnere. Efter krigen 1864-68 måtte vi aftså Sønderjylland. Vi var blevet fattigere på land, og mottoet lød: »Hvad udad tabes, skal indad vindes!«, og vi vandt virkelig frem. Hedeselskabet stiftedes i 1866. Plantningssagen og opdyrkningen gik som en steppebrand over Jylland. Gødningsforsøg og sortforsøg blev anlagt. Der prøvedes til med kraftfoder. Der kom bedre græsmarker og der begyndtes med dyrkning af rodfrugter. Der kom bedre og mere ydedygtige køer.

I 1872 byggede Magnus Kjær i Holstebro et svineslagteri og indførte en bedre svinerace fra England - Yorkshire, som krydsedes med Gl. Dansk Landrace - disse orner blev udstationeret så de hurtigt kunne præge bestanden.

Det første andelsmejeri oprettedes i Hjedding 1881, og allerede i 1888 byggedes to mejerier her i sognet, nemlig Aamosegaard i Hodsager og Ljørring i Aulum, og her i 1884 oprettedes Hedelandboforeningen for Hodsager og omliggende Sogne. Det var en bedrift af rang. Mens det i 70'erne var gået støt frem, satte en meget dybtgående krise ind i 80'erne. Årsagen var: Depression og medfølgende store krak ude i verden og især dens virkninger i Tyskland,

ramte os hårdt. Tyskland var vor store aftager af landbrugsprodukter, men de måtte nu holde igen. Mange store tyske banker krakkede, og danske banker, eksportforretninger og private handelsmænd led store tab med det til følge, at eksporten faldt katastrofalt. Priserne på landbrugsprodukter raslede ned. Kornprisen faldt i tiden fra sidst i 70'erne til 90'erne til det halve. Kreaturer og svin fulgte efter, og jordprisen faldt med en trediedel. Hvordan gik det nu de unge dygtige landmænd, som havde udbygget produktionen og derfor sad med den store gæld? De var virkelig i krise. Mange måtte gennem tvangsauktion, akkorder og henstand; andre klarede sig igennem med families og venners hjælp og kaution, men alle sparede og spinkede, så heller ikke købmand og smed næsten kunne leve. Selv etatsråd Fjelstrup, Sindinggaard, der regnedes for egnens dygtigste landmand, kom i knibe, men ligesom det var klart, at nu gik det ikke længere, vandt han det store lod i lotteriet; nu var gården reddet. Der var endda mere, end han skulle bruge, og ved at låne de sidste 30.000 ud reddede han Tandrup og Bjødstrup. Men ikke alle kunne vinde i lotteriet, og de »klogere« sagde: »Dæ ka I sie!«

Politisk var vi i provisorietiden med Estrup i førersædet. Venstre var nok begyndt at røre på sig, men havde ikke rigtig fundet formen.

Vi havde ingen landbrugsråd, og for den sags skyld heller ingen minister. Landbruget fik først en minister i 1896. Altså, der var ingen oppefra, der tog sig rigtig af det. Som altid - både før og siden - det måtte bønderne selv om. *Hjælpen kom ikke udefra.*

Et uvejr varer ikke evigt; allerede i 90'erne gik det fremad igen. I begyndelsen langsomt, men dog støt, helt til første verdenskrig 1914. Selv om der var tæret på produktionsapparatet, var det dem, der havde holdt dette bedst igang, der nu igen kunne være med og høste frugterne af fremgangen. Mange blev endda ret velstående. De »klogere« blev ved at være »kloge«, men de blev også ved at være fattige. - Når jeg har hængt mig lidt længe ved denne krise, er det, fordi jeg synes, der er så mange lighedstegn til nu - mange flere end ved krisen i 30'erne - dengang blev løsenet: »Vi må hjælpe os selv! Fremad! - vi gi'r ikke op!.

Mon ikke . . .

Men en ting er sikkert. Landbrugets egenkapital var dengang og er nu for lille; derfor er man sårbar ved alle økonomiske forhandlinger.

Men tilbage til vores landboforenings start i 1884.

Nu kender vi nogenlunde tiden, vi startede i, men lad os også lægge mærke til mændene, der startede. Som allerede nævnt var der landboforeninger før os, men der er flere iøjnefaldende forskelle mellem disse og os. Lad os først nævne størrelsen. Holstebro og Omegns Landøkonomiske Forening dækkede hele Hjerm Ginding herred foruden en hel del sogne vest og sydpå. Men det var de gode jorder omkring Holstebro, Hjerm og Struer, der var tyngdepunktet, og det kom til at præge deres arbejde; det var en meget bedre stillet egn end vor - opdyrket og beboet meget før og meget tættere. De var længere i udviklingen. Hammerum Herreds Landboforening dækkede ligeledes hele Hammerum herred + »strøgods« til alle sider. Denne egn ligner mere vor, og de opgaver, de tog sig af, var mere de samme, som der var behov for her i Aulum-Hodsager, og de blev da også forbillede for os. Men en væsentlig forskel på de to foreninger og vor var, at disse var startet af præster, degne, storlandbrugere, købmænd, ja, endog byfoged. I Holstebro var det pastor Krarup i Vejrum, der var drivende kraft ved starten. I Hammerum herred var det justitsråd S Fjelstrup, Sindinggaard, grev Lerche, Møltrup, prokurator B. Ølgaard, Tanderup, pastor Christiansen, Skarrild, herredsfoged Toxwærd, skolelærer Mortensen, Snejbjerg, ja, sågar amtmanden var til stede ved starten.

Efter at Fjelstrup på det første møde havde henvist til sin alder - 72 år - og vaklende helbred, valgtes Ølgaard, Tanderup, til directeur og som bestyrelsesmedlemmer forligskommisær Berthelsen, Herning (identisk med kroejeren, hvor mødet holdtes, nu Eyde), Tronhjem, Lindbjerggaard og herredsfogeden.

Hvor forskellig fra vor forening - ene jævne bønder - uden skelen til præst, degn og herremand. Ti år før starten 1867-75 var J.C. Fjelstrup, søn af Fjelstrup, Sindinggaard, præst i Aulum. Han var da kredsformand i Aulum for Hammerum Herreds Landboforening - og blev brugt der til at holde foredrag om landbrugsfaglige emner, ligesom han også var dommer ved en planteavlsudstilling der. Præstegården har nok på det tidspunkt været et mønsterbrug og var måske inspiration til start af en landboforening, men bønderne tog selv affære.

På det tidspunkt var Hammerum Herreds Landboforening allerede delt i to på grund af politiske forhold. Venstremændene tog magten i begyndelsen, og den gamle højre (estrupske) linie, dannede

en ny forening med omtrent samme navn. Heldigvis samledes de igen efter nogle års forløb til een forening, men det viser, hvor destruktivt det er, når faglige og kulturelle foreninger deles op efter hartkorn og politik. Bonde er man, enten man har en hel eller en halv td. hartkorn.

I 1869 fortæller »Herning Folkeblad«, der da hed »Vestjylland«, om en planteavlsudstilling i Herning. Det var ikke nogen eensidig udstilling, idet der var havesager, korn og frøsorter, smør, ost, træfrugt, redskaber, husflidssager, kurvemagerarbejder, støbegods, maskiner, koge- og vaskekedler, symaskiner, broderier, tegninger og meget andet og ikke at forglemme - tombolaer. (Vi ser, at pengesamfundet var igang).

Ved denne fest holdt pastor Fjelstrup, Aulum, foredrag om havekultur og læplantning, og Krarup, Skibbildgaard, holdt en tale, hvori han sagde, at udstillingens gode resultat skyldtes samarbejdet mellem to »stænder« - de *kjoleklædte* og de *kofte- og trøjeklædte,* hvortil »Vestjylland« i referatet bemærker, at uden de »trøjeklædte« havde udstillingen ikke haft dette omfang, og uden de kjoleklædte måske ikke det fine tilsnit.

Jeg tror også, det er et spørgsmål til vor tid: »Er der brug for flere foreninger - tolvmands-, landbo- og husmandsforeninger - til at tale *den samme sag.* Tæller hartkorn stadig højt?

Sognerådet bestod også af jævne bønder. Sygekassen startede i 1896 på initiativ af husmand Niels Chr. Christensen, Jersild - altså også en bonde - her blev ganske vist lærer A. Simonsen formand, men også han var af bondeslægt. Men - kære venner - tanken slår ned i mig. - Der var da heller ikke andre at tage af! - Nej, men godt, at materialet duede. - Førhen, nu og i fremtiden er det nok kvaliteten, der tæller. Sognerådet bestod dengang af følgende:
Peder Laugesen, Storgaard, formand
Eskild P. Jensen, Aulum, kasserer
Peder Pedersen, Lundgaard
Anders Iversen, Kilde
Jens P. Damgaard, Lergrav
Morten Sørensen, Tved
Søren Pedersen, Damtoft
Anders Andersen, Hallundbæk
Mikkel Christensen, Hallundbæk.

Ingen er at finde i landboforeningens første bestyrelse, men senere finder vi flere, der er i sognerådet og med i ledelsen; blandt andre ovennævnte Peder Laugesen, der blev formand i to år. Sogneråd er pligtarbejde, medens landboforeningsarbejde er frivilligt, og et arbejde, de kunne skyde fra sig, men godt at nogen ikke gør det, så vi alle kan høste frugterne.

Der skulle et godt menneskemateriale til for at styre den udvikling, der var i gang. Både skulle man sørge for, at egnen fulgte med, men også at det hele ikke gik stærkere, end at mennesket kunne følge med.

Aulum var dengang kirken, skole, præstegården og et par småhuse. Allerførst i 1900 blev der bygget 5-6 nye huse, og i 1902-04 kom yderligere 5-6 huse til, bl.a. forsamlingshus (det lå, hvor nu torvet er). Først da banen kom i 1904, begyndte byen rigtig at vokse. Telefoncentral kom i 1896 og var i Vesterly. Manden her var tillige smed og kunne så passende ordne begge dele.

Iøvrigt var Ljørring nok blevet hovedbyen, om ikke banen var kommet. Den første læge kom til sognet omtrent samtidig; også han bosatte sig i Ljørring. Her var også en købmand, og her byggedes mejeriet i 1888. I forvejen var der skole, og som før nævnt smed og telefoncentral. Dengang gik landevejen Holstebro-Horsens (nu Herning) omad Aulum, hvor Lundgaard gl. Kro - der lå omtrent, hvor nu stationen ligger - var et vigtigt bedested både for dagvognen og den øvrige færdsel. Landevejen fortsatte så til Nybro Mølle og videre til Gjellerup Lund. Kirken i Aulum ligger samme sted som da, men præstegårdens avlsbygninger lå så tæt på kirken, at et hestekøretøj lige nøjagtigt kunne passere mellem denne og kirkegårdsstetten. Alle præstegårdens bygninger var opført, efter at en brand natten mellem 23. og 24. februar 1737 lagde den »ganske øde«. Nuværende præstegård er fra 1883. Skolen lå dengang nord for kirken, omtrent hvor nu parkeringspladsen ved kolonihaverne ligger. Her lå den fra 1743 til den i 1834 flyttede syd for kirken, hvor en ny skole opførtes (hvor nu Jens Stoubæk bor). Her lå så skolen til 1926. I 1926 byggedes første del af nuværende skole. Fattiggården (nu Østergaard i Tved) byggedes 1879. Det var en temmelig stor gård, men der skulle jo også bo mange i det. Den kostede 4.033,75 kr. at bygge, men var så også solid og ganske egnet til sit formål. Bestyreren og hans dygtige kone Juliane fik 400 kr. om året, men skulle så

selv lønne karl og pige og anden medhjælp uden alene doktor. Doktorens takster var dengang - 1890 - 1,50 kr. for en recept og 4 kr. for et besøg ude i hjemmene.

Jordemoder Johanne Frøsig virkede fra 1880 og tog mod mange hundrede Aulumborgere, inden hun holdt op omkring 1912. Hendes faste løn var i begyndelsen 28 kr. (man kan næsten ikke tro, det var for 1 år). Taksterne for en fødsel ude i hjemmene var 2 kr. for en almindelig gårdmand, 3 kr. for mere velstillede og 4-6 kr. for herremand og præst, mens den var 1 kr. for et »uægte« barn, hvis ikke det kunne godtgøres, at velstillede havde afstedkommet det skete. En lærers løn var 3 kr. om dagen + måske lidt offer ved særlige lejligheder. En håndværker fik 2 kr. for en arbejdsdag på 10-12 timer, medens en arbejdsmand ved tærskearbejde måtte nøjes med 50 øre + kost. Landboforeningens første regnskab i 1886 viser en indtægt på 75 kr., hvoraf 31 kr. var bidrag fra handlende i Holstebro og resten medlemsbidrag - for hele Aulum sogn 2,50 kr., medens der for Hodsager var hele 22 kr.

Vi fatter det vist ikke helt, men vi forstår hvilken vilje og energi, men også resignation, de har været i besiddelse af for at klare sig og for trods alt at komme frem.

En ting, der også har været med til at forandre vort sogn, er plantningssagen. I 1813 står i synsprotokollen for Aulum kirke og præstegård, at der aldeles intet er at udsætte på den, hvilket er en ære for sognet, som selv ejer den. Videre står der om præstegården: »Have med træer findes ikke, men en indhegnet plads til jordfrugter er god og velholdt«.

Sådan så der også ud ved gårdene; ingen træer - eller i hvert fald kun en enkelt poppel - men med en kålgård til familiens havesager.

Samlede plantninger om gårdene eller plantager var ukendte her på egnen. Bevoksningen var lyng og revling på bakkerne og vidjeris på de lave arealer. - Omkring midten af århundredet blev det mere og mere almindeligt at plante træer som haver ved gårdene, men først hen mod århundredskiftet blev de første plantager plantet. Vore kommuneplantager er nok fra ca. 1900. Men forinden havde mange private plantet småplantager, læhegn og haver. Det var jo Dalgas, der rigtigt satte skub i plantningen. Hvor ploven ej kan gå, der bør et træ at stå. - Her må vi nævne to mænd, der især kom til at betyde noget for plantningen i vort sogn, nemlig Niels Andersen, Kilde

Møllegård, og Svend Larsen, Hallundbæk. Hver for sig var de næsten utrættelige, når det gjaldt at få plantet en have, en lille lund, et krat eller en tør bakkeside; ja endda plantager af anselig størrelse. De gik foran på deres egne arealer, men inspirerede også andre til at tage fat; de hjalp med råd og vejledning og sørgede for, at folk fik tilskud og billige planter gennem Hedeselskabet og Hedebruget, og at de lærte at passe plantningerne. Mange af disse trænger i dag til udtynding og efterplantning, og mange læhegn til fornyelse. Vi må for vor egen skyld og for vor efterslægt ikke skyde den opgave fra os, selv om det at plante er investering på langt sigt og ikke kan gøres op i kroner og ører - »Din egen dag er kort, men slægtens lang«.

Vi har nu set på tiden, slægterne og sognet og vil nu se på vor forenings virke i disse.

I anledning af vor forenings 75 års jubilæum i 1959 skrev Anders Chr. Jensen, Aulum, følgende udmærkede historiske gennemgang af tiden 1884-1959:

Når der i det efterfølgende skal gives et lille rids af »Hedelandboforeningen for Hodsager og omliggende Sogne«, og som den senere kom til at hedde: »Aulum og Omegns Landboforening«s virke gennem årene fra 1884 til nu, ligger det nær at minde om, at det var i en for landbruget vanskelig tid, at tanken om at oprette en landboforening for egnen omkring Hodsager og Feldborg opstod.

De vanskelige økonomiske kår for landmændene i 80'erne og 90'erne skyldtes det prisfald på landbrugsprodukter, der begyndte i 70'erne og nåede bunden i 90'erne. Krisetiden den gang bidrog til, at adskillige landmænd fik øjnene op for, at såfremt der skulle gøres noget til gavn for landbruget, måtte man stå sammen og løfte i flok for at løse opgaverne. Derfor er der også grund til at mindes de mænd, der i sin tid oprettede den første landbrugsfaglige forening på disse egne, med ærbødighed og tak. Landbrugets driftsforhold i 80'erne var på disse egne primitive i forhold til nutids landbrug. De almindelige afgrøder var rug, kartofler, spergel og havre. Roedyrkning kendtes ikke i slutningen af 80'erne. Når jorden efter flere afgrøder blev lagt ud med græs, bestod udlægsfrøet væsentlig af opfejet høspild fra sæden. Brugen af kunstgødning var ikke almindelig, så man forstår, at afgrøderne blev små. Men i årenes

løb skete der landbrugsmæssigt set store fremskridt på egnen Hodsager, Feldborg og Haderup. Store hedestrækninger blev opdyrket eller beplantet, og vandlidende arealer blev afvandet og kultiveret. En bedre jordbehandling med den nødvendige tilkørsel af gødning og kalk samt anvendelse af gode sorter og stammer af korn og frø har fuldstændig ændret afgrødernes størrelse. Som et yderligere bevis på udviklingen kan nævnes, at i 1890 blev der bygget et mejeri i Aamosegaard i Hodsager, som modtog mælken fra Hodsager, Feldborg og til dels Simmelkjær; men i 1909 blev dette mejeri nedlagt, og der blev opført mejerier i Hodsager, Feldborg og Simmelkjær. Selv om disse store fremskridt i høj grad skyldes dygtige og initiativrige landmænd, så kan man vistnok trøstig sige, at det oplysningsarbejde, der er udført gennem årene siden landboforeningen stiftedes, og den konsulatoriske hjælp, der i mere end 40 år har stået til rådighed for landmændene, i høj grad har bidraget til den store udvikling på landbrugets område, som har fundet sted her på disse egne.

Hedelandboforeningen stiftes.

Landboforeningens gamle forhandlingsprotokol fortæller, at i efteråret 1884 udsendte nogle mænd, nemlig Mikkel Jakobsen, Skovbæk, Kresten Nielsen, Sivigaard, og Niels Nielsen, Sdr. Skovgaard i Mejrup, en opfordring til at søge dannet en landboforening for den simple hedeegn. De begrundede sagen med den »store ulighed, der er mellem dyrkningen af de lermuldede jorder og dyrkningen af de grovkornede sand- og hedejorder, så der næppe, hverken med hensyn til dyrkningsmåden eller kreaturholdet kan finde nogen sammenligning sted«. Denne opfordring, der her er gengivet ordret efter den gamle protokol, resulterede i, at der den 22. marts afholdtes et møde i Yllebjerg skole for at vinde yderligere interesse for sagen, og her valgtes et udvalg til at udarbejde forslag til vedtægter for en eventuel forening. Disse forslag blev fremlagt på et møde i Hodsager skole den 26. april, hvor de vedtoges med få ændringer. Den 1. november 1885 afholdtes den stiftende generalforsamling i Kirkegaard i Hodsager, og her valgtes en bestyrelse på 5 medlemmer, og det vedtoges, at foreningen, der fik navnet: »Hedelandboforeningen for Hodsager og omliggende Sogne«, skulle begynde sin virksomhed fra nytår 1886.

Foreningens første bestyrelse blev Jens Laugesen, Varhede, Aulum, Villum Villumsen, Hodsager, Niels Chr. Sørensen, Hodsager, Hans Hornstrup, Hogager, Borbjerg, og Niels Nielsen, Sdr. Skovgaard, Mejrup. Sidstnævnte blev foreningens første formand.

Det var et stort område, foreningen omfattede, idet der var medlemmer i følgende sogne: Hodsager, Mejrup, Borbjerg, Haderup, Ørre, Tvis, Aulum og Simmelkjær; men medlemstallet det første år var kun ca. 160, foruden enkelte medlemmer i Holstebro. Medlemsbidraget var lille; thi regnskabet for 1886 udviser, at det samlede medlemsbidrag udgjorde 75 kr., og det var foreningens samlede indtægt. De samlede udgifter udgjorde 43 kr. 47 øre, deraf var 24 kr. honorar og befordringsgodtgørelse til to foredragsholdere. Regnskabet sluttede med et overskud på kr. 31,53. Det første arbejde, foreningen tog op, var afholdelse af landbrugsfaglige foredrag. Den 11. april 1886 talte forstander P. Nielsen, Thorup landbrugsskole pr. Langaa (iflg. den gamle forhandlingsprotokol) om mosejordens afbenyttelse til gødning og om dyrkning af rodfrugt. Det næste møde holdtes den 22. august med lærer Jensen, Mogenstrup i Sevel, som taler. Han udtalte bl.a. (iflg. den gamle protokol), at dyrkningen af sandjorden ikke er så fortvivlet, som mange tror.

I 1887 begyndte man at præmiere veldyrkede husmandsbrug. Det første år uddeltes 12 præmier til et beløb af 120 kr., hvoraf de 100 kr. var statstilskud. Dette arbejde fik år for år større tilslutning. I 1890 uddeltes 27 præmier til et beløb af 311 kr., og endvidere uddeltes 67 kr. til 3 husmænd som understøttelse til husmandsrejser. Statstilskud 350 kr. Landboforeningen administrerede disse tilskud til præmier og rejser indtil 1909, da administrationen overgik til husmandsforeningerne eller, hvor der ingen sådan var, til et kredsudvalg.

Dyrskuerne.

Ved efterårsgeneralforsamlingen i 1887 fremsattes ønsket om at få afholdt dyrskue i 1888, og ved en generalforsamling den første juli 1888 vedtoges dyrskueregler.

Det første dyrskue afholdtes ved Kirkegaard i Hodsager den 21. juli 1888. Der var indmeldt 70 kreaturer, 18 svin og 4 væddere. Der præmieredes 2 tyre, 2 samlinger køer og kvier, 19 enkelte køer, 5 husmandskøer, 5 kvier, 13 svin og 4 væddere. I mange år fremefter blev dyrskuerne i Hodsager det væsentligste af foreningens arbejde.

Dyrskuedagen var en rigtig folkefest for egnens befolkning. Det var før cyklernes og bilernes tid, så folk var ikke forvænt med at komme længere bort til fester og adspredelser; men når dyrskuedagen oprandt, måtte alle, der kunne undværes i hjemmene, afsted til skuet. Det var en dag, der blev set hen til med forventning både af unge og ældre. Det fortælles fra dyrskuernes første år, at præsten en dag under konfirmationsforberedelsen bad en dreng nævne de store højtider, og denne svarede nok så frejdig: Jul, påske og pinse og så Hos dyrskue. (»Hos« har tidligere af befolkningen der på egnen været den daglige udtale af Hodsager).

På dyrskuedagen var der feststemning over forsamlingen, når formanden indledte præmieuddelingen med et »Leve for Konge og Fædreland«, og statens tilsynsførende gav en karakteristik af de udstillede dyr. Denne mand skulle tillige påse, at statens tilskud til præmier blev anvendt i overensstemmelse med husdyrloven.

Den første tilsynsførende ved foreningens dyrskuer var en proprietær Ingvardsen fra Vejleegnen, derefter gårdejer Houe fra Thy, han afløstes af proprietær Andreas Willemoes, Vejrum, og den sidste var gårdejer Jens Clausager, Sinding. Der skete så den ændring, at de lokale dyrskuer ikke længere sorterede direkte under landbrugsministeriet.

Dyrskuerne havde hidindtil været det samlende, men det blev med tiden og så det, der delte foreningen. Efterhånden som kredsen udvidedes særlig mod nord og øst, idet dele af Sevel, Vridsted, Resen og Karup sluttede sig til, kom der forslag om at flytte dyrskuet til Feldborg.

Ved generalforsamlingen den 25. marts 1893 blev et sådant forslag forkastet; men den 21. juni samme år vedtoges det, at skuet i 1894 holdes i Feldborg, og såfremt foreningen intet tab lider ved flytningen, skal skuet fremtidig holdes i Feldborg hvert tredie år; men sagen skal forelægges generalforsamlingen i 1895 eller 96.

Ved generalforsamlingen den 27. marts 1894 vedtoges enstemmigt, at der i fremtiden ikke udskænkes spirituøse drikke ved dyrskuet; men ved anden behandling ved efterårsgeneralforsamlingen samme år vedtoges det at blive ved det bestående. Den 29. maj 1895 holdtes en ekstraordinær generalforsamling, hvor det vedtoges at afholde dyrskue i Hodsager og Haderup i 1896, hvis foreningen er stærk nok dertil, ellers bortfalder skuet i Haderup. Men i 1897, hvis

foreningen ikke magter at holde to skuer, skal det holdes i Haderup. Ved samme møde vedtoges at holde generalforsamling både i Hodsager og Haderup, og skulle der fremkomme stridsspørgsmål, afholdes en ekstraordinær generalforsamling i Feldborg. Endvidere vedtoges, at bestyrelsen fremtidig skal bestå af 9 mand.

Dyrskue 1907.

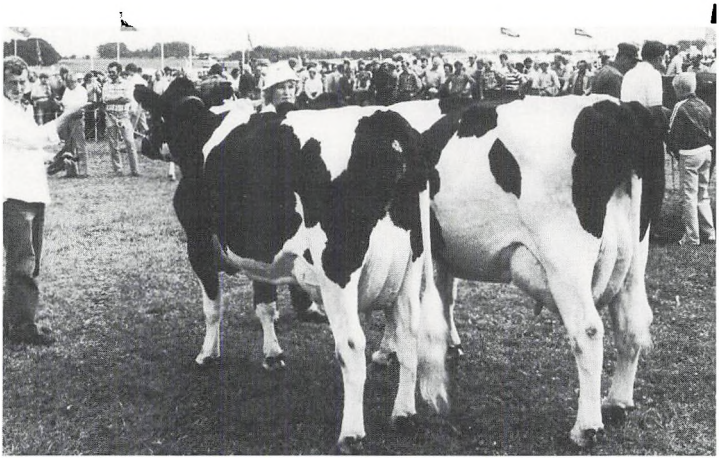

Dyrskue 1983.

Dyrskuespørgsmålet er stadig det brændende. Ved generalforsamlingen den 30. november 1900 vedtoges, at dyrskuet i 1901 afholdes i Feldborg, og siden skiftevis i Hodsager og Feldborg. Ved en ekstraordinær generalforsamling i Feldborg 17. juni 1901, hvor det vedtoges med 85 stemmer mod 48, at dyrskuet i 1901 og for fremtiden afholdes i Hodsager.

Denne vedtagelse gav anledning til, at foreningen deles, idet Hedelandboforeningen for Feldborg og Omegn stiftes 8. september 1901.

Nu bliver der ro om dyrskuet nogle år; men ved generalforsamlingen den 24. marts 1906 vedtoges at afholde dyrskuet i 1907 i Aulum, og derefter skiftevis i Hodsager og Aulum. Endvidere vedtoges, at generalforsamlingerne også afholdes skiftevis i Hodsager og Aulum.

Dyrskuet i 1907 er nok det største i foreningens historie med hensyn til udstillingen af kvæg; men også besøget på skuet var usædvanlig stort. Det første dyrskue i Aulum var jo noget af en begivenhed for by og egn. Det kan også nævnes, at der ingen udskænkning af spirituøse drikke var ved dette skue, og det har der ikke været siden ved skuerne. Nu blev der igen ro om dyrskuespørgsmålet i en del år; men i 1922 bliver spørgsmålet aktuelt igen, og det vedtoges da, at dyrskuet fremtidig skal afholdes i Aulum. Resultatet af denne afgørelse blev, at landboforeningens område igen bliver beskåret, idet Hodsager nu går til Feldborg Landboforening, da de mente, at de bedre kunne konkurrere med deres dyr på dyrskuet der, end på skuet i Aulum. I 1925 vedtoges det at ændre foreningens navn til Aulum og Omgens Landboforening.

Det var ikke alene pladsen for dyrskuets afholdelse, der nu og da havde sat sindene i bevægelse; men også andre problemer i forbindelse med dyrskuet gav anledning til brydninger inden for foreningen.

Fra dyrskuernes begyndelse havde det været skik, at der holdtes dans for medlemmer med husstand; men da skuerne blev flyttet til Aulum, vakte denne ordning stærk modstand. I maj 1911 modtog bestyrelsen en anmodning fra 88 medlemmer om, at musikken ved dyrskuet slutter ved skuets ophør, og at bestyrelsen måtte drage omsorg for, at dyrskueværten ikke på anden måde eller andet sted afholder dans efter dyrskuet. Der blev endvidere truet med udmel-

delse af foreningen, såfremt bestyrelsen ikke tog hensyn til anmodningen.

Da det ved generalforsamlingen i marts måned var vedtaget at afholde dyrskuet på sædvanlig måde, fandt bestyrelsen ingen grund til at tage henstillingen til følge. Resultatet af denne afgørelse blev, at 25 medlemmer forlangte afholdt en ekstraordinær generalforsamling, og denne blev så afholdt den 22. juni 1911, hvor det vedtoges med 55 stemmer mod 21, at der ikke måtte afholdes dans ved dyrskuet.

Indtil de senere år har der kun været budt på det rent faglige ved dyrskuerne; men nu har befolkningens mentalitet ændret sig således, at de årligt tilbagevendende dyrskuefester, hvor der bydes på underholdning af forskellig art, kan samle indtil et par tusinde mennesker.

I tilslutning til dyrskuerne har der siden 1902 været afholdt præmiemalkning for børn og unge mennesker under 15 år. Der har gennem årene været god tilslutning til disse præmiemalkninger, der økonomisk blev støttet af egnens mejerier. Det var jo en festdag for børnene, når de på dyrskuedagen modtog præmien for de ydede præstationer. Men i de senere år synes interessen for malkningen at være i aftagende hos de unge, og det er muligvis en følge af, at maskinmalkningen er blevet almindelig i de fleste landbrug.

Ved landboforeningens 50 års jubilæum den 14. december 1935 blev nedenstående sang oplæst af landpostbud Lundsgaard, der også havde digtet sangen. Den giver et godt billede af befolkningens syn på landboforeningen og dyrskuerne før århundredskiftet.

ÆRESPRÆMIEN

Mi hjem wa i Ho'ser, I ka trow, den wa bå'r,
o bette de wa'en, da han begyn' dær - mi få'er;
å æ awer wa dæ for, o møj å æ hii'e,
da wa drøwen op, så kjøjt han nøj miie.

I ka trow, te han sled, for han vill te framm,
o mi mouer, hun hjalp ham, for hon vill de samm;
om æ sommer wa de op mæ æ souel om æ må'n,
o så tou di fat, o di hjalp trow hinå'n.

Nœer få'er kjo'er œ mog, fœk mi mouer œ sprej,
i høst o i slœt fulle hun osse mej,
så hjalp mi få'er hin o slagt, o båg,
nœer hun œllt œ dej, så trimmelt han œ kå'g.

Vi bå'en fœk lœ'er frœ smo å ta fat,
de skjønner a o inno som en skat,
nœ'r som' helst vil go o ta sœ ingen ting te'
så takker a for'e, te a lœ'er o ta ve.

Nœ'er få'er han sled for'e o awl ret godt,
så tœnt han o å fo'er retten omsåt;
han vill ha' nower dy'r, dœ ku betål' djœ føøe,
for hejsen wa'r œ aw'el jo nœsten lej'en øøe.

Da œ landboforening bløw stif'tet, - han tøt,
de wa bœst o go mej, for den ku' gjør nøtt.
sø'ren te en ku' lœ'er ret o dyrk si jouer,
o holl en besœtning dœ wa rentabel o gou'er.

Vi ba'en gik dœ'r hjem, så spœ'en ka I trow,
en daw, han wa te dyr'sku mœ œ gammel sow,
œ griis di wa mej, di wa så glat o trind,
ja, kjønner griis tøt a et, en ku find'.

Da en'li han kom hjem, og kom ind i œ stow,
så spouer mi mu'er: »Fœk vi premig å œ sow?«
»Ja, hun fœk en føøst, o hær ska du sie,
en ærespremig, nower søl the'eskeie«.

I ka trow, vi gjor ywen, da œ skeie kom frem,
så fien nøj sager håj vi et i mi hjem.
»De œ fien«, såj mi mouer, »sikken glans o skjær«,
mi få'er han såj, di wa giin a Magnus Kjær.

Nœ'er siin dœr kom fremmer o besøg i mi hjem,
så bløw œ skeie jo gjan vist frem,
o di bløw beunnere o roust, ka I trow,
o så vill de mej uu'er fore o sie œ sow.

Den æreſpremig holdt di ålti i ær,
de wa den føøst, de håj fåt, dæ for wa'en så kjær.
Mi få'er og mi mouer æ forlengst dø o hen,
men æ minner om dem goer mæ aller a glemm.

Ja, sø'eren stou di sammel i slid o i stræw,
o trow wa di sammel om djæ fremad-stræb,
o sammel de holdt di, nær Sorre kom te stee,
di deielt mæ hværanner djæ arbejdsglee.

Planteavlsarbejdet.
Som nævnt var det afholdelse af landbrugsfaglige foredrag og dyrskuerne, der i de første mange år særlig havde interesse inden for foreningen. Den første svage begyndelse til at tage et planteavlsarbejde op blev gjort ved generalforsamlingen den 25. november 1908, idet der valgtes et planteavlsudvalg, bestående af Laust Hald, Ørre, lærer Simonsen, Aulum, og Niels Mølgaard, Yllebjerg.

Ved generalforsamlingen den 8. marts 1909 vedtoges, at der anlægges nogle gødningsforsøg inden for landboforeningens område, og der bevilgedes 100 kr. til dette arbejde. Til forsøgsleder antoges konsulent Gisselbæk, Ringkøbing.

I 1910 bevilgedes 80 kr. til forsøgsarbejdet, og såfremt der foretoges præmiering af renholdte roemarker, ydes der ialt til planteavlsarbejdet 150 kr. I 1912 uddeltes 8 præmier for renholdte roemarker. Forsøgsarbejdet var selvfølgelig meget begrænset, da konsulent Gisselbæk boede så langt væk; men i 1912 indledtes et samarbejde mellem landboforeningerne i Hammerum Herred for at få ansat en planteavlskonsulent i Herning.

Daværende forsøgsbestyrer, N. J. Nielsen, Studsgaard Forsøgsstation, var sjælen i dette arbejde. Foruden Hammerum Herreds Landboforening var Sdr. Felding-Assing-Skarrild Landboforening, Vildbjerg og Omegns Landboforening, Sunds-Simmelkjær-Ilskov Landboforening og Hedelandboforeningen for Hodsager og oml. Sogne med i konsulentsammenslutningen. Til konsulent antoges A. Binderup. Der bliver nu mere gang i planteavlsarbejdet. Der bliver anlagt flere gødnings- og sortsforsøg, og i 1913 vedtoges det at anlægge en forsøgs- og forevisningsmark i Aulum; men da interessen for den ikke var særlig stor, nedlagdes den efter 2 à 3 års forløb.

I 1916 vedtoges at præmiere hele markbrug, i stedet for som tidligere, kun roemarker. Det vedtoges endvidere at deltage i en planteavlsudstilling sammen med Vildbjerg Landboforening og Vildbjerg Husmandskredsforening. Udstillingen, der holdtes i Vildbjerg, fik stor tilslutning såvel af udstillere som besøgende. Disse udstillinger, der foruden landbrugsprodukter også omfattede havebrug og husholdning, fortsatte i mange år med enkelte års mellemrum, skiftevis i Aulum og Vildbjerg samt en enkelt gang i Simmelkjær, da husmandsforeningen der var tilsluttet Vildbjerg Kredsforening. Den sidste planteavlsudstilling i Aulum holdtes i 1946, og heri deltog Aulum Landboforening, Aulum og Skjærbæk Husmandsforeninger, Aulum Havekreds og Aulum Husholdningsforening. Ved denne udstilling var det havebrugs- og husholdningsprodukterne, der var det dominerende.

Det var et stort og dygtigt arbejde, konsulent Binderup gennem de mange år udførte i landboforeningerne i Hammerum Herred; men området var for vidtstrakt, og arbejdet blev med tiden så omfattende, at det uvilkårligt kom til at knibe med konsulatorisk hjælp i de yderste foreninger i området. Tanken om at få ansat en planteavlskonsulent her på egnen havde nu og da været drøftet, og spørgsmålet blev særlig aktuelt i 1940, da Vinding-Vind Landboforening stod over for at skulle have en ny konsulent, da deres mangeårige konsulent, Niels Offersen, havde opsagt sin stilling som sådan på grund af alder. Der kom så en forhandling i gang mellem Vinding, Vildbjerg, Aulum, Feldborg og Haderup Landboforeninger og Husmandsforeningerne inden for området, og efter flere møder om sagen stiftedes ved et møde den 15. januar 1941 en konsulentsammenslutning for de nævnte landbo- og husmandsforeninger under navn af: »Hedeboernes samv. landøkonomiske Foreninger«. Som konsulent blev antaget landbrugskandidat S. Nørlund Christensen, Hornum, der fik bopæl i Aulum. Denne nyordning betød et plus for Aulum Landboforening, bl.a. med hensyn til tilgang af nye medlemmer, idet det nu blev let at søge råd og hjælp med hensyn til forskellige planteavlsspørgsmål. Tidligere påbegyndte arbejder blev udvidet, og nye opgaver blev taget op. Medlemmernes forsyning med frø fra landboforeningernes frøsalg er blevet stærkt forøget særlig i de sogne, hvor der ingen brugsforeninger er.

Sprøjtning mod kartoffelskimmel, der har været i gang siden 1915

er udvidet til også at omfatte bekæmpelse af ukrudt i kornet. I de senere år har der også været et fremavlsarbejde i gang for at kunne forsyne medlemmerne med sædekorn af gode sorter og stammer. For at kunne tilføre jorden en passende mængde af kalk eller mergel bliver der udtaget jordprøver for at undersøge jordens kalktrang, så landmændene nu kan undgå de uheldige virkninger af for stærk kalkning.

I forbindelse med omtalen af konsulentsammenslutningen kan nævnes »Hedeboernes Kartoffelsektion«. Selv om denne forening, der oprettedes i 1943, ingen direkte forbindelse har med landboforeningen, skal den dog nævnes, da den har haft stor økonomisk betydning for mange af landboforeningens medlemmer.

Kvægavlsarbejdet.

Udover den betydning, som dyrskuerne havde for kvægavlen, blev der i de første mange år efter landboforeningens stiftelse intet særligt arbejde taget op for kvægavlens fremme. Den første begyndelse til et sådant arbejde blev gjort omkring århundredskiftet, da den første kvægavlsforening og den første kontrolforening blev oprettet; men efter en kort virketid lå begge foreningers arbejde stille nogle år, inden det blev taget op igen.

I 1892 blev »Ringkøbing Amts Fællesledelse« oprettet, og den første husdyrbrugskonsulent antaget. En opfordring til landboforeningen om at indmelde sig i fællesledelsen blev afvist, og der gik derfor mange år, inden husdyrbrugskonsulentens arbejde rigtig fik betydning for egnen her gennem Kvægavls- og Kontrolforeningerne. I 1921 gik »De samvirkende Landbo- og Husmandsforeninger i Ringkøbing Amt« sammen med fællesledelsen om ansættelsen af husdyrbrugskonsulenten, og det bevirkede, at landboforeningens medlemmer nu kom i nærmere kontakt med denne.

De to første konsulenter efter denne ordning var L. Lauridsen, Ringkøbing, nu forstander på Graasten Landbrugsskole, og Grue Sørensen, der først boede i Ringkøbing, men senere flyttede til Hjerm. Arbejdet blev med tiden for omfattende for en konsulent, og amtet blev derefter i 1935 opdelt i tre kredse: en sydlig, en nordlig og en østlig kreds, hvortil Aulum Landboforening hører, og her blev landbrugskandidat E. Olsen antaget som konsulent med bopæl i Herning.

I 1940 blev der valgt et husdyrbrugsudvalg, der arbejder med tilrettelæggelse af forskellige konkurrencer, som fodermester- og hestepasningskonkurrencer, kåring af køer m.m.

Racespørgsmålet har ændret sig meget gennem årene. Ved dyrskuerne i Hodsager var det omtrent kun kvæg af jydsk race, der blev udstillet, og ved skuerne i Aulum var det også det jydske kvæg, der var det dominerende; men da der her var en del kreaturer af ubestemmelig race, blev derfor oprettet en afdeling på skuet for kvæg af bl. race. Denne ordning varede dog ikke mange år, inden det vedtoges, at der kun kunne udstilles kvæg af rene racer. I de senere år har kvæg af »rød dansk malkerace« haft stor fremgang på egnen, så det nu er denne race, der har den største afdeling på foreningens dyrskuer. Korthornsracen har aldrig haft stor udbredelse her på egnen, så kun få dyr af denne race møder frem på skuerne. Jerseykvæget har i de senere år vundet mere interesse, så også denne race har nu en afdeling på skuet.

Kvægavlsarbejdet har i de senere år i høj grad ændret karakter, idet de små lokale kvægavlsforeninger har tabt deres betydning, da interessen nu i væsentlig grad samler sig om de kunstige kvægavlsforeninger. Interessen for kontrolforeningsarbejdet er stigende, så foreningernes medlemstal stadig er i fremgang.

Hesteavlen.

Selv om interessen for hesteavlen for tiden er dalende som en følge af den store mekanisering, skal arbejdet for denne gren af husdyrbruget dog omtales her, idet den har haft sin glansperiode og i mange år i

Mønstringskursus ved markedspladsen i Aulum 1925.

høj grad prægede foreningens dyrskuer. Gennem hesteavlsforeningen er der i mange år gjort et godt arbejde for at forbedre kvaliteten af den jydske hest, og det er et arbejde, der har båret frugt. Det kan vel nok siges, at interessen for hesteavlen er noget præget af konjunkturerne. Under og efter første verdenskrig var hestepriserne høje, og da var interessen stigende. Hesteudstillingen på vore dyrskuer i disse år var stor, ca. 30 jydske heste. I vor mekaniserede tid er det ligesom interessen går fra den jydske hest og over til de lettere racer.

Et ungdomsudvalg
blev nedsat for en del år siden, og dettes arbejde består i at planlægge den landbrugsfaglige undervisning, foranstalte konkurrencer og udflugter m.m.

Husholdningsarbejdet.
Den 29. marts 1933 holdtes et møde med foredrag af Foreningen af jydske Landboforeningers husholdningskonsulent frk. Holmsgaard, Skanderborg. Mødet resulterede i, at der nedsattes et husholdningsudvalg under landboforeningen. Udvalget kom til at bestå af fru lærer Lauesen, Skjærk, fru Villadsen, Ljørring Mejeri, og fru Madsen, Aulum Mejeri. Udvalget havde forskellige vanskeligheder at arbejde med i begyndelsen, men i 1938 stiftedes en selvstændig husholdningsforening med god tilslutning. Foreningen har gennem årene gjort et godt arbejde for at dygtiggøre såvel husmødre som unge piger ved kursus og demonstrationer m.m.

Ved flere landbrugskursus gennem årene havde der været undervist i regnskabsføring; men i 1930 tog dette arbejde mere fast form, idet konsulent Binderup, Herning, og landbrugskandidat Scherman Ottesen, Ørre tog initiativet til at få oprettet en regnskabskreds her på egnen. Tanken fik så god tilslutning, så der ved et møde i Aulum stiftedes »Ringkøbing Amts Regnskabskreds«. Dens første formand var A. Chr. Jensen, Aulum, og dens første regnskabskonsulent E. Scherman Ottesen, der fik bopæl i Holstebro. Regnskabsarbejdet er med tiden blevet meget omfattende, så det nu giver arbejde til to mand.

Landboforeningsauktioner
Ved generalforsamlingen den 1. marts 1913 vedtoges det at af-

holde auktioner med salg af husdyr og landbrugsprodukter, og til at ordne det fornødne med hensyn til disse auktioners afholdelse nedsattes et udvalg: Marius Christensen, Lundgaard, Peter Bay, Hodsager, A. Andersen, Ljørring, Marinus Østergaard, Lundby, og Laurits Torp, Rugbjerg. Til auktionsholder antoges handelsmand Marinus Pedersen, Ørre. Disse auktioner fik ikke stor betydning og ophørte efter et års tids forløb.

Samarbejdet med husmandsforeningerne
inden for landboforeningens område har altid været godt. Til at begynde med var det som tidligere omtalt planteavlsudstillingerne sammen med Vildbjerg Husmandskredsforening og Vildbjerg Landboforening samt konkurrence i roeudtynding. Senere har samarbejdet omfattet landbrugskursus, landbrugsuger, udflugter og nu i de senere år har det også omfattet dyrskuet. Landboforeningen har gennem årene været medvirkende ved igangsætning af forskellige foretagender. Noget af det første var

Egnens forsyning med kalk og mergel.
Da megen jord i Aulum var kalktrængende, begyndte enkelte landmænd, efter at Holstebro-Herning jernbane i 1904 var åbnet, at forsyne sig med råkalk fra Hjerm; men denne kalk var så hård, at den måtte ligge et par vintre, inden den kunne læskes ud, og interessen samledes derfor om at få mergel til egnen. En mergelforening blev nu stiftet, og fra Damhusaa mergelleje ved Vemb er der gennem årene leveret mange hundrede vognladninger mergel på Aulum st. Tilskud til fragten blev ydet gennem hedeselskabet. Gennem mergelforeningen blev også skaffet en del melkalk fra Ellishøj. Den største fejl ved denne mergelforsyning var, at der ingen undersøgelser blev foretaget af jordens kalktrang, og enkelte landmænd fik derfor merglet for stærkt, så afgrøderne blev angrebet af lyspletsyge; men i det store og hele skabtes en langt større planteproduktion, så egnens udseende næsten ændredes i løbet af få år. - Det næste arbejdet, der blev taget op, var

Indkøb af kunstgødning til medlemmer.
Nu og da havde smarte gødningsagenter ved deres overtalelsesevner forsynet landmændene med gødning, hvis indhold og pris ikke

altid stod i forhold til hinanden. Ved en generalforsamling i 1908 vedtoges det derfor, at landboforeningen skulle foretage fællesindkøb af kunstgødning. I tilslutning til dette arbejde anlagdes - som tidligere omtalt - de første gødningsforsøg i 1909.

Gødningen blev købt hos »Ringkøbing Amts Vareindkøbsforening«, og denne virksomhed fortsattes indtil 1916, da »Dansk Andels Gødningsforretning« stiftedes, og der så blev oprettet en lokalforening under denne, og denne virksomhed har arbejdet siden til medlemmernes tilfredshed.

Et spørgsmål, der nu var ved at blive aktuelt, var, hvorledes medlemmerne med den størst mulige garanti kunne forsynes med markfrø af de bedste sorter og stammer. Ved generalforsamlingen i 1911 vedtoges at nedsætte et udvalg til at arbejde videre med sagen, og i 1912 foretoges gennem »Ringkøbing Amts Vareindkøbsforening« det første indkøb af markfrø til medlemmerne. Frøet kom hjem i hele sække og blev så vejet ud efter det enkelte medlems bestillingsseddel. Dette arbejde blev snart for omfattende, og man gik derfor over til at tage frøet fra Landbo- og Husmandsforeningernes Frøsalg. Det er denne form for landmændenes forsyning med frø, der praktiseres for tiden gennem brugsforeningen og konsulentsammenslutningen, og en stor del af landmændene på egnen sikrer sig herved markfrø med den bedste garanti for renhed og spireevne og til den rigtige pris.

Markeder i Aulum.

Tanken om afholdelse af markeder i Aulum er ikke af ny dato, idet det første arbejde for sagen blev taget op i slutningen af forrige århundrede. Men den gang var det meningen, at markederne skulle have været afholdt i Ljørring, da man troede, at Ljørring ville blive samlingspladsen i Aulum sogn. Resultatet af arbejdet den gang blev et afslag. Da Herning-Holstebro banen så blev åbnet i 1904, kom spørgsmålet om markeder i Aulum igen frem, og nu var det landboforeningen i samarbejde med Borger- og Haandværkerforeningen, som tog arbejdet op for at få sagen ført igennem; men der gik flere år, inden bevilling til afholdelse af markeder forelå. Den 28. juli 1914 kom der endelig en skrivelse fra herredskontoret, der gik ud på, at iflg. bevilling måtte der fra 1915 afholdes to årlige markeder ved Aulum st., et i april og et i oktober måned. I en del år var der god til-

slutning til markederne, men efterhånden har de små markeder mistet deres betydning på grund af oprettelsen af eksportmarkederne.

Oprettelse af Aulum Handels- og Landbrugsbank.
Selv om bankens oprettelse ikke hørte direkte ind under landboforeningens arbejdsområde, var den dog - i samarbejde med Borger- og Haandværkerforeningen - medvirkende ved bankens oprettelse i 1919. Et længe følt savn blev nu afhjulpet, idet man tidligere skulle have sine bankforretninger ordnet i Holstebro. Banken har gået støt fremad med en stadig stigende omsætning.

Landboforeningens fremtidige arbejde.
kan der ikke spåes om, men trods de mange år, foreningen har bag sig, er den livskraftig og vil forhåbentlig altid have en vågen bestyrelse, der altid vil rykke målpælene i det landbrugsfaglige arbejde længere ud til gavn for egnens landmænd og for dansk landbrug i det hele taget.

FORENINGENS FORMÆND GENNEM ÅRENE

Niels Nielsen, Skovgaard, Mejrup, 1886-1888.
Anders Hallundbæk, Hodsager, 1888-1902.
Peder Laugesen, Skjærk, Aulum, 1902-1904.
Marinus Østergaard, Lundby, Aulum, 1904-1906.
Laust Jensen, Tved, Aulum, 1906- i et halvt år.
Anders Chr. Jensen, Vesterhuse, Aulum, 1906-1934.
Peder Pedersen, Vesterly, Aulum, 1934-1949.
Jørgen Nielsen, Risomgaard, Aulum, 1949-1957.
Johannes Krøjgaard, Kilde, Aulum, 1957-1978.
Harald Andersen, Tved, Aulum, 1978-

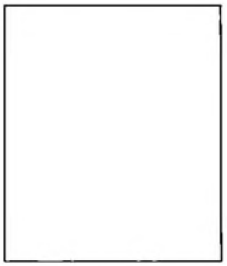

* *Niels Nielsen*
Skovgaard

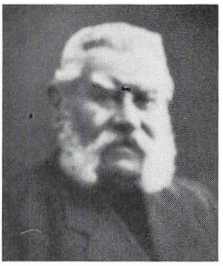

Anders Hallundbæk
Hodsager

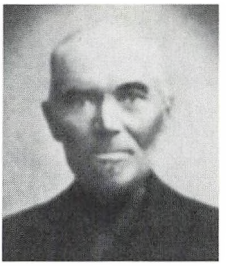

Peder Laugesen
Skjærk

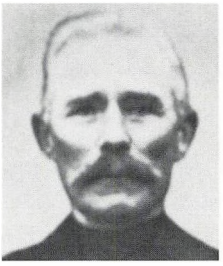

Marinus Østergaard
Lundby

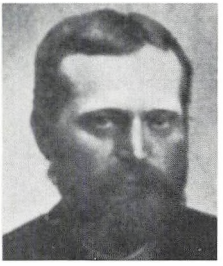

Laust Jensen
Tved

Anders Chr. Jensen
Vesterhuse

Peder Pedersen
Vesterly

Jørgen Nielsen
Risomgaard

Johannes Krøjgaard
Kilde

Harald Andersen
Tved

* Desværre er det ikke lykkedes os at skaffe et billede af Niels Nielsen.

Når vi nu har læst, hvad vor tidligere formand gennem mange år har skrevet, står det klart, at også de 25 år, der er gået siden, har sat sine spor. Arbejdet er fortsat, og nye opgaver er taget op. Målpælene er flyttet ud, som han slutter med. - Han omtaler *Husholdningsforeningen,* der startede som barn af landboforeningen. Den kører nu selvstændigt, men virker stadig til gavn og glæde for vor egn.

Ungdomsarbejdet kører nu især ved samarbejdet i »Hedeboerne«. Det går godt med kurser, virksomhedsbesøg, konkurrencer og lignende, men der er nok ingen tvivl om, at det bør intensiveres og udvides. Det er herfra, den nye generation på brugene kommer. Lad os også her tænke på pigerne. Det skulle nødig gå sådan, at halvdelen af brugene ingen kone har. Det vil ikke kunne bæres i længden. Landboungdom er lige så godt piger som karle, og tilbudene i ungdomsarbejdet må være sådan, at der også er noget for pigerne.

Regnskabsarbejdet omtales kort, men det er med tiden blevet det måske vigtigste for en landmand. Ringkøbing Amts Regnskabskreds startede i Aulum ved generalforsamling den 14. februar 1931. Formand blev Anders Chr. Jensen, Aulum, kasserer P. Iversen Pedersen, Aulum, og i bestyrelsen Peder Jensen, Foldager, Ørre, Mads Sejbjerg, Måbjerg, og landbrugskandidat Dalgas, Ilskov. Som konsulenter antoges E. Cherman Ottesen og Aage Iversen. Denne regnskabskreds fik kontor i Holstebro, men havde rigtig mange medlemmer her. Den blev ligesom »storebror« for et regnskabsarbejde i amtet og er nu i dag virkelig stor, men i dag er der mange kredse rundt i amtet, der tangerer størrelsen. Vi har her i Aulum et meget godt fungerende regnskabskontor med vel omkring 20 medarbejdere. Det siger noget om den betydning, der i dag tillægges regnskab og driftsledelse i landbruget.

Belønninger for landboflid

Det kongelige danske Landhusholdnings store sølvbæger for fortjenstfuld landmandsgerning er i 1966 tildelt Dinne og Thomas Andersen, Lergrav.

Listen over dem, der nu har modtaget Foreningen af jydske Landboforeningers sølvmedalje for landboflid ser sådan ud:

1914 Marie og Lars Andersen, Tved

1945 Karen og Chr. Poulsen, Skjærk

1950 Kirsten og Svend Larsen, Hallundbæk
1961 Klara og Michael Mikkelsen, Jersild
1965 Sørense og Jørgen Nielsen, Tved
1972 Lilly og Aksel Sørensen, Lindholt
1976 Martha og Jørgen Kristensen, Ørre
1981 Jenny og Severin Rigtrup, Taulborg

men jeg synes, vi lige så meget skal nævne, at der i årenes løb er en hel række af landbrug her i sognet, der har modtaget første præmie i elitebrugskonkurrencen for Ringkøbing amt. Det er nok nogle af frugterne af landboforeningens arbejde.

En ting, Anders Christian Jensen ikke nævner, er Kongenshus Mindepark for hedens opdyrkere. Den stiftedes allerede i 1942, men på grund af krigen skete der ikke rigtig noget før efter 1945. Her er der fredet ca. 750 ha, der ligger i hede, og i en slugt er der anlagt en hedevej, og ved begge sider af vejen er der rejst mindesten med navne på hedeopdyrkere fra mange egne i Jylland. Som naturligt er, har også Aulum en del navne med på mindestenene, men der er ingen tvivl om, at endnu flere har gjort sig fortjent til at være med, og det var også tanken, at de »glemte« kunne komme på senere. Navnene er indtil videre:

1. Lauge Pedersen, Varhede	født 1818	død 1880
hustru Kristine Pedersen	født 1828	død 1903
2. Jens Mouridsen, Buskbjerg	født 1824	død 1906
hustru Mette Katrine Mouridsen	født 1826	død 1908
3. Niels Andersen, Kilde Mølle	født 1832	død 1910
hustru Dorthea Andersen	født 1834	død 1903
4. Anders Peder Lauridsen, Tved	født 1853	død 1949
hustru Mariane Lauridsen	født 1856	død 1904
5. Christen Jensen, Taulborg	født 1858	død 1939
hustru Laurette Jensen	født 1858	død 1923
6. Chr. Andersen, Omosegaard	født 1859	død 1949
hustru Ane Andersen	født 1861	død 1946
7. Niels Lorentz Jørgensen, Tved	født 1860	død 1925
hustru Else Marie Jørgensen	født 1860	død 1946
8. Carl Pedersen, Birkkjær	født 1865	død 1920
hustru Marie Pedersen	født 1871	død 1932
9. Chr. Lørup, Hodsager	født 1868	død 1929
hustru Sine Lørup	født 1871	død 1939

10. Chr. Pedersen, Stoubæk født 1870 død 1928
hustru Sidsel Pedersen født 1867 død 1928
(Flere navne er opbevaret i mindeparkens arkiv og kan komme på stenene senere).

Alvorlig taler ved alfarvej
med grønsvær tækket de gamles grave:
Henfarne slægter forglem dem ej;
i arv de gav dig en ædel gave.
Henfarne slægter - i landets marv
sig ej fornægter. Bevar din arv!
Johs. V. Jensen

Et festskrift skal ikke være en nekrolog, men der er to mænd, man ikke kan undgå at omtale ved denne lejlighed, nemlig Peder Pedersen, Vesterly, formand 1934-1949, og S. Nørlund, konsulent fra 1941-1978.

Hvad angår Nørlund kan jeg henvise til omtalen andet steds i dette skrift og kun glædes ved at have kendt denne gode, ærlige og djærve mand - et energibundt af et menneske - og at have kendt ham som en af sine venner.

Peder Pedersen var en mand med sine meningers mod, og vel derfor også en af dem, der kom til at præge landboforeningen. Han glemte aldrig sin rod - et småkårshjem her i sognet - ja, var vel endog med god grund stolt over at klare sig selv til en god uddannelse og et økonomisk godt funderet landbrug. Det blev da også næsten en kæphest for ham at få landboforeningens økonomi i orden; det kneb gevaldigt på dette tidspunkt og havde knebet længe med det til følge, at mange ting, man gerne ville støtte eller sætte i gang, blev udskudt. Det lykkedes at få rettet op på kassen, også ved at bestyrelses- og udvalgsmedlemmer personligt måtte lægge ud og stå inde for investeringer, indtil de nødvendige kroner var kommet ind igen. En bagside af denne medalje var det, at ting, der kunne være gennemført til stor gavn for tiden og egnen, ikke blev det, fordi kravet altid lød: »Det skal være gældfrit!« En anden ting, der lå ham meget på sinde, var samarbejdet med husmandsforeningerne, og det var hans

store fortjeneste, at »Hedeboernes samvirkende landøkonomiske Foreninger« blev stiftet. Mange forhandlinger foreningerne imellem var langvarige og vanskelige, men han samlede altid enderne op og fortsatte utrætteligt, til resultatet var hjemme. Og da så foreningen var stiftet, var det ham, der holdt sammen på det, hvad konsulentfællesskab angår.

En anden stor nyvinding for egnen, nemlig oprettelse af Hammerum Landbrugsskole, var han også stærkt medvirkende i. Han var vist den første, der rejste spørgsmålet ved et møde i Hammerum Herreds Landboforening. Grunden til, at det var der, han begyndte, var nok hensynet til hans egen forenings slunkne kasse, og at Havebrugsskolen jo også lå i deres område; men da først der kom gang i forarbejdet, blev der også tegnet mange startbidrag her i sognet, og det var nok også ham, der pegede på Kr. Møller, da en forstander skulle antages. - Peder Pedersen fik egentlig aldrig rigtig tak for sit uegennyttige arbejde i vor forening, da mange af vi yngre knap nok kunne acceptere hans ledelse og måske ikke store vidsyn. Det var derfor meget velplaceret, da landboforeningen ved hans 70 års fødselsdag gav ham et sølvfad. Vi skyldte en tak, og det glædede ham meget.

Når vi nu til sidst vil kaste et blik på de 100 år, der er gået, slår det een: Der var krise, da vi startede; der var krise, da vi holdt 50 års dag, og der er krise nu ved 100 året, og krisen i 1880'erne var ikke den første, landet havde oplevet. Man spørger sig selv: »Du'r vi ikke til at administrere de gode tider, der trods alt var imellem?« De tre kriser i disse 100 år er ikke ens, men der er fælles træk: Produktion og pengeværdi har ikke fulgt hinanden. Det må vi (samfundet) kunne gøre noget ved. Man siger næsten altid, at krisen kommer udefra, og nogen sandhed er der i det, for andre landes beboere er ikke så forfærdelig meget klogere end vi, men den enkle sandhed er nok, at vi som samfund vil bruge mere, end vi producerer, og ikke sørger for at have de nødvendige ressourcer til at udligne de bevægelser, naturens omskiftelser gi'r os. Som næsten en gud (noget vi ikke kan råde over) betragter vi ordene inflation og deflation; men det er jo ikke sandt, at vi ikke selv er medbestemmende om, hvor rask det skal køre. Landmanden er en meget lille del af befolkningen, men det er nok ham, der bedst forstår problemet, idet han har naturen og dens

optimale ydelser som det givne; resten er fordeling. - Pris på det, man afgiver og modtager.

Men problemet er stort og kræver sin løsning. Dens størrelse forstår vi lidt af, når landmanden i 1930-34 fik 1,20 kr. pr. kg smør (ca. 6 øre pr. l mælk), 56 øre pr. kg for en slagtegris, 20-22 øre pr. kg levende vægt for de bedste ungtyre, 14-18 øre for de bedste køer, mens de lidt ringere slet ikke kunne sælges, men gik til destruktion. De bedste kalvekøer kostede 80-85 kr. Torvegrise 5-6 kr. og korn kunne købes for 6 kr. pr. td. - og det er den samme landmand (husk det er kun 50 år siden), der får de nuværende priser, som end ikke er tilstrækkelige. Sådanne svingninger kan intet erhverv leve med. Der kan rettes på priser eller omkostninger, men kapitalen, der er bundet i omsætningen, er væsentlig; der er altid generationsskifte undervejs.

Jævn er verden aldrig bleven;
hav et øje på hvert fjed;
er din indsats end beskeden,
må du stadig blive ved.

Ved 50 års festen udtalte Anders Chr. Jensen: »Tiden er underlig. Der er så meget, der byder sig til som middel mod krisen, men det skal nok vise sig at være lygtemænd.« - Her har han ganske sikkert tænkt på L.S. (Landbrugernes Sammenslutning), der jo dengang angreb og stærkt kritiserede landboforeningerne og havde løsninger på næsten alt. Man tænker på LR-80 i dag. (Mon de er opkaldt?).

Peder Pedersen udtalte ved samme lejlighed: »Forholdene er i de forløbne år blevet meget bedre, men mon vi er blevet mere glade og lykkeligere for tilværelsen?«.

Min hilsen til sidst skal være: Der er store opgaver i fremtiden, og kampen må fortsætte, men der er alligevel meget - rigtig meget - at sige tak for, og lærer man at tælle vundne skridt, får man mod til de næste. Lykke til.

Sønderlund 1908.

Billedet er taget ca. 1908, efter at familien havde fået bygget nyt stuehus. Da de overtog gården i 1895, var beboelsen i fløjhuset, som vi ser på billedet. Hele herligheden havde været til tvangsauktion. Ejerens sønner overtog den fra kreditforeningen for 3.400 kr. og videresolgte den så til Grethe og Niels Mortensen.

Før den energiske Grethe ville rykke ind, skulle der jo gøres rent. Efter at hun med greb og trillebør havde fjernet et ordentligt lag fra bryggersgulvet, fandt hun til sin store forundring, at der var pikkesten på hele gulvet. Endnu bedre gik det i stuen; der var så sandelig bræddegulv. I tidernes løb var der jo bare strøet sand på, når der skulle fikses op.

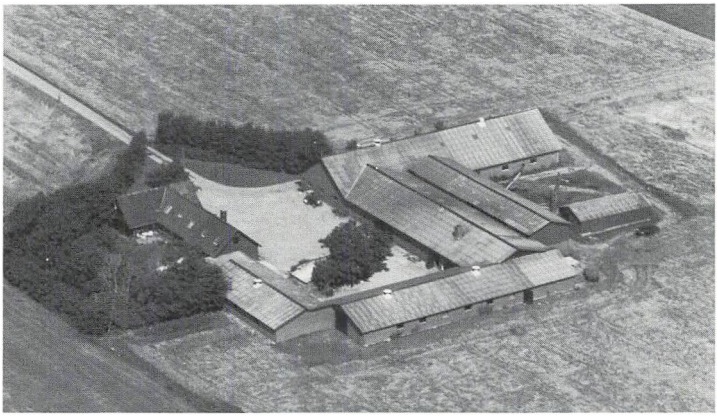

Sønderlund i dag.

En hedeejendom ca. 1884.

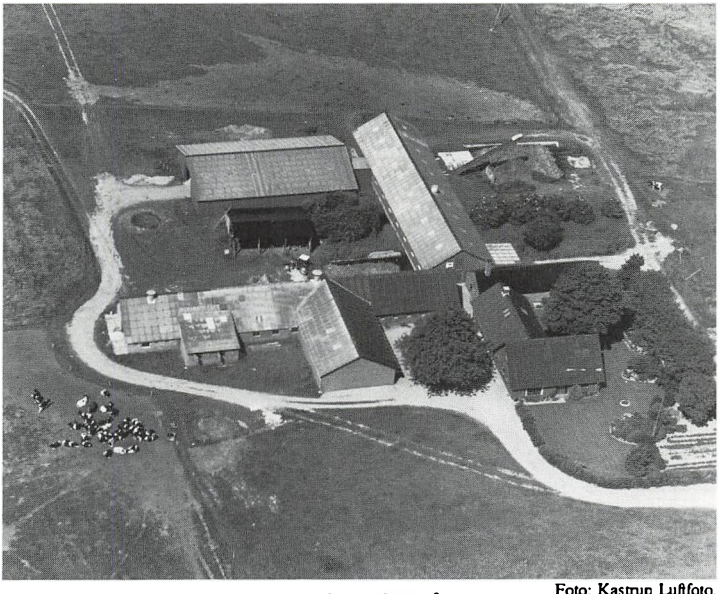

Foto: Kastrup Luftfoto.

Samme ejendom 100 år senere.

Altid på vej

Af Johs. Krøjgaard.

Jeg vil gerne med enkle referater fra Aulum Landboforenings middelalder give mit bidrag til jubilæumsskriftet.

Problemerne var også dengang mange. Krise og krig havde man i erindring. Vejr og vind var uberegnelig.

Vi begynder med P. Pedersens optimistiske formandsberetning på generalforsamlingen i 39. Han understreger den gode avl i 39, og at der havde været stigende priser på produkterne. Fjerkræ- og ægproduktion nævnes som naturlig landbrugsproduktion.

På generalforsamlingen i 41 indledte P. Pedersen formandsberetningen med at omtale samarbejdet mellem egnens landbo- og husmandsforeninger. Man havde i forening ansat S. Nørlund Christensen som planteavlskonsulent. Formanden mindedes Poul Andersen, Lergrav, som var afgået ved døden, for hans store arbejde inden for jydsk hesteavl.

Der refereres om de vanskelige fodringsforhold. Manglende protein satte grænse for både mælke- og ægproduktion. Det var under krigen, og formanden slutter sin beretning med at sige, at vi dog indtil i dag har haft mad nok. (Hvad om vi i 80'erne glimtvis tænkte i de baner?).

Årets udflugt gik til Lambret Jensen, Nørholm og Hammerum Landbrugsskole. Alle på cykel - en festlig tur må det have været.

På et bestyrelsesmøde blev det drøftet at få et kartoffelkogeanlæg til egnen, men forslaget blev henlagt. På mødet blev det vedtaget at holde fællesspisning i forbindelse med dyrskuet.

På generalforsamlingen i 1944 blev der berettet om gode vækstforhold, især vårsæd var af god kvalitet. På grund af besættelsen havde der kun været afholdt enkelte faglige møder. Peder Kristian-

sen, Lundby, havde deltaget i elitekonkurrencen for hele markbrug og var blevet tilkendt sølvbæger. Årets dyrskue havde haft god tilslutning: 29 heste, 28 S.D.M., 23 R.D.M., 8 korthorns, 6 får samt høns og kaniner.

På et bestyrelsesmøde 10. juni 1944 blev der nedsat et udvalg til at komme med forslag og udregning til en konsulentbolig og ungdomsskole beregnet til landboungdom. Udvalget fik følgende sammensætning: Jørgen Nielsen, Risumgård (fmd.), konsulent S. Nørlund og Peder Pedersen, Vesterly. Allerede 15. september afholdtes næste bestyrelsesmøde, hvor udvalget gør rede for køb af grund af Lauge Østergaard, beliggende ved Aulum Mejeri, til en pris af 5.700 kr. Konsulent S. Nørlund fremhævede, at han eller udvalget ville være garanter for den købte jord uden udgifter for landboforeningen. P. Pedersen kunne åbenbart ikke følge tempoet i udvalget og fremførte betænkeligheder ved økonomien og driften af skolen. At diskussionen må have været hård og meningsfyldt, hersker der ingen tvivl om, da formanden under mødet stillede sit mandat til rådighed. Mødet endte med, at byggesagen blev henlagt til næste ordinære generalforsamling, som afholdtes 26. januar 45.
På generalforsamlingen redegjorde Jørgen Nielsen for undersøgelse og omkostninger. Bygningen ville koste 75.000 kr. + inventar. Jørgen Nielsen talte varmt og overbevisende for sagen, som han mente let kunne gennemføres. P. Pedersen var betænkelig ved projektet og mente, Jørgen Nielsen så for lyst på sagen.

Ved afstemningen blev der flertal for at gennemføre byggeriet, men afstemningen angående finansieringsformen gik optimisterne imod. Der var flertal for, at huset skulle være gældfrit og ikke finansieres på lån. Dette anså Jørgen Nielsen og S. Nørlund for at være urealistisk og trak sig ved førstkommende bestyrelsesmøde ud af byggeudvalget. S. Nørlund overtog den købte grund. Skoletankerne har ikke siden været fremme.

Foranlediget af en henvendelse fra Markedsudvalget afholdtes et møde, hvor følgende bestyrelser var indbudt: Aulum Borger- og Håndværkerforening, Sognerådet, Husmandsforeningerne og Landboforeningen. Markedskommissionen ønskede markedet i Aulum nedlagt. Markedet blev holdt 18. april og 30. september. Peder Pedersen ønskede markedet bevaret og gav som begrundelse, at handelen med levekvæg ville stige, når udrensning af tuberkulose

og smitsom kastning var overstået. Sogneråd og Landboforening henstillede til markedsudvalget, at de nuværende to markeder blev bibeholdt.

Ved samme møde oplæste formanden en skrivelse fra statens kornkontor som svar på en henvendelse om at få udleveret byg for afleveret brødkorn i stedet for havre eller dårlig blandsæd. Svaret lød, at landmænd måtte hjemtage det foderkorn, som de handlende har på lager.

Bestyrelsen vedtog 19. marts at yde det nedsatte udvalg til oprettelse af et andelsvaskeri et tilskud på 200 kr. Pengene skulle tilbagebetales, når vaskeriet var oprettet. Statsminister Knud Kristensen har lovet at tale ved årets sommermøde i anlægget 21. juli.

I oktober 1948 rejstes ønsker om, at Hedeboernes Konsulentsammenslutning skulle ansætte en planteavlskonsulent mere, da arbejdet og området voksede så meget, at det vanskeligt kunne overkommes af S. Nørlund.

Den store udvidelse af arealet med fremavlskartofler lagde beslag på mange konsulenttimer til mark- og partikontrol. Det blev fra sammenslutningens bestyrelse foreslået at dele foreningen i to arbejdsområder og ansætte den nye konsulent i det nordlige område med bopæl i Haderup. Så langt var der enighed om ansættelsen. Bestyrelsen i Aulum Landboforening var enig om, at de ville deltage i omkostningerne ved den nye ansættelse, men kun på betingelse af, at den nuværende konsulent fortsat skulle have bopæl i Aulum. I dette spørgsmål havde P. Pedersen ikke fulgt bestyrelsens vedtagelse, og situationen var meget spændt. Aulum Landboforening holdt bestyrelsesmøde uden formandens deltagelse. Det var for P. Pedersen en alvorlig sag at have en enig bestyrelse imod sig. For at få ro om sagen, blev der fra bestyrelsen i konsulentsammenslutningen holdt orienteringsmøde i Aulum, hvor følgende var valgt til at orientere: Chr. Poulsen, Vildbjerg Landboforening, Jacob Mundbjerg, Haderup, og Jacob Korshøj fra Vildbjerg Kredsforening. Man kan godt sige, at diskussionen var åbenhjertet. J. Korshøj havde ikke noget at forære Aulum ved denne lejlighed. Derimod lå det i luften, at kredsforeningen havde ønsker om at flytte konsulenten mod midten af området. Hele striden gav anledning til, at der blev holdt mange møder om sagen, og det, at P. Pedersen havde hele sin bestyrelse i Landboforeningen imod sig, var for ham en alvorlig sag, som

fik til følge, at han ikke blev genvalgt til formand efter den efterfølgende generalforsamling og dermed ikke længere var landboforeningens repræsentant i konsulentsammenslutningens bestyrelse.

Det økonomiske grundlag for ansættelsen var bragt i orden ved, at statens plantetilsyn forinden havde givet tilsagn om, at såfremt de kunne godkende den ansatte konsulent, ville han få tildelt det ledige inspektorat for plantetilsynet.

Hedeboernes Konsulentsammenslutning ansatte E. Eriksen som ny konsulent med bopæl i Haderup og med Haderup, Feldborg og Hodsager som virkeområde. Ansættelsen var nu en kendsgerning. P. Pedersen forsøgte at klinke skårene, som var slået. Der blev ikke senere talt om flytning af S. Nørlund, og sagen blev nok forsøgt henlagt, uden at flertallet i landboforeningens bestyrelse fik noget skriftligt tilsagn.

På et bestyrelsesmøde den 18. april 1952 vedtoges det at udnævne P. Pedersen, Vesterly, til landboforeningens æresmedlem. Ligeledes at vise opmærksomhed ved hans 70 års dag. Han havde, trods uoverensstemmelsen som førte til hans afgang, været en dygtig formand, der selv mente, at det var den rigtige stilling for helheden, han tog - men et standpunkt har sin pris.

På samme møde blev det efter længere forhandling vedtaget at indlede et samarbejde med områdets husmandsforeninger om Aulum Dyrskue, som landboforeningen hidtil havde været enearrangør af.

Der blev foreslået, at de 4 foreningers formænd sammen med landboforeningens bestyrelse skulle udgøre dyrskueudvalget. I dommerholdene skulle en af tre vælges af husmandsforeningerne. Dette samarbejde blev senere udvidet til at omfatte faglige møder. Jeg vil gerne herigennem give udtryk for min respekt for de mænd, der dengang blev sat til at samarbejde med landboforeningens bestyrelse. Meget frugtbart kom ud af det gode samarbejde. Navne burde måske nævnes, men - ingen nævnt ingen glemt - siger et gammelt mundheld.

Det kulturelle var også med, når faglige møder blev tilrettelagt. En foredragsrække skulle helst slutte med noget, som gav »mer end gumlekost for øg og fæ«.

På et møde den 15. oktober 1952 blev det drøftet at få Kaj Munks skuespil »Ordet« opført i Aulum Forsamlingshus. Det blev ved-

taget og gennemført i november måned. Forsamlingshuset var fyldt til sidste plads.

Af andre gode og fremragende arrangementer kan nævnes Statsradiofoniens Drengekor, som underholdt ved dyrskuefesten i 1954. Festudvalget med S. Nørlund som formand gjorde her et mægtigt arbejde i forbindelse med sommerens dyrskue. Det var altid af høj karat, hvis Nørlund skulle være arrangør. Det tjener festudvalget til ære, at det gennem 20-25 år blev regnet for hele egnens fest.

På generalforsamlingen i 1955 beklagede Jørgen Nielsen sig over den dårlige avl i 54 og tilmed en meget vanskelig høst. Kreaturerne var ved indbinding i meget dårlig foderstand. Det medførte, at mange landbrugere havde en dårlig likviditet. Formanden advarede mod at stifte for megen løs gæld.

Formanden oplyste, at der på landsplan forsøgtes udgivet et landsdækkende medlemsblad (Landsbladet). Der havde været holdt landsformandsmøde, som gav tilslutning til udgivelsen.

Landsbladet har siden været landbrugets talerør udad til, og information for medlemmerne både fagligt og politisk. Landsbladet har på mange områder været debatskabende, og der har været plads for forskellige meninger og synspunkter, hvad der må være i et liberalt erhverv.

På generalforsamlingen i 1957 blev der som sædvanlig berettet om foreningens aktiviteter, pris- og afsætningsudsigter og nævnt, at kvægbesætninger havde haft tilbagegang. Derimod var antallet af søer steget i årets løb.

Det kom som en overraskelse for både bestyrelsen og forsamlingen, da J. Nielsen meddelte, at han ikke ønskede genvalg. Mange forsøgte at overtale ham til at modtage genvalg. Mange syntes, at han havde så godt et greb om tingene, at 8 år var alt for kort en tid for ham; i sin bedste alder og fyldt med energi. Men der var intet at gøre. J. Nielsen havde taget sin beslutning, og derved blev det.

På et bestyrelsesmøde den 26. februar 57 konstituerede bestyrelsen sig som følger: Johannes Krøjgaard, formand, Sofus Nielsen, næstformand, og Juhl Christensen, kasserer. På samme møde vedtoges det at indstille Th. Lauridsen til at deltage i elitekonkurrencen inden for Ringkøbing Amts Landøkonomiske Foreninger.

I 1961 blev vandløbsloven ændret, så lodsejerne langs offentlige

vandløb blev fritaget for rensning og vedligeholdelse. Ved samme lovændring blev reglerne for spildevand strammet, så tilledning af ensilagesaft og spildevand fra bebyggelse og fabrikker er blevet indraget. Dermed er landbruget fritaget for en af hoveripligterne, som gennem tiderne har påhvilet lodsejerne.

Af andre samfundspligter, som landbruget er lettet for gennem de senere år, er snerydning. Mange ældre landbrugere har i klar erindring de mange og kolde dage med snerydning, som i værste tilfælde kunne strække sig til hele uger for blot at få åbnet et spor, så mælkekusk og landpost kunne komme igennem. For enkelte dages arbejde var der som regel ingen besvær for snefogeden at kalde mandskab sammen, men dette med indkørsel af roer og tærskning for at få halm til kreaturer skulle også passes, så mange tog sig tid til dette, før de mødte til pligt- eller hoveriarbejde, om man vil.

Også her var der før mekaniseringen enkelte steder, man lavede primitive sneplove med hesteforspand, men det vandt kun ringe udbredelse.

Vareafsætningsforhold optog også megen tid i landboforeningerne. Det nystiftede Fællesmarked, som vi var udenfor, gav anledning til bekymring i vore produktionsforeninger. Vor konkurrent Holland havde nu mulighed for at overtage vore markeder. For Danmark var stillingen meget uklar, da vi politisk måtte følge England, og da den franske præsident de Gaulle på det bestemteste modsatte sig Englands optagelse i EF. Da England på en del områder aftalte kvotaordninger med Commonwealth, blev vor andel i det engelske marked trykket ved de årlige kvotaforhandlinger. Derfor opstod kravet om at få indført prisdifferentiering for svin. Det var også i de år, det med produktionspris vandt tilhængere; at eksportpris og hjemmemarkedspris ikke nødvendigvis burde være den samme.

Den 24. maj 1957 holdtes i København landsformandsmøde i De samvirkende danske Landboforeninger, hvor linien blev lagt, og et af kravene gik ud på, at hjemmemarkedspriserne skulle sættes i rimeligt forhold til omkostningsniveauet.

Det var, som om der i regeringen kom mere forståelse for sagens alvor. Kornloven kom i en nyere skikkelse med statslagre for brødkorn for at lette presset på kornprisen ved høst.

Landbrugets afsætningsråd blev oprettet og skulle medvirke til at koordinere afsætningen af landbrugsvarer med det formål at undgå

underbudstilbud af landbrugsvarer privat og andelsselskaberne imellem.

Der opstod også nytænkning inden for det organisatoriske, idet de små afdelinger inden for arbejdsgiverforeninger blev samlet i een organisation. Selv om det kun var en mindre flok, der var organiseret, ville de dog bestemme lønudviklingen på mange områder.

Selv om regeringen havde givet løfte om at kompensere tabet ved ikke at være med i EF, kom der en konfrontation under forhandlingerne i 1961. Landboforeningerne kunne ikke honorere de store lønkrav. Som kompensation for de store lønkrav krævede kompensationsudvalget 555 mill. kr., men fik kun tilbudt 300 mill.

Husmandsforeningerne var sent kommet med, men ville nøjes med 400 mill. Forhandlingerne brast, og landboforeningerne gennemførte den 8. maj frivillig leveringsstop - uden husmandsforeningerne.

Efter den natlige vedtagelse i De samvirkende danske Landboforeninger blev der i Ringkøbing amt indkaldt til formiddagsmøde i Herning, hvor alle amtets landboforeningers formænd var mødt. Grue Sørensen redegjorde for de alvorlige beslutninger, som var vedtaget i De samvirkende danske Landboforeninger.

Nu var det os, der måtte sørge for, at leveringsstoppet, som var frivilligt, blev effektivt. I dagens løb blev der holdt møde med mejeribestyrelserne i Aulum, hvor der blev formuleret løbesedler til uddeling til alle, som havde animalsk produktion. For området her var alle indforstået med nødvendigheden af sammenhold, og leveringsstoppet var effektivt.

Allerede på andendagen var regeringen villig til at forhandle beløbsramme, da der på mange arbejdspladser opstod uro af frygt for mangel på mælk og andre dagligvarer. Uroen begyndte i Aalborg og bredte sig ud over landet. Det var også med til at holde regeringen fast ved forhandlingsbordet. Det endelige blev, at regeringen tilbød ca. 500 mill. kr. til kompensation og hjemmemarkedspriser, og det var lykkeligt, at konflikten kun varede tre dage, både for landbrug og samfund.

Disse nye ordninger, tilskudsordninger om vi vil, var grundlaget for pris- og subsidiærpolitik de næste ti år, til vor indtræden i Fællesmarkedet.

For at lette generationsskiftet i landbruget fik vi i 1960 Realkredit-

fonden. Det skulle være formålsbestemte lån, som kunne gå op til 70% af panteværdien. Mange unge benyttede tilbudet og fik stalde fornyet eller moderniseret, selv om enkelte har måttet give op – grundet på 70'ernes dårlige finanspolitik fra regeringen. Derfor må det siges, at D:L:R: har været til gavn for de mange.

Ser vi tilbage, da landboforeningen startede, blev der ved de fleste generationsskiftehandeler udfærdiget en aftægtskontrakt med ydelser i naturalier og kontanter. Denne ejerskifteform har nok været den almindeligste gennem århundreder.

Her er 2 eksempler på sådanne aftægtskontrakter fra 1882:

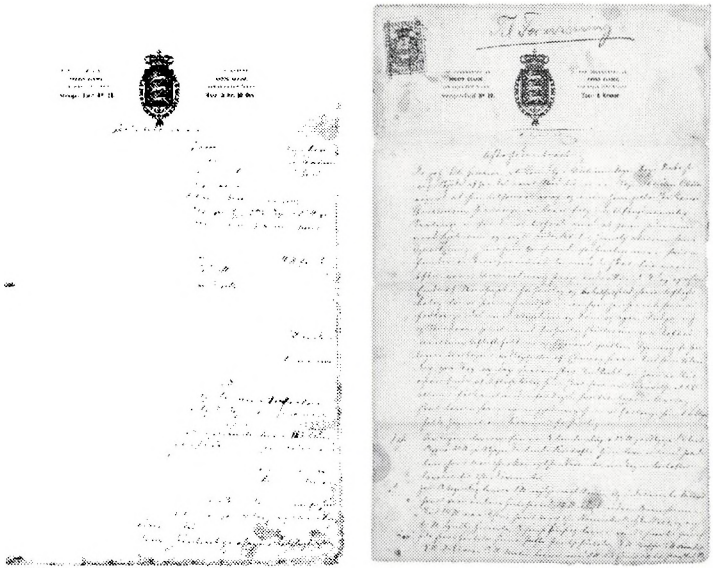

Stempel-Tarif No 12

AFTÆGTSKONTRAKT

Da jeg undertegnede Ole Jensen af Lundby, Dags Dato ved Skjøde har overdraget til min Svigersøn Søren Christian Søndergaard et Eiendomsparcel af min Steds Jorder biliggende i Lundby Aulum Sogn, imod at han tilsvarer mig saalænge jeg Lever følgende

Aftægt nemlig - 1ste Aarlig leverer 1 Td 3 Skj Rug a 24 pund pr Skjpt, 5 Skj Byg a 20 pund pr. Skjpr, 3 Skjepper kartofler som leveres med halvdelen hvert 1ste Mai og 1ste November.
Hvert 6 Ugersdag leverer 1 pund nykjærnet Smør.
Hvert Aar i December Maaned før Juul leverer 11 pund fersk Flesk og samme tid ½ pund raa Ister.
Hvert Aar 1ste November leverer 3 potter Salt og samme Tid ½ pund Fynske Humle.
Aarlig leverer 30 friske Hønseæg med 10 til hver af de store Højtider Juul, Paaske, Pintsehøjtider.
Hvert Aar inden Juul leverer 1 pund Kaffebønner 1 pund Kandis 1 pund Cikorie 1 pund Melis.
Hvert Aar leverer 8 potter Korn Brændevin som leveres med 3 Pegle den 1ste dag i hver Maaned.
Hvert Aar leverer den 1ste November 6 pund saltet Torsk.
Hvert Aar fra 1ste November til 1ste Mai leverer 3 pegle Mælk og fra 1ste Mai til 1ste November 1 potte daglig af nymalked om Morgenen.
Aarligen hver Sommer i rette Bjerningstid leverer 167 snese Klyne hvert Aar leveres ligeledes Aftægtsnyderen 8 kr. som betales med 4 hvert Aar 1ste Mai og 1ste November.
Som Vederlag istedetfor at Føde Faar forpligter jeg at betale Aarlig 4 kr. til Aftægtsnyderen med 2 Kr. hvert Aars 1ste Mai og 1ste November. Alle Varer skulde være leverede Friske og Sunde med forsvarlig Vegt og Maal, samt leveres på Aftægtsnyderens Bopæl til ovenfor bestemte Tider.
Alle det mig i denne Contract paatagne Forpligtelser og punktlige Opfyldelse i alle Maader forbinder jeg mig og efterkommende Eiere at efterkomme, og som Sikkerhed derfor Pantsetter jeg herved med Pantsikkerhed nestefter 300 Kr. skriver tre Hundrede Kroner min efter Skjøde af Dags Dato tilhørende Eiendom med Paastaaende Bygning og tilliggende Eiendom som er skyldsat under Matr No 3i og 3n af Lundby i Aulum Sogn som staar for Hartkorn 1 Sk-Fjk 2¾ alb med Gammelskat 3 Kr. 69 ør samt Hartkorner anparter i Aulum Sogns Konge, Kirke, Korn og Kvægtidende skal være en Be..... Pant for Ole Jensens Aftægt saalenge han lever.
Aftægten beregnet på Anordnet Maade overstiger ikke Aarlig over

90 Kr som for fem Aar beløber sig til 450 Kr hvorefter det stemplede Papier stemmer.
Saaledes indgaaet stadfestes herved med vores underskrifter Vidnefast.
Lundby i Aulum Sogn den 25. November 1882

Til Vitterlighed
Simon Mikkelsen
Niels Marinus Mortensen

Søren Kristian Søndergaard
som aftægtsyder

Ole Jensen
m.f.P.
som aftægtsnyder

Ole Jensen var født i Vestergaard i Lundby i 1800 og fik skødet på gården i 1932. Ole Jensen har altså været 82 år, da han gik på aftægt hos sønnen. Han døde 7 år senere, 89 år gammel.

Stempel-Tarif No 19

AFTÆGTSKONTRACT

Da jeg Ole Jensen af Lundby i Aulum Sogn Dags Dato har ved Skjøde afhendet mit Sted til min (Sogn) Søn Christen Olesen imod at han tilsvarer mig og min Huusholderske Karen Christensen saalenge vi lever følgende Aftegt nemlig -
Saalenge vi finder os tilfreds med at gaae sammen med Kjøberen og nyde Føde, Kleder, Huusly Varme samt Opvartning i enhver Henseende forsvarlig, men hvis vi finder os misfornøide dermed, da skal Eieren efter vores Anmodning strax indrette de 4 Fag af østre Ende af Stuehuset i forsvarlig og beboelsligstand som Aftegtsbolig for os, som istandsettes i enhver Henseende som vi forlanger det med Vinduer og Døre og egen Indgang og Skorsteen, samt med forsvarlig Skillerum paa Loftet mellem Aftegtsfolkene og Eieren, hvilken Bygning forsvarligen Aarligen vedligeholdes af Eieren saavel Ind- som Udvendig paa Tag og Fag, Eieren skal indlukke en Have indtil østre Ende af Aftegtsbolig som skal have en

Størrelse af 8 □ Alen i firkant indenfor Diget, hvortil Eieren Aarlig skal saamegen Gjødning som vi forlange samt vedligeholde Hegnet om samme forsvarlig.

1ste *Aarligen leverer Eieren 3 Tønder Rug a 24 pund pr Skjep 1½ Tønde Byg a 20 pund pr Skjep, 1½ Tønde Kartofler som leveres med halvdelen hvert Aars 1ste Mai og 1ste November, undtagen Kartofler leveres til 1ste November.*

2 *Hver 3 Ugersdag leveres 1 pund nykjernet Smør, Og i December Maaned hvert Aar inden Juulehøitid 22 pund Flesk uden Been, samme tid 1½ pund raa Ister, hvert Aars 1ste November 1½ Fjkar Salt og en ½ pund Fynske Humle, 3 snese Hønseeg leveres med 1 snes til hver af de store Høitider Juul, Paaske og Pintsehøitider, 3 pund Kaffe, 3 pund Kandis 3 pund Sikkorie, 3 pund Melis leveres med 1 pund til Juul, 1 pund til Paaske, 1 pund til Pintsehøjtider.*

3 *Aarlig leveres 24 Potter Kornbrendevin som leveres med 1 Potte hver 14 Dag, Aarlig leveres 10 pund saltet Torsk leveres hvert 1ste November, til samme Tid leveres 1½ pund Sæbe og 2 pund Soda.*

4 *Hver Morgen i Tiden fra 1ste Mai leveres 2 potter uforfalsket nyemalket Mælk til 1ste November, og fra 1ste November til 1ste Mai 1¼ pot Daglig.*

5 *Aftægtsnyderen har ret til at tage af Stedets Faarbesætning som skal fodres og græsses tilligemed Stedets øvrige Faar tilligemed dens yngel om Sommeren hvert Aar indtil 1ste November, skulde nogen nemlig de gamle Faar ved Døden eller ved anden Vanheld omkomme da er Eieren pligtig til at indsette ligesaagode Faar istedet derfor.*

6 *Aarlig i rette Bjerningstid skal Eieren kaste og tørre og hjemkøre til Aftegtsboligen 6 Læs Klyne a 50 snese pr Læs som sættes i Stak paa en bequem Sted ved Aftegstboligen og forsvarlig tildekke samme.*

7 *Aftegtsfolkene har frit Adgang til Stedets Brønd samt uhindret Fersel på Stedets Eiendom og omkring ved Aftegtsboligen. Eieren leverer til disse Aarligen det fornødne Halm til deres Senge og godt Gulvsand.*

8 *Hvert Aar leverer Eieren Aftegtsnyderen 16 Kr som leveres*

med halvdelen hvert Aars 1ste Mai og 1ste November. Naar Aftegtsfolkene faar isinde at flytte i Aftehtsboligen da har disse Ret til at tage med sig af Stedets Indbo saa meget som disse behøver til fornøden Brug saalenge disse lever. Eieren er pligtig saalenge Aftegtsfolkene Lever at skaffe dem en hyggelig (?) Opvartning og Pleie med Reenligholdelse og Vask i enhver Henseende. Og hvis de ønsker istedet for Opvartning da er Eieren pligtig at Lønne en Pige til at pleie og passe disse samt koste hende.

I Sygdomstilfælde og Alderdoms Svaghed er Eieren pligtig at hendte og hjemkøre Doctoren samt afhendte paa Appoteket Lægemidlerne og betale saavel disse som Lægen, ligeledes hendte og hjemkøre Præsten saa af de ønsker det, samt besørge deres Korn til og fra Møllen for at faa det Malede naar forlanges.

Stedets Eier er pligtig naar Aftegtsfolkene ved Døden afgaar da besørge dem en anstendig Jordefær efter Egnens Skik og Brug og da tilfaldes ham alt deres mulige Efterladenskaber.

Ved den første af Aftegtsfolkenes Død bortfalder en trediedeel af fornevnte Prestationer med Undtagelse af ? Ildebrændsel, Opvartning, Kjørsler og Haugejord.

Og Brendevin bortfalder i det hele ved Ole Jensens Død.

Alle de i denne Kontract betingede Prestationer skulle leveres Friske og Veiende efter forsvarlig Vegt og Maal.

Alle de mig i den Kontract paatagne Forpligtelser og dets punktlige Opfyldelse og som Sikkerhed herfor Pantsetter jeg herved med første Prioritets Panteret min efter Skjøde af Dags Dato tilhørende Sted i Lundby Aulum Sogn med paastaaende Bygning og tilliggende Eiendom som er skyldsat saaledes

Matr. No 3n Skj 1 Fjk ¼ ab gammelskat 81 øre
Matr. No 3k 3 Skj 1 Fjk 2½ ab
Matr. No 11a 3 Skj 1 Fjk 2½ ab *gammelskat 10 kr 83 øre*

samt Hartkornes Anparter af Aulum Sogns Konge-, Kirke-, Korn- og Kvægtidende skal være en betryggende Pant saalenge fornevnte Aftegtsfolk lever.

Ovenanført ydelser beregnet paa Anordnet Maade overstiger ikke

Aarlig over 300 KR som for 5 Aar er 1500 Kr hvorefter det stemplede Papir stemmer.
Saaledes indgaaet stadfester herved med vores underskrifter Vidnesfast.
Lundby i Aulum den 24. November 1882.

Til Vitterligehd
Simon Mikkelsen
Niels Marinus Mortensen

Kristen Olesen
som Aftegtsyder

Ole Jensen
m.f.P.
Aftegtsnyder

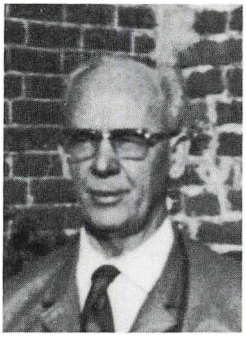

En idealist: Konsulent Søren Nørlund

Når vi her i 1984 skal samle den sidste menneskealder af Aulum Landboforenings historie, vil det være en naturlig ting også at mindes planteavlskonsulent Søren Nørlund for hans store indsats i foreningen. Det var ham, der i årene 1941-78 var den drivende kraft i landboforeningen. Hans rige evner og utrættelige energi gjorde, at han overkom det utrolige. Hvis noget blev overladt til S. Nørlund, blev det kort og godt udført.

Som faglig vejleder var han god til at forklare sig på en måde, så menigmand kunne bruge teorien i praksis, og han havde evne til at gøre det på en humoristisk og fornøjelig måde. Der var altid god tillutning til møderne, og Nørlund var velforberedt.

Hans arbejdsområde var stort, og træffetiden lang. Det kunne man opleve, hvis man en aften var til møde eller var gæst i Jyllandsgade 20.

Sit særpræg ønskede S. Nørlund nok at bevare på en god måde, og det gav tit anledning til små »vitser«. De gav kolorit på hverdagen. Et varmt hjerte havde han. Ingen gik forgæves efter råd og vejledning. Mange har i årenes løb draget nytte af hans alsidige viden. Jeg har haft 25 års samarbejde med S. Nørlund som »valgt - ansat« og vil huske ham som en mand, der evnede at være ven og kammerat uden at »sidde« nogen for nær.

Johs. Krøjgaard.

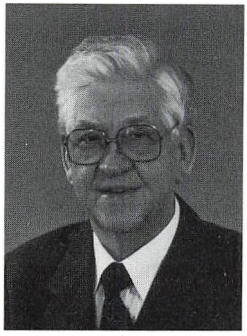

De byggede riget . . .

Af Andreas Andersen.

Hvad hånden former, er åndens spor.
Med flint har oldbonden tømret, kriget.
Hver spån, du finder i Danmarks jord,
er sjæl af dem, der har bygget riget.
Vil selv du fatte dit væsens rod,
skøn på de skatte, de efterlod.

(Johannes V. Jensen)

Landboorganisationernes kulturelle betydning, og i dette tilfælde Aulum og Omegns Landboforening, er blandt de »spåner«, som digteren taler om, og som vi skal skønne på. Målt med den arkæologiske alen er 100 år kun et kort spand af tid. Men i Danmarks historie et meget betydningsfuldt tidsrum. Set ud fra et landbosynspunkt, er det andelsbondens tidsalder, hvor høj- og landbrugsskoler kom til at spille en meget betydelig rolle i folkeoplysningens tjeneste. Selv uden direkte deltagelse i disse skolers hverdag fik de en afsmittende virkning i landbruget.

Mit bidrag til dette 100-års jubilæumsskrift skulle være nogle betragtninger over landboforeningernes plads i det danske samfunds kulturmønster.

Men hvad er kultur?

De seneste år har der til tider været en voldsom kulturdebat i vort samfund. Denne debat har givet sig sine hedeste udslag, når der blev hæftet politiske over- eller undertoner på.

Kultur opstår, hvor mennesker lever og virker. Nogle opfatter begrebet kultur som lig med kunst. Det er da en del af kulturlivet,

men kun en brik i den mosaik, der omfatter hele det menneskelige virke.

Afdøde museumsforstander og æresdoktor H. P. Hansen, Herning, siger i en af sine bøger, at det, han havde oplevet i sin tid, var – en kulturrevolution.

Denne ublodige revolution, som Aulum-egnen har været med i, så han i lyset af de gamle selvhjulpne bondebrug, der ikke mindst i hedeegnene med stor nøjsomhed klarede sig så at sige med egne produkter.

Disse gamle bondesamfund med deres naturaløkonomi blev i Aulum og omegn afløst af den »kulturrevolution«, som H. P. Hansen kalder det, ligesom det skete over hele landet.

Vestjyder har jo aldrig været blandt dem, der lod det gamle falde, før de så, at det nye var bæredygtigt. Det er derfor meget interessant at se, at det nye for 100 år siden, der især var karakteriseret ved andelsmejeriernes skorstene ud over sognene, havde sin vugge i Vestjylland. Samtidig kan vi jo så tænke på, at køerne den sidste menneskealder har været på stadig vandring mod vest. Jo, man har holdt ved det, der i et århundrede har været en af hovedhjørnestenene i dansk landbrug.

Ændringen fra den gamle tid til de moderne driftsformer kom ikke på én gang. Især for 100 år siden og en del år frem, da aftægtsforhold stadig var almindelige, kunne brydningen mellem gammelt og nyt give »kultursammenstød«, som da en aftægtsmand en dag til sin kone harmdirrende udbrød: »Æ knæjt han lawer de hele til melvælling og knygsåend«. Den gamle havde set sig gal på, at sønnen havde fået en ny harve, der bearbejdede jorden bedre end den gamle dansk-harve.

Med oprettelsen af sogneforstanderskaber efter lov af 13. august 1841 var der skabt baggrund for, at »Wor Får« – præsten, og »Ham sjæll« – herremanden, fik en central placering i det begyndende kommunale arbejde i sognene. Det var der mange, der så som en ordning, der ikke kunne være anderledes.

Men efter Grundlovens indførelse den 5. juni 1849, hvorved vi fik en fri forfatning,begyndte frihedstankerne at få indpas også i bondebefolkningen. Sogneforstanderskaberne blev iøvrigt afløst af sogneråd ved lov af 6. juli 1867. Der var dog stadig »privilegier«, hvor de

højestbeskattede havde det store ord at skulle have sagt i sognerådene.

I dag er det almindelig anerkendt, at kultur ikke bare er finkultur, men det, der afspejler sig i folks levevis.

Men hvordan var det for 100 år siden at indtræde på kulturens arena i folkelige sammenhænge?

Den frie forfatning gav det danske folk en enestående lejlighed til at tage egne sager i egen hånd. Med den begyndende opvågnen kom der mange foreningsdannelser, idet der var tilsikret forsamlingsfrihed. Der opstod da en ny bondekultur, der har præget vort demokrati.

Det var sikkert noget ubehjælpsomt i begyndelsen, når en bondemand skulle udtale sig i større forsamlinger. Men mange fik en god skoling i foreningslivet, i sogneråd og bestyrelser. Senere kom flere på høj- og landbrugsskoler og blev sat i gang, så de aldrig gik i stå, som skolemanden Kresten Kold udtrykte det.

Men den lille diskrimination lurede. Der fortælles således en lille kostelig historie om »den første bonde i kongens råd« - den sjællandske gårdejer Ole Hansen, der efter systemskiftet i 1901 blev landbrugsminister.

En dag kom en fremmed til Ole Hansens gård, idet han havde et spørgsmål at bringe frem. Ole Hansen var i stalden sammen med sin røgter, så den fremmede måtte vove sig der ud. Der traf han røgteren, Ole Hansen var selv gået op på høstænget for at smide hø ned til røgteren.

Den fremmede sagde i en noget nedladnde tone til røgteren - »om Hans Exellence var til at få i tale«.

Røgteren gik hen til lugen og råbte på sit bredeste sjællandske: »Oule - dær ær ien, der vil tale med din exellence!«

Så var den blære punkteret.

Bonden rykkede frem på tinge, i amtsråd og kommunalbestyrelser.

Det er nu gået tilbage med bøndernes repræsentation i Folketinget, og det synes jeg, vort parlamentariske liv har lidt tab ved. En stor del af skylden herfor har de økonomiske vilkår og den hårdere konkurrence. Bonden som driftsleder på en kompliceret bedrift har ondt ved at afse tid til et så krævende arbejde.

Men i amtsråd og kommunalbestyrelser er bonden stadig med, og de unge er i dag velinformerede og velformulerede.

En særlig del af kulturbilledet i bondesamfundene i dag er den »venden tilbage til naturen«, som nogle har ønsket sig fra andre samfundslag. Vel har vi ikke i det vestjyske så meget med landsbyfællesskab som i det østdanske. Der har været mere vidt til væggene og højt til loftet, hvor heden før rådede og siden blev taget ind til nybyggerhjem.

Nogle af dem, der har ønsket at bo på landet, har nok gjort det ud fra nostalgiske drømme. Vi har jo immervæk også mod vest vore mejeribyer, kirkebyer, møllebyer osv., hvor en hel del tilflyttere har ønsket at bo for ikke at tale om de ødegårde, der er blevet ved sammenlægninger.

Men nogle er blevet skuffede, når de opdagede, at det ikke var ene stråtag og stokroser, men at der også fulgte »landlige dufte« med. Der kunne også forekomme hanegal ved daggry, for slet ikke at tale om, at en traktor i højsæsonen kunne finde på at larme døgnet rundt.

Der er dog også de realistiske, der har beregnet »omkostningerne« på forhånd og er faldet til i miljøet, der er mere medmenneskeligt end et højhusmiljø. Vekselvirkningen blandt dem og lokalbefolkningen har nok været med til at give værdifuld viden til begge sider om hinandens hverdag og derved påvirket vor kultur i positiv retning.

Der er nemlig en meget stor forskel på at være sig selv, og så – at være sig selv nok.

Men hvordan går det så med at være sig selv i en tid, hvor landbrugets forædlingsvirksomheder og organisationer går ind for stadig større enheder. Kan den enkelte blive ved med at være sig selv? Der er noget paradoksalt i, at efterkommerne af den frihedselskende andelsbonde fra 1880'erne og fremefter går mere ind for det centralistiske, hvor man ellers på mange områder i samfundslivet ønsker decentralisering. Men jeg har tillid til, at vor generation af bønder i dag har samme vilje og evne til at tage kampen op i en ny »kulturrevolution«, som man havde det i 1884.

I det foregående har jeg forsøgt at give nogle spredte glimt af, hvad man kan betegne som kultur, og dér specielt bondekultur. Man kan så spørge, om der er synlige udslag af dette i Aulum og Omegns Landboforenings 100-årige historie?

Det er der da i høj grad, selv om den største hæder må tilfalde ham, der - »drager det første kulturens spor med plovjernets sølvblanke klinge«, som forfatteren Johan Skjoldborg udtrykte det.

Der er også i landboforeningen ting ud over dagen og vejen i aktiviteterne. Dyrskuerne er nok et forum, hvor resultater af det faglige og daglige arbejde gøres op. Men fra gammel tid blev dyrskuerne et attraktivt folkeligt-kulturelt samlingssted, og i en meget lang årrække var dyrskuefesterne i Aulum kendt langt videre ud end i lokalområdet.

Som noget særligt kan anføres lokalbefolkningens opførelse i 1946 af Kaj Munks skuespil »Niels Ebbesen«. Der har været mange andre ting af lignende art, men selve det at foranstalte noget, som hjemlige kræfter går op i med stor interesse både ved indlæring og opførelse, har en særlig kulturel værdi.

»At gavne og fornøje hav stedse det for øje« lyder en gammel sentens. Landboforeningens faglige ekskursioner, som vi blandt andet husker dem fra konsulent Søren Nørlunds tid, havde således gerne et dobbelt formål, og deltagere i hundredvis fulgte da også disse ture op. Mødevirksomheden havde også plads til mere alment gyldige emner ved siden af det faglige ved vintermøderne.

Af den betalte underholdning ved dyrskue- og vinterfester har der været flere teaterturneer, optræden af kongelige skuespillere og koncertsangere og mange andre kunstnere, ligesom Statsradiofoniens Drengekor mere end én gang har medvirket.

Alt dette vidner om, at der for 100 år siden blev sået et spiredygtigt frø, der har sat blomster og er blevet til nye frø.

Det skal være mit ønske og håb ved 100-års dagen, at håndens og åndens spor stadig må kendes. Det er et ønske fra »Andelsbonden« til - »EDB-bonden«.

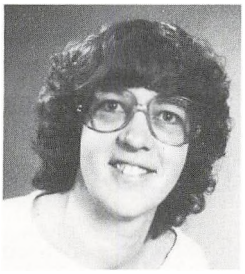

Landmandskonen

Af Mie Nørgaard.

Der er så dejligt ude på landet! Sådan begynder et gammelt eventyr, men hvordan ser det ud i 1984?

Hvis man med dejligt mener fred og ro og frisk luft, og det er jo nok sådan, mange fra byen forestiller sig landet, passer det nok ikke altid helt. Hvad med freden og roen? Vi er vist alle lidt stressede ind imellem, og der er nu ikke meget ro, når der går et udmugningsanlæg, nogle ventilatorer og en slaglemølle, for slet ikke at tale om foderstofbilen, der blæser foder ind. Men hvad med den friske luft? Ja, i de perioder, der bliver kørt gylle ud, kniber det jo lidt. Og disse perioder bliver efterhånden længere og længere. Men der er da heldigvis også noget dejligt ved det. At gå en tur i marken en forårsdag, når kornet lige er kommet op, eller en dag lige før kornet er klar til mejetærskeren, er nok en speciel oplevelse, når det er ens eget. Man kan heller ikke have så mange dyr, at det ikke er spændende at stå og se på f.eks. et kuld nyfødte grise.

I de senere år er det blevet mere og mere almindeligt, at konen på landet har arbejde uden for hjemmet. Mange har brugt mange år - og mange penge - på en uddannelse og har derfor hverken lyst eller råd til at opgive deres arbejde. Andre foretrækker at blive hjemme, i hvert fald når de har fået et par børn, - enten af lyst, eller fordi det kan være svært at komme hjemmefra. Lønnen skal nok være ret stor, for at det kan svare sig med udgifter til børnepasning, transport og de ekstra udgifter, det uden tvivl vil give i husholdningen, især hvis man har fremmed medhjælp.

At det så kan være rart at komme lidt hjemmefra og høre om andet end landbrug, er jo en anden sag.

Det kan være svært at følge med. Udviklingen går fantastisk

hurtig. Der sker hele tiden noget nyt, både inden for planteavl og husdyrbrug. Det er dog nok det økonomiske, der volder de fleste kvaler. Det er efterhånden meget store tal, man arbejder med, og det kan godt virke lidt håbløst, at man sylter og bager og løber rundt og køber ind på tilbud for at spare lidt på husholdningen, når få ørers fald i prisen pr. kg på vore produkter betyder store tab på årsbasis.

Det er meget vigtigt, at man følger med i, hvordan det går økonomisk. Man hører somme tider om landmænd, der går konkurs, hvor det kommer som et chok for konen. Derfor er det nok også en god ide, at det mange steder er konen, der fører regnskaberne. Så kan man da se, hvis det går helt galt. Men selv om man følger med i regnskaberne, kan det godt være svært at overskue et års slutresultat på forhånd, og det er ikke rart at købe et stykke tøj eller lign. og så først senere finde ud af, om man kunne tillade sig det. Der er så mange ting, der spiller ind med besætningsforskydning eller lign., så det kan ændre meget på slutresultatet.

Den største fordel ved at bo på landet og ved at være hjemmearbejdende landhusmor, vil nok for de fleste være hensynet til børnene. Man kan være sammen med dem det meste af tiden, og der er ikke så store problemer, hvis de er syge, fordi man ikke er så bundet af en bestemt arbejdstid. Det er jo også rart at kunne være der, når de kommer hjem fra skole og har lyst til at snakke.

Mekaniseringen i landbruget har nok ødelagt en del for børnene. Maskinerne er f.eks. blevet så store, at børnene skal være ældre end før for at kunne klare dem. Der er dog stadig store fordele for børnene på landet. Der er plads at røre sig på, og der er altid noget at få tiden til at gå med. Man kan kombinere leg og arbejde, så de synes, de hjælper samtidig med, at de har det sjovt. De er meget tæt på naturen og dyrene, og det gør, at de får et naturligt forhold hertil. Det er også en fordel, at det ikke betyder så meget med en kat eller en kanin fra eller til, fordi man jo alligevel har de andre dyr, der skal passes.

Hvis man aldrig har boet i byen, kan det være svært helt at forestille sig, hvordan det er, men selv om der som sagt er ulemper ved landbruget, er det nok alligevel ikke de dårligste betingelser for en families trivsel.

En ny tids bonde

Af Harald Andersen

En ny tids bonde på sin toft. Er han så ret meget forskellig fra tidligere tiders bønder? Det er han næppe. Historien om den vestjyske bonde i 100 år, faglig, kulturel, erhvervspolitisk får vi på en levende måde fortalt i dette skrift.

Selvejeren er ham med liv og sjæl. Dette selveje har fået mange vestjyske bønder til at yde en indsats ud over det normale til gavn for hele det danske samfund, en betydelig medvirkende årsag til, at vi i Danmark har en social standard, som vi ikke finder mage til noget andet sted i verden.

Selvejer, selvstændigt tænkende, det er han. Kan han være organiseret? Ja, indtil en vis grænse, og det har han været i Aulum. Landboforeningen nu i 100 år, og det vil han vedblivende være af flere grunde. Der er opgaver, han ikke kan klare alene, men må stå sammen med sine kolleger om, hvilket han har set nødvendigheden af. Organisationernes faglige arbejde er et tydeligt bevis på at klare opgaverne fælles. Et område, der i 1970-80'erne har udviklet sig enormt. Fra 2-3 konsulenter med kontor i dagligstuen, til et landbrugscenter med ca. 40 ansatte, nødvendiggjort af en udvikling i landbruget, teknisk og økonomisk, der gør det absolut nødvendigt for landmanden med mere viden. Et center, hvor han kan henvende sig og få de råd og den vejledning, han ønsker. Af mennesker direkte ansat af landmanden til at varetage hans interesser. Af mennesker, der har jordforbindelsen i orden, fordi de til daglig færdes derude blandt landmænd i det praktiske landbrug, og vel fordi, de har deres rod i landbruget.

Derfor forstår de landmanden og hans situation, og derfor har vi bønder tillid til disse mennesker. Uden et vist tillidsforhold

kan vores rådgivningsarbejde ikke fungere. Grænsen sættes, så landmanden altid selv tager beslutningen og står med ansvaret for sine handlinger. Her må vi nok gå et skridt videre end til den lokale Aulum Landboforening og beskæftige os lidt med H.S.I.F., for så integreret er vi i denne sammenslutning, der efterhånden suverænt klarer det faglige arbejde. Et tydeligt bevis på, at Aulum Landboforening og de, der har været valgt til at lede foreningen gennem alle de år, har indset nødvendigheden af samarbejde for at klare tingene. Og samtidig har man forstået den kunst at få ni foreninger, hvoraf de tre er husmandsforeninger, og med alle de særinteresser og vanskeligheder, der op gennem tiden har været, trods alt at få disse foreninger til at fungere på det faglige område som en enhed, og på et niveau, som har været tilfredsstillende for medlemmerne og i et klima, hvor medarbejderne har kunnet trives.

Udviklingen over de sidste 20 år har gået i retning af specialisering i landbruget, væk fra, at på en gård var der både køer, grise og høns, og der var et rimeligt forhold mellem animalsk produktion og jordtilliggende. Halvfjerdsernes tendens har nok været, at der er bygget enheder op, hvor disse forhold i mange tilfælde er kommet ud af balance, vel ud fra den betragtning, at der skal en vis størrelse til for at en familie kan leve af landbruget, og i nogle tilfælde ønsket om at få en produktion så stor, at det kan give til en medhjælper.

Samtidig er der sket en stærk specialisering. Man kan bedre være effektiv på et specielt område end på flere områder. Manglede der så noget foder til produktionen, kunne dette jo købes. Halvfjerdserne var jo også de år, hvor de penge, man manglede, kunne lånes, for ejendomsværdierne steg jo hvert år på grund af inflationen.

Hvad blev så resultatet af disse dispositioner? Landbruget blev så forgældet, at vi ikke længere kan leve med det. Det blev så optakten til landbrugskrisen omkring 1980, hvor inflationen stoppede, og tvangsauktionerne begyndte at rulle med de menneskelige tragedier, det bringer med sig.

Hvad kunne landbrugets organisationer gøre andet end at gå til regeringen og bede om hjælp til de hårdt trængte landbrug for at komme over krisen. Vi troede vel, at det var en krise, som hurtigt kunne overstås, eller troede vi, en udvikling over ti år med

for en lav indtjening og en større og større gæld kunne fortsætte.

Det er måske en permanent krise, der ikke overvindes, eller rettere, det er måske ikke en krise, der overvindes, men en ændring til noget helt andet, hvor det med andre livskvaliteter så som bondekultur, en livsholdning, vor plads i lokalsamfundet, vor plads i andelsbevægelsen, i foreninger og bevægelser af enhver art forlades af bonden til fordel for en super effektiv økonomisk bedrift.

Så længe, vore livskvaliteter i så høj grad er materielle goder, da vil udviklingen gå i retning af specialisering, effektive enheder, større bedrifter, en teknologisk udvikling, hvor alt bliver styret over EDB til mindste detalje, og hvor antallet af heltids landbrug bliver reduceret til det halve, eller ca. 50.000 + nogle deltidsbrug, en udvikling, hvor der kun er plads til superlandmænd, en udvikling, hvor egoisme desværre er fremherskende. Mon andelsbevægelsen kan leve under disse forhold og spille en afgørende rolle, som den har gjort de sidste 100 år?

Det er vel til disse superlandmænd, vi uddanner vore unge. Det er det sikkert, når forhenværende undervisningsdirektør Asger Baunsbak Jensen kan sige, at vi mangler vitaminerne i undervisningen på vore landbrugsskoler.

Ønsker vi denne udvikling? Næppe, men det er måske de eneste reelle muligheder, vi har for at drive heltidslandbrug i Danmark, hvor vi jo er en integreret enhed i Europa-sammenhænge.

Andelsbevægelsen har også sine muligheder i dette mønster under visse forudsætninger, nemlig at være fremsynet, at kende den balancekunst det er, altid at køre en virksomhed bedst muligt set ud fra denne specielle virksomheds interesser og samtidig tage de nødvendige hensyn til helheden, og helheden er landbruget som sådan. Det er farligt, hvis der kommer ubalance i disse to forhold, som vi desværre ser tendenser til i tiden. Disse to hensyn kan kun valgte ledere og landmænd tage de nødvendige hensyn til, og kun hvis medlemsskaren har forståelse herfor, hvor langsigtede helhedshensyn til tider kan gå fremfor egne kortsigtede interesser.

Det er til tider nødvendigt at lade kortsigtede og egne interesser ligge til fordel for helhedens måske mere langsigtede fordele.

Med de få landbrugere, vi efterhånden bliver tilbage i Danmark, over for helheden i EF vil det som aldrig før være nødvendigt at stå sammen om at løse opgaverne i dansk landbrug. Forstår vi ikke nu nødvendigheden af dette, taber vi alt for meget af dette værdifulde, som det har taget generationer før os at bygge op, og som økonomisk og kulturelt har båret dansk landbrug igennem alvorlige kriser.

Selvfølgelig er det nødvendigt at have et økonomisk fundament, så vi i fremtiden kan have et fornuftigt udkomme af vore landbrug. Derefter vil disse landbrug sikkert udvikle sig, når vi snakker heltidsbrug. Men der er også andre forudsætninger, som skal opfyldes, for at situationen kan være holdbar på længere sigt.

Udearbejdende hustruer på heltidsbrug, som skal fungere 365 dage om året, med en større husholdning, måske både med folkehold og brugerfamilie. Hvor børnene har rige muligheder for at blive godt beskidte flere gange om dagen med deraf følgende vask og rengøring, hvor der skal være mad på bordet mange gange i dagens løb, det kræver syltning, bagning, slagtning og meget andet, og hvor mennesker færdes ude og inde mange gange i dagens løb med deraf følgende rengøring. Hvor der skal ringes efter dyrlæge eller foderstoffer, hvor der skal bud til smed og købmand, måske skal hun også føre kassebogen. Det er en helhed, der skal fungere, en virksomhed, der skal køre.

Det må ikke være nødvendigt med, at hustruen arbejder ude. Ingen andre end hun kan leve op til alle de krav. Hun kan lide den rolle, og hun kan ikke undværes, hvis alt dette skal fungere på en god måde.

Jeg tror, det er en af forudsætningerne for familiebrugets fortsatte eksistens, at hun, konen på gården, også er derhjemme i hverdagen. Ellers er en af fordelene i hvert tilfælde røget, og en af de ting, der gør landbrug til andet og mere end en arbejdsplads. En anden forudsætning for familiebrugets trivsel, og det at vi bor og lever på denne plet jord, er vore lokale samfund.

Det tynder meget stærkt ud i vore tilknyttede erhverv. Koncentrationen på dette område har medført, at disse arbejdspladser bliver flyttet til de lidt større byer, og dermed er menneskene også flyttet, og dermed svinder grundlaget for vore servicefunk-

tioner og foreninger. Landbofamilien kan ikke trives vel derude på det stykke jord, de nu engang er bundet til, hvis ikke der er et lokalt samfundsliv at leve med i. Det har vi alle behov for. Faglige foreninger, politiske foreninger og hele den åndelige side i menneskelivet, hvor vi i vort lokale samfund har rige traditioner for mange foreninger, der hver især tager sig af specielle opgaver.

Skoler til vore børn, idrætsfaciliteter af mange forskellige slags og idrætsforeninger til at udfylde disse faciliteter. Mange mange mennesker og ting, der hver på deres måde er med i det samvirke, som er så betydningsfuldt for, at alle i lokalsamfundet, såvel bønder som byboere, kan leve og fungere.

Vi bliver uendelig meget fattigere, hvis alle disse ting også skal koncentreres omkring vore bysamfund, hvor vi ikke i nær så høj grad kommer hinanden ved og kender hinanden. Det bliver for mig i høj grad et spørgsmål, om familiebruget kan fungere uden det lokale samfund, og det lokale samfund tåler ikke endnu en halvering af antallet af de mennesker, der bor på landet, og dem der er tilknyttet. Altså er det afgørende, at de landejendomme, vi har, bliver bevaret som boliger for nogle mennesker, som kan lide at bo derude på landet, at vi i vore lokalsamfund har arbejde til dem, og at vi har et serviceniveau, som de kan være tjent med, og ikke mindst vigtigt at vi, der bor der i forvejen, tager vel imod dem og integrerer dem som en del af landbefolkningen og generer dem mindst muligt med vore affaldsstoffer.

Her ved indgangen til 1984. Nytårsønsker og fremtidsønsker, nye udfordringer til Aulum Landboforening. Men at den altid, som tilfældet har været de sidste 100 år, må forstå at tilpasse sig tidens krav fagligt, erhvervspolitisk, kulturelt, så foreningen også fremover må være et redskab for alle landmænd her på egnen til at forbedre bondens kår.

Det kan se svært, ja, næsten umuligt ud med overproduktionen i EF på næsten alle områder og som følge deraf faldende priser. Lige konkurrencevilkår med vore partnere i EF er en af organisationernes største opgaver i øjeblikket. Det vil sige mulighed for at bevare en større egenkapital i vore landbrug. Lige rentevilkår, altså en selektiv erhvervsrente i Danmark. Et højere niveau for forsøg og forskning uafhængig af skiftende regeringers skiftende

farve. Og så skal vore forædlingsvirksomheder altid være langt foran det øvrige EF med en højere grad af forædling.

Der er to mennesker, vi ikke kan undlade at omtale: Konsulent Søren Nørlund og Johs. Krøjgård, når vor generation beskæftiger sig med Aulum Landboforening, for de har jo næsten været identiske med foreningen. Jeg tror, det rigtige forhold arbejdsgiver-ansat har været til stede, ellers kunne så mange års samarbejde ikke fungere.

Autoriteten Nørlund, der altid havde evnen til at få beslutninger truffet i en demokratisk forening. Han var altid i besiddelse af stor iver, og der skete altid noget, hvor Nørlund var til stede. Tænker vi tilbage på dyrskuefesten i Aulum, tænker vi uvilkårligt på Nørlund. Tænker vi tilbage på bedriftsvandringerne, tænker vi på Nørlund. Denne blanding af faglige og kulturelle begivenheder, som vi så godt kunne lide. Vi mindes med tak og beundring Nørlunds indsats i Aulum Landboforening gennem en hel menneskealder.

Og ved hans side i ikke mindre end 20 år stod så Johs. Krøjgård. Det siger noget om stabiliteten i foreningen gennem så mange år. Ikke nødvendigvis fordi det var samme formand i så lang en periode, men fordi det netop var Johs. Krøjgård, denne stabile og ligevægtige jyske bonde, der havde evnen til at køre en linie, vi alle kunne være tjent med og energi til, at gøre et stort stykke uegennyttigt arbejde i foreningen i så mange år. Det kan vist kaldes stabilitet.

Sidste del af halvfjerdserne og første del af firserne har foreningen været præget af landbrugskrisen. Mange møder og tiltag på forskellige områder såvel lokalt som i landssammenhænge altsammen for at afbøde de værste virkninger af krisen. I nogle tilfælde lykkedes bestræbelserne, i andre ikke, altid siddende tilbage med følelsen, kunne det have været gjort på en anden måde, der var bedre?

Alt i alt er det blevet til, at foreningen har beskæftiget sig meget med de økonomisk faglige ting, de kortsigtede løsninger, fordi vi i landbruget og i vore organisationer har været trængt i defensiven, der kan vi ikke blive, hvad enten vi er organisation eller vi er landmænd.

Derfor er firsernes opgave for Aulum Landboforening at komme i offensiven såvel lokalt som udadtil. Vi må huske på,

hvis vi vil have indflydelse på udviklingen, skal vi være fremsynede. Uden nye ideer ingen fremtid, og uden forslag til at løse opgaverne ingen indflydelse på beslutningerne. Dette ansvar vil til enhver tid ligge på dem, der af medlemmerne er valgt til at lede foreningen.

Det skal være mit ønske, at det må lykkes nu og i fremtiden lige så godt, som det er lykkedes for dem, der igennem 100 år har været betroet dette ansvar. Beviset på, at det er lykkedes, har vi derved, at trods betydeligt pres udefra fra forskellige organisationer og grupper, må ledelsen have gjort det rigtige, ellers var det ganske enkelt ikke blevet til 100 års jubilæum.

Den tekniske vejledning 1959-84

Af Immanuel Møller.

Aulum Landboforening har også siden det sidste jubilæum kunnet tilbyde medlemmerne vejledning på det byggetekniske område, først fra bygningskontoret i Holstebro under ledelse af J. Kristensen og siden 72 fra Vildbjerg, hvor De Samvirkende Landøkonomiske Foreningers maskinkonsulent Immanuel Møller siden 62 har kontor, og hvorfra medlemmer har kunnet få maskinrådgivning m.v. Sammenlægningen af såvel de 2 afdelinger som de 2 amtsudvalg medførte, at medlemmerne nu kun behøvede at henvende sig eet sted for at søge teknisk assistance.

Udviklingen i byggeriet i 60'erne blev præget af, at gyllesystemerne blev udviklet og anvendt i kvægstaldene med nogenlunde held, hvorimod det gav større problemer i svinestaldene. Systemerne blev mere udviklet i 70'erne, og nu har man brugbare systemer til såvel kvæg- som svinestalde.

I perioden har bygningstypen også ændret sig betydeligt, idet stalde med halmloft er blevet fortrængt af de frit bærende konstruktioner af såvel trægitterspær som jernspær. En lige så stor udvikling har der været i inventar og teknisk udstyr, f.eks. er træinventar erstattet med jerninventar, fodringsanlæg først i form som tørfodringsanlæg, senere som vådfodringsanlæg er blevet et almindeligt anvendt udstyr.

Landbrugets store specialisering i denne periode har også medført, at man har lavet mange specielle stalde, især inden for svineproduktionen, hvor opdeling i 70 blev almindelig med goldsøer, løbeafdeling, farestalde, smågrisestalde (ofte i 2 etager), ungsvinestalde og slagtesvinestalde.

I kvægholdet har opdeling mest været i afdelinger til småkalve, men disse er dog ved at vende tilbage til kostaldene igen.

På kornopbevaringsområdet har der også været stor udvikling, som startede i 60'erne med opbevarings- og tørresiloer i laderne for så at fortsætte nogle steder med plantørrerier, men især med de gastætte siloer, som forholdsvis tidligt blev almindelige på denne egn. Årsagen var måske i nogen grad, at vi på maskinkontoret fik penge stillet til rådighed til at lave en undersøgelse på disse siloers egnethed under danske forhold.

Uanset opbevaringsformerne blev der også på egnen investeret meget i eget formalings- og blandeanlæg. Dette skete ikke uden en del debat med foderstoffirmaerne, som dog skete på en positiv måde, hvilket let kan bevises med, at f.eks. den lokale foderstofforening ofte til generalforsamlinger har anvendt konsulenterne til at holde foredrag om foderblandingsanlæg til gårdbrug.

Selv om denne udvikling har været kendetegnet for landbrugets udvikling, er der heldigvis forskel på de forskellige områders holdning til udviklingen.

Fra Maskin- og Bygningskontoret vil vi huske de sidste 25 års samarbejde med medlemmerne i Aulum Landboforening som meget interessante, fordi der har været en meget aktiv debat. Det er ikke blot omkring den nuværende landbrugskrise, men på det tekniske område huskes 60'ernes foredrag i Aulum Landboforening med glæde, fordi møderne var godt besøgt af aktive landmænd. Meningerne var også dengang meget forskellige. Således husker jeg tydeligt flere besøg på kontoret i 1962 af et medlem af Aulum Landboforening, som prøvede at overbevise mig om, at jeg burde bekæmpe mejetærskeren og lovprise selvbinderen noget mere.

Udover de her nævnte arbejdsområder har vi også kunnet - og kan fortsat tilbyde medlemmer afprøvning af traktorer, hvor 25 års erfaring kan udnyttes. Endvidere rådgivning om vandingsanlæg og alternativ energi, forsikringsforhold og brand- og stormskadeopgørelse samt miljøsager og alle de tekniske landboretssager.

Sluttelig vil jeg gerne takke for godt samarbejde og håbe, at vi på Maskin- og Bygningskontoret også kan komme igennem krisen på en sådan måde, at vi fortsat kan samle såvel forsøgsmateriale som erfaringer sammen, som kan viderebringes. Vi skal fortsat bestræbe os på det, og derfor prøver vi også på kontoret at specialisere os, så vi

har hvert vort område, f.eks. kons. Niels Kjærsgård staldbyggeri, kons. Niels Hansen vandings- og energisager, og kons. Immanuel Møller maskiner og forsikringsforhold m.v. Herudover har kontoret et teknisk personale på 4-5 personer.

Dette kræver så mere samarbejde også over for andre fagkonsulenter. Her kan vi også være tilfredse med samarbejdet til landbrugscentret i Aulum.

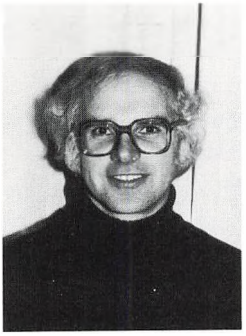

Det regnskabsmæssige og driftsøkonomiske rådgivningsarbejde

Af Henning Riis.

Som selvstændig del af den landbrugsfaglige vejledning er den økonomiske side af relativ nyere dato. Først i forbindelse med stramning af lovgivningen omkring det enkelte landbrugs pligt til overfor skattevæsenet at fremlægge et årsregnskab, begyndte regnskabsarbejdet at tage form som en del af landboorganisationernes tilbud om rådgivning. Det begyndte som næsten udelukkende hjælp til udarbejdelse af skatteregnskaber. Senere har udviklingen medført, at opgaverne er blevet mange og alsidige inden for den driftsøkonomiske vejledning. De seneste år har landbrugets dårlige økonomi gjort, at det har været nødvendigt at bruge mange ressourcer på medvirken ved rekonstruktioner og gældssaneringer i en række landbrugsejendomme, og dette har samtidig medført behov og ønske for landmanden om hjælp til at styre produktionen og den dermed forbundne økonomi. Det er altsammen et udtryk for, at såvel det enkelte landbrug som landmanden igennem en årrække og i særdeleshed de seneste 10 år har været igennem en omstilling og udvikling, men i høj grad også, at de krav, som landmanden i dag stiller til rådgivning, er helt andre, end da regnskabskontorerne startede med opgørelse af skatteregnskaber.

Hvad er så en landbrugsbedrift i 1984. Ja, det er heldigvis mange ting, men for 96% vedkommende er bedriften enkeltmandsejet og har i gennemsnit 27 ha jord - en stigning på ca. 6 ha de sidste 15 år. 86% af landbrugsbedrifterne har ingen fast medhjælp. Der er sket en voldsom mekanisering, som vel nåede sit højeste i begyndelsen af 1970'erne, og som nu mere har karakter af modernisering og erstatningskøb.

Der har været og er fortsat en klar tendens til specialisering. Be-

drifter med husdyrhold bliver færre, men med større besætninger. Siden 1970 er antal dyr pr. besætning fordoblet for såvel malkekvæg som svin. Den samlede landbrugsproduktion er fortsat stigende, og antallet af beskæftigede er faldende. Produktionen pr. helårsarbejder er siden 1970 steget med ca. 75%.

Hvem er så landmanden anno 1984 - han som hele tiden har måttet følge med i strukturudviklingen og indrette bedriften og produktionen bedst muligt derefter, og som næppe ved indgangen til erhvervet i ret mange tilfælde har kunne gøre sig forestillinger om den udvikling og udfordring, han er blevet stillet overfor. I gennemsnit er han 53 år. Ca. hver fjerde har arbejde uden for bedriften, og ca. hver tredie har en ægtefælle med udearbejde. Han har en landbrugsfaglig uddannelse af meget forskellig sammensætning, som før 1966 i vid udstrækning blev baseret på praktisk erfaring, og som senere er blevet udbygget og kombineret med skoleophold og mere teoretisk viden. Dette er på det seneste fulgt op af en nærmere planlagt efteruddannelse af landmænd, hvortil der i december 1982 af Folketinget er vedtaget et lovforslag, hvorefter der ydes økonomisk støtte til billiggørelse af landmændenes deltagelse i de faglige kurser.

Den uddannelsesmæssige udvikling og udbygning er en naturlig og absolut nødvendig følge af strukturudviklingen i landbruget og samfundet iøvrigt. Tidligere nåede man langt med et par hænder, som var parat til at tage fat. I dag kan man ødelægge næsten alt med dem, hvis ikke hovedet på passende vis er med. Sagt på en anden måde er kravene til dagens landmand andre, store og mange. Det kræver en alsidighed, som man i andre sammenhænge ville sige var ganske umulig at opnå på tilfredsstillende vis. Det er noget med at være virksomhedsleder, den der disponerer og beslutter, men som tidligere omtalt er det for de flestes vedkommende også den, der udfører det praktiske arbejde, og han må selv positivt eller negativt bære de affødte konsekvenser.

I takt med denne udvikling i landbrugserhvervet er behovet og ønsket om faglig rådgivning opstået og har resulteret i bygning af landbrugscentre, hvor økonomiafdelingen i kraft af de tildelte opgaver er blevet den store. Økonomiafdelingen på Landbrugscentret i Aulum har i 1984 ca. 20 ansatte omregnet i heltidsjob. Heraf er 3-4 agronomer, 3 landbrugsteknikere og 14 kontorassistenter, hvoraf flere enten er eller er undervejs i uddannelsen til registreret revisor.

En væsentlig og omfattende opgave på kontoret er fortsat opgørelse af skatteregnskaber og moms. Kontering og registrering af data i forbindelse hermed danner samtidig grundlag for udarbejdelse af driftsanalyser, budgetter m.v. til brug i det driftsøkonomiske rådgivningsarbejde.

Kravet til rådgivning og rådgiveren har naturligvis også ændret sig fra tidligere og til i dag, hvor vi står overfor større og mere intensive landbrug med millionomsætning og med landmanden i rollen som virksomhedsleder. Det mærkes i særdeleshed i landmandens efterspørgsel efter hjælp til styring af såvel produktionen som økonomien. Der er behov for grundlæggende at vurdere omfang og konsekvenser af påtænkte dispositioner, og der er behov for løbende at kunne følge dem op med analyser og kontrol af den affødte virkning.

Til dette formål kan Landbrugscentret tilbyde landmanden deltagelse i tværfaglig rådgivning, hvor økonomiafdelingen sammen med de øvrige afdelinger inden for planteavl og husdyrhold medvirker ved udarbejdelse af budgetter. Budgetterne følges op med en kontrol i hvert kvartal, som belyser produktionen og økonomien i den forløbne periode, og som sammenholder det opnåede resultat med det budgetterede. Med dette skulle landmanden have et værktøj til brug i den daglige ledelse af landbrugsbedriften, men som også har vist sig nyttig og nødvendig i forhandlinger med pengeinstitutter og andre långivere. For rådgiveren er det et meget godt udgangspunkt for det egentlige rådgivningsarbejde. Kontoret medvirker for øjeblikket ved ca. 100 budgetter.

Knap halvdelen af de regnskabsførende medlemmer får udarbejdet driftsregnskab, som udtrykker det samlede økonomiske resultat, og hvor samtidig de skattemæssige dispositioner er udeladt. Op gennem 60'erne og 70'erne var udarbejdelse af bidragsregnskaber en ret fremtrædende del af regnskabskontorernes arbejde. De har imidlertid den indlysende svaghed, at de alene belyser, hvad der er sket, og at det skete evt. ligger op til halvandet år tilbage. En tidsmæssig afstand af denne størrelse mellem, hvor tingene sker, og hvor virkningen konstateres, er ikke acceptabel i et moderne landbrug. Resultatet er da også blevet, at vi ikke længere arbejder med disse regnskaber, men i stedet anbefaler at få udarbejdet budget.

En opgave, som vi finder meget vigtig, er at bistå den unge land-

mand i forbindelse med etablering. Det er væsentligt så grundigt som muligt at få klarlagt de forudsætninger og vilkår, han starter under, og at han de første år får den nødvendige faglige rådgivning.

For at klare såvel det stigende antal opgaver som kravet om hurtige resultater er databehandlingen for flere år siden overgået til EDB. Havde dette ikke været muligt, kunne opgaverne næppe i dag løses på en bare nogenlunde tilfredsstillende måde. Der kan helt sikkert også fremføres uheldige sider, og en del landmænd vil nok mene, og i flere tilfælde med rette, at det færdige produkt, og det vil sige regnskabsudskrifterne, kan være meget vanskelige at forstå. Dette arbejdes der hele tiden på at gøre bedre, men det tager tid.

En ting står imidlertid helt fast, og det er, at EDB er kommet for at blive, og at det endnu kun er i sin begyndelse. Om få år er det sikkert under en eller anden form installeret direkte på mange af vore landbrug. Begyndelsen er allerede gjort, idet der fra efteråret 1983 er påbegyndt opstilling af den såkaldte landbrugsterminal hos den enkelte landmand. Han får hermed mulighed for selv at foretage registreringer og foretage ønskede beregninger. Mini- og microcomputere er i deres udvikling langt fremme og på vej ud til forbrugerne med mulighed for på EDB at få svar på nogle af de mindre såkaldte hverdagsproblemer. Der har altid foregået en udvikling med bevægelse fra en situation til en anden - nogle vil kalde det at møde nye udfordringer. Det forekommer, at det de seneste årtier måske er gået lidt stærkere end tidligere, og at det måske for den enkelte har været lidt sværere at følge med. Situationen er nok den samme, uanset hvor i samfundssystemet man står og har sit virke, men jeg håber, landbrugserhvervet og landmanden samt vi som rådgivere fortsat i et godt samarbejde vil kunne forstå at fungere sammen og nå frem til løsninger på de kommende udfordringer.

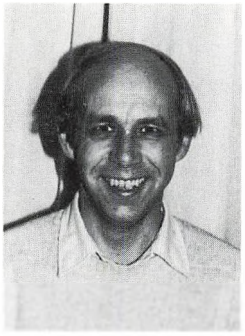

Planteavlsarbejdet 1984

Af P.-H. Mathiassen.

Det organisatoriske i planteavlsarbejdet:
I jubilæumsskriftet fra 1959 i anledning af Aulum og Omegns Landboforenings 75 års jubilæum omtaler Anders Chr. Jensen, Vesterhuse, Aulum, hvorledes planteavlsarbejdet i foreningen tog sin spæde begyndelse og udviklede sig frem til 1941, hvor Hedeboernes samvirkende landøkonomiske Foreninger blev stiftet. Samtidig hermed ansattes Søren Nørlund Christensen som planteavlskonsulent i de 9 landbo- og husmandsforeninger under Hedeboerne. I samme jubilæumsskrift beskriver kons. S. Nørlund, hvorledes hedeopdyrkning, gødskning, kalkning og mergling samt afgrødevalg, mekanisering og produktivitet i planteavlen udviklede sig i tiden fra Aulum Landboforenings oprettelse i 1884 og frem til jubilæumsåret i 1959.

Her i 1984 står vi igen ved en milepæl i foreningens historie - nemlig 100 året for foreningens oprettelse, og ved denne lejlighed skal jeg i det følgende fortælle lidt om, hvordan planteavlsarbejdet siden har formet sig.

I 1946 blev planteavlsarbejdet i Hedeboernes s.l. Foreninger opdelt i et nordligt område omfattende Hodsager, Feldborg og Haderup Landboforeninger samt Haderup Kredsforening. Denne opdeling skete samtidig med kons. Egon Eriksens ansættelse med bopæl i Haderup. I det sydlige område omfattende Aulum, Vildbjerg og Vinding-Vind-Ørnhøj Landboforeninger samt Vildbjerg Kredsforening og Vinding-Vind- Nr. Omme Husmandsforening varetog kons. S. Nørlund på dygtig vis vejledningsarbejdet indtil efteråret 1978, hvor han gik på pension, og undertegnede tiltrådte.

I jubilæumsåret er de fem ovennævnte landbo- og husmandsfor-

eninger fortsat fælles om planteavlsarbejdet i Hedeboernes sydlige område. Ingen af de fem foreninger har eget planteavlsudvalg, men hver forening har valgt en bestyrelsesrepræsentant, og tilsammen udgør de fem personer Planteavlsudvalg-Syd. Dette udvalg er det styrende organ, som har til opgave under ansvar over for konsulentsammenslutningens bestyrelse at lede, samordne og fremme foreningens planteavlsarbejde.

For Aulum og Omegns Landboforening er det i jubilæumsåret gdr. Frits Kjær Nielsen, Videbækvej 1, Jersild, der er foreningens repræsentant i planteavlsudvalget. Planteavlskontoret er helt naturligt placeret i Landbrugscentret, Aulum, sammen med de øvrige fagområder. Siden 1980 har planteavlstekniker Kai Christiansen på dygtig vis medvirket ved planteavlsarbejdets gennemførelse sammen med undertegnede.

Planteavlen hos kvægbrugeren:
Vejledningsarbejdet inden for planteavlen skifter karakter i takt med strukturændringen og de økonomiske produktionsvilkår i landbruget. Igennem 1970'erne har vi været vidne til en langt stærkere koncentration af husdyr på de enkelte landbrugsbedrifter end tidligere. Hvor der er tale om intensive kvægbrug, beslaglægges hele det tilhørende areal med grovfoderafgrøder, dvs. græs, helsæd, fordersukkerroer og i mindre omfang silomajs. Et meget almindeligt sædskifte på et intensivt kvægbrug i 1984 ser ofte således ud:

1. Bederoer
2. Byghelsæd med udlæg
3. 1. års græs

eller

1. Bederoer
2. Byghelsæd med udlæg
3. 1. års græs
4. Byg eller byghelsæd med ital. rajgræs.

Sådanne sædskifter levner kun i ringe grad mulighed for en mekanisk bekæmpelse af ukrudtet, hvorfor afgrødeplejen i langt højere grad end tidligere bliver baseret på et utal af plantebeskyttelsesmidler. Disse midlers effekt er afhængig af en mængde faktorer, og vi forsøger i vejledningsarbejdet at få dem anvendt på rette måde gennem udarbejdelse af sprøjteplaner, handlingsprogrammer og sædskifteforslag til medlemmerne.

Det store arbejde med udtynding af roerne og borthakning af ukrudt er gennem de seneste 10 år næsten blevet forladt. Størsteparten af bederoerne såes nu til blivende bestand, og ukrudtet bekæmpes kemisk, således at håndarbejde stort set udelades, ligesom mange landmænd undlader radrensning og i stedet gennemfører ukrudtsbekæmpelsen ved en eller flere bredsprøjtninger af arealet.

Det større antal husdyr på nogle landbrugsbedrifter er i mange tilfælde årsag til en langt større tilførsel af fosfor og kalium i naturgødning, end afgrøderne kan udnytte. Vi ser derfor i disse år en ret udbredt handel med gylle og byttehandel med gylle og halm mellem de kornproducerende landbrug og kvægbrugene på egnen. Der er ligeledes en stigende tendens til, at kvægbrugeren med den hyppige roedyrkning i sædskiftet enten forpagter eller bytter et vist areal med en korndyrkende nabo, hvilket giver en sædskiftefordel for begge parter.

Planteavlen hos svineproducenten:
Hos de traditionelt korndyrkende svineproducenter har der de sidste 4-5 år været en stærkt stigende interesse for vekselafgrøder. Mange har gennem en række år erfaret, at kerneudbyttet ved ensidig korndyrkning er faldende trods øget indsats mod sædskiftebetingede sygdomme. Interessen samler sig især om vårraps, gul kogeært og frøgræs, som iøvrigt alle tre er sikret et støttebeløb gennem prisforhandlingerne i EF. Disse tre afgrøder er ret nye på egnen, men trives godt på de sandede jorder i Vestjylland. Hvor man har mulighed for kunstvanding, eller hvor jorden er af en rimelig kvalitet, opnås der lige så store udbytter her, som på de mere fede jorder. I kølvandet på disse afgrøder vokser også interessen for vinterhvede- og rugdyrkning. Det er således ikke blot husdyrene, der er vandret mod den vestlige del af landet de senere år, men også afgrøder, der traditionelt dyrkes i de østlige egne af landet.

Et sædskifte hos en svineproducent ser i 1984 i mange tilfælde således ud:

1. Vårraps
2. Vinterhvede eller rug
3. Byg
4. Gul kogeært
5. Vinterhvede eller rug
6. Byg

I stedet for raps eller ærter avles i nogle tilfælde frøgræs. Der tilstræbes kun to år i træk med korn og derefter en vekselafgrøde. Arealet med frøgræs er det sidste år steget med 50% her i området. Vinterhvede, rug og vinterbyg omfattede til høst 1983 ca. 1% af kornarealet, men vil til høst 1984 udgøre ca. 25% af kornarealet her på egnen. Arealet med vårraps og ærter er mangedoblet i løbet af 3-4 år.

Den øgede interesse for disse »nye« afgrøder hænger naturligt sammen med det økonomiske afkast, disse kan give sammenlignet med ensidig dyrkning af vårbyg, hvilket fremgår af nedenstående oversigt over almindeligt dækningsbidrag (DB) her på egnen:

Vårbyg	3000 kr./ha
Vårraps	4000 kr./ha
Gul kogeært	5-6000 kr./ha
Vinterhvede	5-6000 kr./ha
Frøgræs	7000 kr./ha

Mange svineproducenter er heller ikke længere så traditionsbundne med hensyn til at være selvforsynende med korn, men tager gerne en salgsafgrøde med et større økonomisk afkast ind i sædskiftet og køber til gengæld det manglende korn. Iøvrigt dækker vinterhvede og rug en stadig større del af svinenes kornforbrug.

Forsøgsarbejdet:

Nye afgrøder kræver viden om dyrkningsforhold, og kun ved at spørge planterne kan man få svar på disse spørgsmål. Igennem forsøgsarbejdet får vi planternes svar på forskellige behandlingsmetoder, og derfor er dette arbejde en vigtig del af det faglige både nu og i fremtiden. Gennem 12 år har alle landbo- og husmandsforeningerne i Ringkøbing amt samarbejdet om udgivelse af en fælles planteavlsberetning og herigennem fået et meget værdifuldt materiale i vejledningsarbejdet til medlemmerne. De opnåede forsøgsresultater og erfaringer søges viderebragt gennem afholdelse af konsulentaftener, kurser, planteavlsberetningsmøder og markvandringer. Jeg har med glæde konstateret, at der gennem alle årene har været en god tilslutning til disse arrangementer på Aulumegnen.

Kurser:
Gennemførelse af kurser for bosiddende landmænd har en høj prioritet i vejledningsarbejdet. Med de mange nye ting, der sker i disse år, er der et stort behov for efteruddannelse - også af landmænd - og planteavlsudvalget behandler i vinteren 1983/84 følgende kursusemner:

1. Dyrkning af vinterhvede, rug og vinterbyg.
2. Avl af vinter- og vårraps samt ærter.
3. Frøavl af valmuer, kommen, spinat, radis m.v.
4. Gødningsplanlægning via EDB og markstyring.
5. Grovfoderproduktion.

Udvidet vejledning i planteavl:
Mange af vore medlemmer ønsker en meget intensiv vejledning, idet de nuværende økonomiske produktionsvilkår i landbruget kræver optimalt udbytte af markdriften. Disse deltager i en ordning om udvidet vejledning i planteavl, som består i udarbejdelse af mark- og gødningsplan, forslag til sorter og frøblandinger, kalkningsplan m.v. fulgt op af et markbesøg i vækstperioden med henblik på rationel plantepleje og det kommende års planlægning. Omkring 120 landmænd deltager i dette mod betaling af et særkontingent.

Telefonavis:
Som et sidste nyt hjælpemiddel i vejledningsarbejdet kan nævnes oprettelse af en telefonavis. Denne kan tappes døgnet rundt, og der bringes nyt stof en gang om ugen. Det er hovedsageligt stof fra planteavls- og kvægbrugskontoret indeholdende varslinger om sygdomme og skadedyr, og hvad der ellers kan være aktuelt netop her og nu i de to sektorer. Telefonavisen skulle gerne medvirke til, at man er forberedt på, at dette eller hint kan indtræffe netop nu, således at medlemmerne er forberedt på situationen og ved, hvorledes der skal træffes modforholdsregler. Den er således et instrument, som kan anvendes i driftsledelsen, så der kan arbejdes med forudsete problemer i stedet for at kæmpe imod uforudsete. I sommeren 1983 havde telefonavisen 5.200 opkald eller 20 pr. døgn.

Andet planteavlsarbejde:
Der er en årelang tradition for at formidle markfrø til medlemmerne gennem Landbo- og Husmandsforeningernes Frøsalg. Dette arbejde videreføres, og den provision, der herved opnås, er et kærkomment supplement til at opretholde økonomien i planteavlsudvalget.

I en kort omtale af planteavlen i jubilæumsåret kunne der være mange flere arbejdsområder at omtale. Her kan i korthed nævnes tværfaglig rådgivning, EDB-gødningsplanlægning og markbog med markstyringsskemaer og dyrkningsvejledninger, planteavlsudstillinger ved dyrskuet i Aulum, indsatsen mod flyvehavrens videre udbredelse, muldvarpebekæmpelse med mere.

Fremtiden:
I jubilæumsskriftet fra 1959 fremsætter kons. S. Nørlund afslutningsvis følgende ønsker for fremtiden:

1. At kalk og mergel må blive anvendt mere regelmæssigt og med kortere mellemrum.
2. At der bliver plantet læhegn i alle skel. »Hvor ploven ej kan gå, og leen ej kan slå, der bør et træ at stå«.
3. At vi kunne lære selv at dyrke det nødvendige protein til vore dyr.
4. At de ejendomme, der ligger mere eller mindre udyrket hen, må blive sat i skub og gjort produktive.
5. At planteforædlerne kan lave mere stivstråede kornsorter og rugsorter, der er 40 cm kortere. Kartoffelsorter, der er immune mod skimmel og virus, samt højtydende proteinrige planter, der egner sig til danske forhold.
6. At dansk landbrug og industri må indgå i et nært samarbejde med det formål at afsætte danske landbrugsvarer som konserves af høj standard overalt på jorden.

Det første ønske er om ikke opfyldt, så findes der dog i dag en mere udbredt forståelse for at kalke efter devisen: »lidt, men tit«. Gennem de senere år viser dog knap 90% af de udtagne jordprøver mere eller mindre kalktrang.

Det andet ønske er vi i jubilæumsåret fuldt optaget af, idet planteavlsudvalget har medvirket ved oprettelsen af Aulum-Ørre Læplantningslaug i sommeren 1983. Dette laug starter netop med plantning af 3-rækkede løvtræshegn i Høgild-Rotvig-Varhedeområdet i foråret 1984.

Ønsket om en større selvforsyningsgrad med hjemmeavlet protein gennem dyrkning af højtydende proteinrige planter har gennem de senere år taget et opsving, som overgår alle forventninger. Til gengæld er der med de stigende dyrkningsomkostninger siden oliekrisen for 10 år siden inddraget noget jord i dyrkningen, som i stedet burde være tilplantet med skov.

Inden for planteforædlingen arbejdes der intenst med frembringelse af bedre sorter af de forskellige kulturplanter, og her kommer den kemiske industri ind med en hjælpende hånd gennem frembringelsen af vækstregulerende midler. Med de nye muligheder omkring gensplejsning vil vi måske ved Aulum Landboforenings 125 årsjubilæum i 2009 måske dyrke kornsorter, som ved indkorporering af et kvælstofsamlende gen selv vil være i stand til at dække sit kvælstofbehov fra atmosfærisk luft i lighed med vore bælgplanter.

I planteavlsvejledningen fornemmer jeg, at vi netop nu står ved begyndelsen til en anvendelse af EDB-teknikken som et styrings- og kontrolredskab i markbruget, som vi knap kan forestille os dimensionerne af.

Mit håb for fremtiden skal være, at der bliver væsentligt bedre produktionsvilkår for vore medlemmer, og at vi på vejledningsområdet må evne at efterkomme de krav og erhverve den viden, som medlemmerne måtte kræve af en effektiv rådgivning.

Svineproduktionsarbejdet i 1984

Af Karl Gregersen.

Svineavlens indflydelse på produktionen.

Den danske landrace har været dominerende inden for svineavlen gennem mange år, idet det sidste yorkshiresvineavlscenter blev nedlagt i 1961.

De ændrede markedsbetingelser efter tilslutningen til EF begyndte at stille andre krav til produktionen, og i 1973 startede landsudvalget for svineavl og -produktion et krydsningsprogram, hvor yorkshireracen igen blev taget med. Det har senere vist sig, at yorkshireracen gennem et målbevidst avlsarbejde har kunnet klare sig godt i dette program.

Hovedformålet, at skaffe gode krydsningssopolte, er blevet indfriet, idet såvel forsøgsresultater som praktiske iagttagelser har vist, at disse krydsningssøer føder flere grise pr. kuld. Det har givet 3-4 grise mere pr. årsso og -gylt, og et foderforbrug, der på grund af en bedre trivelighed ligger omkring 10% lavere. Siden er racerne Hampshire og Duroc kommet til, og de anvendes især i slagtesvineproduktionen, hvor indkrydsningen har givet en høj daglig tilvækst og et lavt foderforbrug.

Desuden har disse treracekrydsninger været i stand til af fastholde en god ædelyst vækstperioden igennem. Indtil videre har man undladt i større udstrækning at lade disse farvede racer indgå på hundyrsiden. For det første er der endnu tvivl om moderegenskaberne i form af antal grise og mælkeydelse, og for det andet er man bekymret for slagtekvaliteten, hvor især farveaftegnene spiller en rolle.

Da krydsningsforsøgene løber videre, vil der inden længe komme nye svar, og andre krydsningskombinationer vil fremover forbedre såvel frugtbarhed, tilvækst og slagtekvalitet.

Svinestalden og produktionen.
Inden for den sidste 10-års periode er der sket meget inden for staldområdet og specielt med hensyn til indretningen af de forskellige stityper.

Farestierne er blevet mindre, dels for at udnytte pladsforholdene, men især fordi pladskravet på grund af en tidligere fravænning er blevet mindre.

Farestalden indeholder foruden soens opholdsareal kun den nødvendige plads til grise i 2-4 ugers alderen.

Det drejer sig om et lunt, afdækket leje til smågrisene samt et beskedent areal til motion og til at optage fodertilskud.

Farestalden er nøglen i smågriseproduktionen, og indretningen af farestalden danner grundlag for indretning af de øvrige stalde. Erfaringen har vist, at der i en farestald ikke bør være andre dyr, f.eks. drægtige søer eller større fravænnede grise, idet det kan give problemer med sundhedsforholdene og navnlig med ventilationen. Efterhånden vil det blive almindeligt med en opdeling af farestaldene i sektioner, således at et hold søer, der står for faring, kan indsættes i en renvasket sti.

En anden måde at klare sundhedsproblemerne på er at indrette klimastalde til de fravænnede grise, et 4-ugers ophold, hvor der så er mulighed for en rengøring mellem de enkelte hold.

Stierne kræver ikke megen plads, når grisene holdes inden for gruppen 3-7 uger. På grund af den specielle udformning af disse stalde, hvor stierne er indrettet i etager, er det muligt at klare såvel opvarmning som ventilation på en forholdsvis enkel og dermed økonomisk overkommelig måde.

Når grisene kommer ud fra klimastalden, vil de være i stand til at klare de problemer, der ellers kan være i en fravænnings- eller ungdyrstald. Normalt vil der i disse stalde, dels på grund af vanskelighederne med rengøring og desinfektion, men navnlig på grund af en forholdsvis stor aldersforskel mellem grisene, især være problemer med de mindste grise. Enten fryser de, hvorefter der optræder diarre eller lungebetændelse, eller også fører de en konstant kamp mod de bakterier, der er de fremherskende i sådanne stalde.

De grise, der kommer fra klimastalden, har i en længere periode været i stand til at klare sig selv og overvinde en del vanskeligheder.

De er i gang med en god foderoptagelse og et godt stofskifte, så de bedre kan klare klimaet og dermed forholdene i ungdyrstalden.

Ungdyrstalden vil ofte være en kopi af slagtesvinestalden, blot er stierne mindre, deraf navnet ministier. Der kan være tale om fælles rensegang mellem to rækker stier, hvor der er riste i rensegangen. Fodringen kan være fra automat efter ædelyst eller delvis fodring efter ædelyst fra krybbe med 3-4 udfodringer i døgnet.

Der kan også være tale om flad bund i stierne, hvor den bagerste halvdel er spalter.

Fælles for ungdyrstaldene har været, at det ofte kniber med at få indrettet en rigtig ventilationsform og dermed at styre sundhedsproblemerne.

Det hænger igen sammen med det forhold, at der ofte i disse stalde anbringes grise med en aldersvariation på mellem 4 og 16 uger.

Det har klimastalden rådet betydelig bod på, men en lignende fordel er opnået, hvor man kører såvel farestalde som fravænningsstalde i holddrift, og hvor der i fravænningsstaldene dels bliver tale om en rengjort stald ved indsætning af grise, og hvor grisene aldersmæssigt følges ad med de muligheder det medfører for en varme- og ventilationsregulering.

Slagtesvinestien er også ved at finde en form i retning af en dyb, smal sti med spaltegulv enten i hele stien eller i den bagerste del.

Da udfodringen går i retning af fodring efter ædelyst og med mulighed for at benytte andre fodermidler end de hidtil mest benyttede, er det vådfodringsanlæggene, der vinder indpas.

Hvis grisene er i orden ved indsættelse, kan de klare udfodring efter ædelyst, hvilket giver en høj tilvækst, og sammen med en forholdsvis høj belægningsgrad er der mulighed for en god udnyttelse af stipladserne.

Det er vigtigt, at foderet har den rigtige sammensætning, og at der er taget hensyn til de enkelte næringsstoffer, idet der ellers opstår problemer, som i høj grad er knyttet til vådfodringen og til fodring efter ædelyst.

Hvis der er mange grise i stierne, og der på en eller anden måde opstår konkurrence omkring fodringen, kan der opstå forskellige stressproblemer, som kan opsummeres gennem opvækstperioden.

For det første kræves der en tilvænningsperiode ved indsættelse, fordi staldforholdene er ny for grisene, og udfodringsmetoden vil for

det meste være ukendt. Hvis ikke der holdes igen med fodertildelingen, vil nogle grise lide et knæk, som de ikke kommer over. Derfor er det vigtigt med en overvågning af de indsatte grise, men hvis der senere i perioden kommer efternølere, vil det være hensigtsmæssigt at tage disse grise ud af holdene til behandling i særskilte stier.

Der mangler endnu undersøgelser vedrørende vådfodring efter ædelyst, men selv om det er en metode, der giver en høj tilvækst, er den ikke uden problemer. Flere af disse problemer vil der hurtigt kunne findes en løsning på, men den største betydning for produktionen er, at der holdes godt øje med grisene, så der kan gribes ind i tide.

Foderblandinger i svineproduktionen.

Foderblandingerne til svineproduktionen har deres baggrund i forsøgsvirksomheden. For søernes vedkommende koncentrerer opmærksomheden sig især om den diegivende so, som efterhånden har fået en kort periode mellem faring og løbning.

Det stiller større krav til indholdet af næringsstoffer og til den måde, hvorpå foderet tildeles. Da det er vigtigt, at soen kan holde sit huld i diegivningsperioden, bliver den fodret efter ædelyst, og for at stimulere mælkeydelsen yderligere vil en sofoderblanding have et højt energiindhold. Ligeledes sikres soen også i denne periode ekstra mineralstoffer og vitaminer.

Da behovet i drægtighedsperioden ikke er af samme størrelse, kan det give vanskeligheder i den praktiske udfodring, men det klares formentlig ved, at de drægtige søer kan gøre brug af et tilskud af andre, men billigere fodermidler som et tilskud, f.eks. majs, roer eller kartofler.

Endnu bør man nok afholde sig fra de helt store spekulationer i den retning, dels er der i smågriseproduktionen ikke muligheder for at spare ret meget, når der skal kigges på økonomien i søernes foder, og dels er der mange praktiske vanskeligheder, der skal findes en klaring på, hvis de nævnte fordermidler skal indgå i søernes fodring.

Såvel smågrise ved søerne som de fravænnede grise er gennem de senere år blevet præsenteret for mange forskellige blandinger, men der er nu ved at komme en afklaring, som går i retning af at forenkle disse blandinger mest muligt.

Hvis soens fodring er i orden, er det tilstrækkeligt at tilbyde små-

grisene en blanding med et højt energiindhold og et rimeligt proteinindhold, hvor aminosyrekravet er dækket ind. En sådan blanding skal fremtræde i en form, der smagsmæssigt er bedst mulig.

Enkelte teorier går på, at smågrisene ikke behøver tilskud i diegivningsperioden, men indtil videre må det regnes for gavnligt, at smågrise af hensyn til fravænningsperioden har været i gang med at optage andet foder end somælken.

I fravænningsperioden gælder det om at komme videre frem til slagtesvinestalden. Det har medført, at der omkring fravænningen anvendes en speciel blanding, ofte den samme som i diegivningsperioden, hvorefter der sker overgang til en økonomisk mere optimal blanding, hvor der dels er taget hensyn til de fravænnede grises behov for vækstenergi, men hvor der tillige er tale om en hensyntagen til økonomien.

Det er i denne periode, de fravænnede grise omsætter størsteparten af deres foder, og derfor er det vigtigt, at der er opmærksomhed på dette område.

Slagtesvinenes fodring er det område, hvor der er de fleste muligheder for ændringer. Den automatiske fodring har hidtil været præget af, at man har måttet anvende samme fodersammensætning til både de store og de små grise. Det kan der rådes bod på efterhånden, idet der er tale om opfindsomhed med hensyn til det mekaniske.

I vådfodringen kan mange fodermidler tages med. Det drejer sig i første omgang om vallen, som er et godt og forholdsvis billigt fodermiddel. Der kan blive tale om melasse, men også majs, roer og kartofler er anvendelige.

Hvis man har mekanikken i orden til disse fodermidler, kan der ved hjælp af en regnemaskine sammensættes mange kombinationer med udgang i de forskellige foderpriser.

Der er således sket meget i de forløbne år, men da udviklingen ikke står stille, vil der såvel på det avlsmæssige område, på staldområdet, som på det fodringsmæssige område ske en betydelig udvikling, og så gælder det om at have fantasi til at kombinere disse områder, så resultaterne udmøntes til gavn for den enkelte svineproducent.

Kvægbrugsarbejdet i 1984

Af Karsten Jensen.

Strukturen inden for husdyrholdet har med stadig hastigere skridt bevæget sig i retning mod større og mere specialiserede enheder. Der bliver færre landbrug med både kvæg- og svineproduktion. Malkekvægbesætningerne bliver større, således at den gennemsnitlige besætningsstørrelse her i området i løbet af de sidste 5-6 år er steget fra ca. 30 årskøer til ca. 42 årskøer. I disse år ses endvidere en stigende specialisering inden for kvægbruget. En del mælkeproducenter overlader fedekalveproduktionen til andre, der har specialiseret sig i denne produktion.

Denne udvikling inden for husdyrholdet har nødvendiggjort en tilpasning af det faglige vejledningsarbejde til de ønsker og krav, der i dag stilles. I efteråret 1980 oprettedes et selvstændigt kvægbrugsudvalg, der består af en repræsentant fra hver af de ni landbo- og husmandsforeninger, der udgør Hedeboernes samvirkende landøkonomiske foreninger. Aulum Landboforenings repræsentant i kvægbrugsudvalget er gdr. Laurids Buskbjerg, »Buskbjerg«, Holtevej 20, Aulum.

Arbejdet på kvægbrugsafdelingen varetages for tiden af landbrugstekniker Erik Klausen, agronom Peder Helms og undertegnede.

Det er kvægbrugsafdelingens opgave at give råd og vejledning om fodrings- og produktionsmæssige forhold i kvægholdet samt stille forskellige service-ydelser til rådighed for den enkelte kvægbruger.

På det fodringsmæssige område er forskning og forsøg igennem de senere år kommet med mange nye resultater, der netop i disse år føres ud i det praktiske kvægbrug. Vores nuværende viden om malkekoens krav til foderrationen har medført, at vi kan stille ret

præcise krav til det grovfoder, der skal dyrkes på marken. Grovfoderets koncentration, kg tørstof pr. foderenhed, er en af de ting, der focuseres vældigt på i dag. Det gælder om at lave så koncentreret og letfordøjeligt et grovfoder som muligt, så der kan opnås en stor grovfoderoptagelse. Herved har roerne igen fået en stigende betydning i foderrationen efter igennem nogle år at have udgjort en vigende andel. Græsensilagen skal være let fordøjelig og ikke for træstofrig, så derfor rykkes ensileringstidspunktet frem. Man går over til 4 slet i stedet for 3. Selv det ellers tungtfordøjelige halm er kommet i søgelyset. Ikke som almindelig halm, men som ammoniakbehandlet halm. Ved ammoniaktilsætning forbedres foderværdien til næsten det dobbelte. Der bliver i dag anvendt store mængder ammoniakbehandlet halm i kvægholdet. Denne stigende interesse for foderets koncentration har blandt andet medvirket til en stigning i udtagningen af ensileageprøver til analyse. Her fra kontoret udtages der årligt ca. 400 prøver.

Det er ikke kun grovfoderet, der i disse år ønskes bedre, men også kraftfoderet stilles over for større kvalitetskrav end tidligere. Salget af kraftfoderblandinger med lavt træstofindhold er steget kraftigt i det sidste års tid. Beskyttet protein i kraftfoderblandinger debatteres livligt, og flere firmaer er allerede så småt i gang med produktion af sådanne blandinger.

Der er i dag uhyre mange forhold og muligheder at tage hensyn til i forbindelse med kvægets fodring. De økonomiske forhold er så stramme, at produktionen helst skal forløbe optimalt hele tiden. Kvægbrugsafdelingen forsøger at formidle den nyeste viden ud til den enkelte kvægbruger. Der tilbydes blandt andet udvidet fodringsvejledning med 3 årlige besøg, hvor besætningen gennemgås, og eventuelle problemer søges løst, og der udarbejdes foderplan for den kommende periode. Der deltager for tiden ca. 165 besætninger i denne ordning.

Den produktions-økonomiske vejledning indtager i dag en større og større del af vejledningsarbejdet. Det udmønter sig i udarbejdelse af eendagskontroller, eventuelt med vejning af foderet for at få det bedste grundlag at foretage beregningerne på. Der foretages periodefoderkontrol med udarbejdelse af produktionsrapporter over EDB. Her i området deltager der ca. 20 besætninger i periodefoderkontrol. Ca. 105 kvægbrug deltager i tværfaglig vejledning med fælles besøg

sammen med økonomi- og planteavlskonsulent, hvor der i samarbejde med landmanden udarbejdes teknisk og økonomisk budgetter for det kommende år. Det er mit indtryk, at vi ved den tværfaglige vejledning med budget og budgetkontrol har fået et rådgivningsredskab, der kan blive til stor gavn for den enkelte landmand.

I denne omtale af kvægbrugsarbejdet i jubilæumsåret bør også nævnes faglige kurser, møder og staldvandring. Af vinterens kursusemner inden for kvægsektoren kan nævnes: Slagtekalveproduktion, Avl og frugtbarhed, Småkalvenes fodring og pasning, Fodring og pasning af opdræt og Den højtydende ko.

Der er ingen tvivl om, at kursusvirksomheden fremover vil få en fremtrædende plads i rådgivningsarbejdet.

Nævnes skal også dyrskuet i Aulum, der løber af stabelen hvert år den første lørdag i august. Efter at have ligget stille i 1982 på grund af Mund- og Klovesygen vendte det tilbage i 1983 med god tilslutning.

Afslutningsvis er det mit håb og ønske, at kvægbrugets produktionsvilkår fremover må bedres, så der kan opnås fornuftige økonomiske afkast til den enkelte landmand.

Organiseringen af det faglige vejledningsarbejde

Af Mads Fastergaard.

En af landboorganisationernes vigtigste opgaver er at stille faglig vejledning til rådighed for medlemmerne, så disse altid kan få en kvalificeret rådgivning i det omfang, de ønsker.

I formålsparagraffen for Aulum Landboforening står, at det er foreningens formål at virke til landbrugets fremme gennem fagligt og kulturelt oplysningsarbejde.

Siden 1941 har Aulum Landboforening opfyldt denne pligt i et samarbejde med otte andre landøkonomiske foreninger i Hedeboernes samvirkende landøkonomiske Foreninger. I de første mange år havde konsulenterne kontor i deres private hjem. For at få størst mulig geografisk dækning i området blev konsulenterne ansat, så de boede i forskellige byer, Haderup, Aulum og Vildbjerg.

Den voldsomme vækst, der var i behovet for økonomisk rådgivning i slutningen af 60'erne og begyndelsen af 70'erne, gjorde, at regnskabskonsulenterne ikke var i stand til at stille plads til rådighed for medarbejderne på regnskabskontoret. Derfor lejede regnskabsudvalget i 1969 kontorlokaler af Den Danske Bank i Aulum.

Det var gode og velindrettede lokaler, og huslejen var rimelig. Da regnskabsafdelingen i 1969 overtog disse lokaler, var der 6 medarbejdere på regnskabskontoret, men allerede i løbet af få år steg antallet af medarbejdere så meget, at man var nødt til at leje mere plads, hvilket kunne ske på en anden etage i Den Danske Bank.

I begyndelsen af 1974 fik regnskabsafdelingen en henvendelse om, at Aulum Missionshotel muligvis skulle sælges, og henvendelsen gik ud på, at den eventuelt kunne anvendes til konsulentcenter, primært regnskabskontor.

Regnskabsudvalget havde en række forhandlinger med bestyrel-

sen, og man var næsten enige om købet, da KFUMs generalforsamling stemte forslaget ned og vedtog, at hotellet skulle køre videre som hotel, hvilket både regnskabskredsen, hotellet og ikke mindst byen kan være godt tilfreds med i dag.

Kort tid efter fik regnskabskredsen tilbud på at købe ejendommen Danmarksgade 19. Denne ejendom bestod af en tidligere systue og en beboelsesejendom. Prisforlangende var rimeligt, og ejendommen kunne forholdsvis let indrettes til kontor. Derfor blev man let enige om den handel, og 1. oktober 1974 tog man bygningen i brug.

Hidtil havde det kun været aktuelt at skaffe kontorlokaler til regnskabsafdelingen på grund af, at man her havde et større antal medarbejdere, men i midten af 70'erne begyndte kravet til rådgivningen at ændre sig. Mens landmændene tidligere gjorde brug af konsulenterne enkeltvis, var de problemer, som konsulenterne nu skulle være med til at løse, efterhånden blevet så komplicerede, at løsningen krævede bistand fra flere konsulenter samtidigt - udviklingen stillede krav om et samarbejde mellem konsulenterne på tværs af faggrenene.

Derfor kom det som en naturlig ting, at husdyrbrugsafdelingen fremkom med et ønske om at få indrettet et kontor samme sted som regnskabsafdelingen. Forhandlingerne herom stod på i længere tid, men i 1977 flyttede konsulent Gregersen ind i et kontor i Danmarksgade. Hermed var begyndelsen til dannelse af et egentligt konsulentcenter gjort, og da planteavlsafdelingen i forbindelse med konsulentskifte, hvor P-H. Mathiassen afløste S. Nørlund, også fik kontor i samme bygning, havde man i realiteten et firestrenget konsulentcenter med rådgivning inden for planteavl, kvæghold, svineproduktion og driftsøkonomi.

I forhold til foreningernes oprindelige princip med, at konsulenterne skulle placeres geografisk spredt, kan man godt sige, at der nu var sket en ændring. Nu var medlemmernes ønske og krav til konsulenterne, at der skulle være et snævert tværfagligt samarbejde trådt i forgrunden på bekostning af ønsket om at have en konsulent boende i hver by.

Der har ikke altid været enighed om dette nye princip. I 1973 tog to af foreningerne, Haderup Landboforening og Haderup Kredsforening initiativ til, at der blev oprettet et regnskabskontor i Haderup.

Der er da også stadig en planteavlsafdeling i samme hus som Haderup Regnskabskontor.

Der er intet til hinder for, at en forening kan opretholde en god service over for medlemmerne, selv om en eller flere faglige afdelinger er placeret uden for det egentlige konsulentcenter. Der er da heller ingen planer om at nedlægge de to afdelinger i Haderup, tværtimod er der i den uværende bestyrelse i H.s.l.F. bred enighed om at bevare den nuværende struktur.

I 1978 opstod der igen en situation, der gjorde det nødvendigt, at man igen måtte overveje at flytte landbrugscentrets bopæl. I forbindelse med nogle landbrugsforhandlinger besluttede man i EF at bevilge tilskud til bl.a. opførelse af konsulentcentre. Da man allerede nu kunne indse, at pladsen i Danmarksgade var begrænset og udvidelsesmulighederne små, greb man chancen for at opnå tilskud. Oprindeligt bestemte man sig til kun at bygge, såfremt man kunne opnå tilskud, men da man fik priserne ind fra håndværkerne, kunne man se, at der var mulighed for et forholdsvis billigt kontorhus og bestemte sig til at bygge under alle omstændigheder. Da det senere viste sig, at der blev bevilget et tilskud på ca. 300.000 kr., kom man ned på en samlet pris på landbrugscentret på ca. 725.000 kr.

Bygningen var indrettet med en ret stor regnskabsafdeling og to kontorer til henholdsvis planteavlsafdeling og husdyrbrugsafdeling.

Den kraftige stigning i behovet for faglig rådgivning, som regnskabsafdelingen havde oplevet i 60'erne og i begyndelsen af 70'erne, kom de andre afdelinger til at mærke i slutningen af 70'erne og i begyndelsen af 80'erne. Stigningen i behovet for intensiv rådgivning er uden tvivl blevet forstærket af den økonomiske krise, som landbruget de senere år har været inde i.

På grund af stigningen i landmændenes rådgivningsbehov og dermed behovet for at ansætte flere medarbejdere blev det allerede i 1983 nødvendigt at foretage en udvidelse af landbrugscentret. Med den nye tilbygning, som blev taget i brug ved årsskiftet 1983/84, er der nu et landbrugscenter i Aulum, som er i stand til at opfylde foreningernes vigtigste mål: altid at kunne tilbyde medlemmerne en kvalificeret rådgivning på alle relevante områder.

For at kunne opfylde dette ambitiøse mål er det nødvendigt, at landbrugscentret har en vis størrelse. Det er ønskeligt, om alle afdelinger er så store, at de kan bemandes med mindst 2 agronomer +

nødvendige assistenter og andre medarbejdere. Hvis dette ikke umiddelbart kan nås, er der måske mulighed for at etablere samarbejde med naboforeningerne, hvilket i øjeblikket sker på svineområdet. Med denne bemanding er man i stand til at klare afløsning under ferie og sygdom, og man er i stand til at klare generationsskiftet på en afdeling uden de helt store udsving i tilbudet om rådgivning over for landmanden.

Hvordan vil så udviklingen i fremtiden være?

Der er for mig ingen tvivl om, at landmandens behov for rådgivning fortsat vil være stigende. Der er heller ingen tvivl om, at kravet vil være, at rådgivningen skal ske på et højt fagligt niveau, og at rådgivningstjenesten skal være effektiv i sin virkemåde.

Mens landmanden tidligere rekvirerede konsulentbistand til »her og nu« opgaver, eksempelvis udtagning af jordprøver, udarbejdelse af en gødningsplan eller en foderplan, udarbejdelse af et skatteregnskab osv., så vil der for fremtidens landmand kræves en mere bedriftsorienteret rådgivning, hvor opgaven ikke er at løse opståede problemer, men at stille et apparat til rådighed for landmanden, så han i større omfang er i stand til at imødegå problemerne på et tidligt tidspunkt.

Det apparat, som rådgivningstjenesten kan tilbyde, er gode og sikre registreringsmetoder, effektivitetskontrol, eendagskontrol, periodefoderkontrol, markstyringsprogrammer, driftsregnskab, budget og budgetkontrol osv. Koordineringen af disse tilbud stiller store krav til landmanden som driftsleder, og den bedriftsorienterede rådgivning eller tværfaglige rådgivning skal betragtes som et tilbud til landmanden om bistand og vejledning i denne koordineringsopgave. Koordineringen af rådgivningen er vigtig, fordi de problemer, som landmanden står overfor, er stedse mere komplekse. Det gælder ikke mindst ved store investeringer.

Det rådgivningsapparat, som Hedeboernes s. l. Foreninger nu har etableret, skulle således være i stand til at imødekomme medlemmernes ønsker et godt stykke ud i fremtiden.

Aulum, januar 1984.

Nedenstående virksomheder og institutioner har ydet økonomisk støtte til udgivelsen af jubilæumsskriftet. Aulum og Omegns Landboforening er meget taknemmelig for støtten. Uden den, havde udgivelsen ikke været mulig.

Jyllands Kreditforening
Kreditforeningen Danmark
Dansk Landbrugs Realkreditfond
Den Danske Bank, Aulum
Sparekassen SDS, Aulum
Midtbank, Aulum
Holstebroegnens Andels Grovvareforening, Aulum
Herning Korn v/Ljørring Mølle, Aulum
Ringkøbing Korn A/S, Aulum
Struer-Hurup Andelssvineslagteri
Herning Svineslagteri
Royal Dane A/S, Holstebro Svineslagteri
Kreaturslagteriet Vest A/S, Holstebro
Aulum Andelsmejeri
Holstebroegnens Landboauktioner
Herningegnens Landboauktioner
Herningegnens Smågrisesalg
Snejbjerg Andelsmejeri